

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

970

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟΥ

ΚΔ'-ΚΣΤ' ΤΟΜΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Πέραν, 'Οδός Τοπτσιλάρ, αριθμ. 18.

ΤΥΠΟΣ Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ
Πέραν, Μεγάλη 'Οδός, αριθμ. 403.

1896

Ο
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΔ'-ΚΣ' ΤΟΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΕΥΞΕΙΝΩ, ΠΟΝΤΩ, ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

ὑπὸ

ΧΡΗΣΤΟΥ Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

Η ΠΑΛΑΙΑ ΣΙΝΩΠΗΤΙΣ ΧΩΡΑ¹

Ἀκριβῶς μὲν δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τίς ἢ ἔκτασις καὶ τίνα τὰ ὅρια τῆς ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μὲν *Σινωπίτιδος* καὶ *Σινωπίδος*², ὑπὸ δὲ τοῦ Ξενοφῶντος *Σινωπέων χώρας*³ καλουμένης. Ἄλλ' ἐκ τινῶν χωρίων τοῦ Στράβωνος⁴ συμπεραίνομεν ὅτι αὕτη ὠρίζετο πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Παρθενίου καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ Ὀλγάσους ὄρους, τὸ ἀνατολικὸν τῆς Σινωπίδος ὄριον δίδόντος ἐν τῷ τοῦ Εὐξείνου περιπλῶ τοῦ Ἀρριανοῦ, ὅστις λέγει περὶ τοῦ Ἄλυος· « καθότι εἰσβάλλει εἰς τὸν Πόντον, ὀρίζει τὰ Σινωπέων καὶ Ἀμισσηνῶν ἔργα »⁵. Ἡ χώρα δ' αὕτη ἢ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος διακρινομένη « ἐπὶ θαλάττῃ Παφλαγονία » (ΙΒ', 544) κατὰ τὴν εἰς θέματα διαίρεσιν τοῦ βυ-

ζαντιακοῦ κράτους περιελήφθη ἐν τῷ Ἀρμενικῷ καὶ Βιθυνικῷ, εἶτα δὲ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τῆς Τραπεζοῦντος, καὶ σήμερον περιλαμβάνεται ἐν τῇ νομαρχίᾳ Κασταμονῆς.

Καὶ πρῶτον ἐκτίθημι τὴν φυσικὴν τῶν τόπων περιγραφὴν.

Καὶ ὄρη μὲν ἀπαντῶσι διακλαδώσεις τῶν Ποντικῶν· πρὸς νότον δὲ κατὰ μῆκος ἐκτείνεται ὁ Ὀλγάσις (Ελγάζ δάγ), ὄρος σφόδρα ὑψηλὸν καὶ δύσβατον, ἐνθα τὸ πάλαι οἱ παφλαγόνες εἶχον πανταχοῦ καθιδρυμένα ἱερά. Ποταμοὶ δὲ πρὸς δυσμὰς μὲν ὁ Παρθένιος (Μπαρτίν) ἔχων τὰς πηγὰς ἐν αὐτῇ τῇ Παφλαγονίᾳ, φερόμενος διὰ χωρίων ἀνθηρῶν καὶ διὰ τοῦτο, ἢ διότι, κατὰ τὸν μῦθον, εἶχε λουτρὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐπιφανέστατον, τετυχηκῶς τοῦ ὀνόματος τούτου¹. Εἶναι δὲ πλωτὸς καταφέρων ρεῖθρον ἡσυχαίτατον. Μετὰ δὲ τὴν Ἰνέπολιν περὶ τὰ 150 στάδια κεῖται τὸ ποτάμιον *Αἰγυρήτης*, περὶ οὗ λέγει Στέφανος ὁ

1. παραλείπεται ὁ πρόλογος.

2. Στράβ. ΙΒ', 546 καὶ 562.

3. Ἀναβ. Ε', VI 11.

4. ΙΒ', 540, 546 καὶ 562.

5. C. Muller, Geogr. Min. τόμ. Α', σ. 388 § 22).

1. Στράβ. ΙΒ', 543' καὶ Σκύμ. ἐν C. M. G. M., Α' σελ. 237, στ. 968-971).

τιος «Αιγινήτης πολύχλιον και ποταμός της Παφλαγονίας» τὸ ἐθνικὸν ὁμοίως διὰ τὴν τοῦ πρωτοτύπου πρόσληψιν ἔοικε δὲ τὸ ὄνομα δηλοῦν τὴν ἐν τῷ Πόντῳ Αἰγιναν. Παφλαγονία γὰρ τῷ Πόντῳ συνεχής». Ὁ Kiepert νομίζει ὅτι Αἰγινήτης εἶναι ὁ παρὰ τὰ νῦν Arana ῥέων, ἐνῶ ὁ Muller¹, συμφωνῶν μᾶλλον τῷ Ἀρριανῷ ἢ Μαρκιανῷ, τίθησιν ἀνατολικώτερον τὸν Αἰγινήτην, παρὰ τὸ νῦν Hadzi - Weli-oglu - iskelessi. Καὶ παρὰ τὴν κόμην Ἀρμήνην ἢ Ἀρμένην (Ak-liman) ἀναφέρεται ποταμός, ὅστις καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Μαρκιανῷ Ὀροσδάτης, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀνω-νύμου Ὀχθομένης, καὶ ὑπὸ τοῦ Σκύλακος Ὀχέραιος. «Ἀπὸ δὲ Σινώπης, λέγει ὁ Ἀνω-νύμος², εἰς Ἐβάρχον, ἤδη Ἐύηρον λεγόμενον, στάδια 80». Περὶ τοῦ ποταμοῦ δὲ τούτου, τοῦ νῦν Tchobanlar-tchaï καλουμένου, ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ Μ. Ἐτυμολογικῷ τᾶδε: «Φασὶ δὲ καὶ ποταμὸν τινα παρὰ τὴν Σινώπην Ἐβάρχον ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν προσηγορευῆσθαι, ἀφ' οὗ πρῶτον ἔπιον, ὡς φησὶν Ἐυφορίων:

«Ἡ οἱ Ἐβάρχοιο φέρε κλέος ἀμφὶ ῥέεθρα».

Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἐβάρχου περὶ τὰ 200 στάδια ῥέει ὁ χεῖμαρρος Ak-sau-tchaï, μεθ' ὃν εἰς 120 στάδια κατὰ τὸν Μαρκιανὸν καὶ 90 κατὰ τὸν Ἀνώνυμον μνημονεύεται ὁ Ζάληκος ἢ Ζάλισκος ποταμός παρὰ τὴν σημερινὴν κωμόπολιν Alatzam. Ζάληγον δὲ ἐσφαλμένως καλεῖ τὴν Κάρουσαν ὁ ἡμέτερος Μελέτιος, ὅστις καὶ τὸ παρὰ τὴν Ἀμαστριν Κύτυρον συγγέει πρὸς τὰ πολλὰ μίλια ἀπέχοντα Κοτύωρα (Ὀρδοῦ). Ἐντεῦθεν ἐφεξῆς εἰσὶν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἄλιος ποταμοῦ ἀπέχουσαι τοῦ Ζαλήσκου κατὰ τὸν Μαρκιανὸν 150 στάδια. Ὁ Ἡρόδοτος περὶ τῶν πηγῶν καὶ τῆς ῥοῆς τοῦ ἐπισήμου καὶ ἱστορικοῦ ποταμοῦ τῆς Ἠλάσσονος Ἀσίας, ὅστις ἦτο, ὡς ἐφθην εἰπὼν, τὸ ἀνατολ. τῆς Σινωπίδος ὄριον, λέγει: «Ὁ Ἄλιος ῥέει διὰ Κιλικίων, μετὰ δὲ, Ματικνοὺς μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας» παραμειβόμενος δὲ τούτους καὶ ῥέων πρὸς βορρῆν ἀνεμὸν ἔνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπείργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας· οὕτως ὁ Ἄλιος ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀπέναντι Κύπρου εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον» (Α', 72). Τῶν

δὲ νεωτέρων τινὲς μὲν, ὡς ὁ Ritter, παραδέχονται ἀκριβῆ τὴν Ἡροδότειον περιγραφὴν, τινὲς δ' οὐχί¹. Ἄλλ' ὁ Στράβων, ὁ τὴν Ἀμάσειαν ἔχων πατρίδα, κάλλιον παντὸς ἄλλου ἀρχαίου συγγραφέως ἐγίνωσκε τὰ κατὰ τὸν Ἄλιν, περὶ οὗ λέγει: «ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν τῇ μεγάλῃ Καππαδοκίᾳ τῆς Ποντικῆς πλησίον κατὰ τὴν Καμισσηνὴν, ἐνεχθεὶς δὲ ἐπὶ δύσιν πολὺς, εἴτ' ἐπιστρέψας πρὸς τὴν ἄρκτον διὰ τε Γαλατῶν καὶ Παφλαγόνων ὀρίζει τούτους τε καὶ τοὺς Λευκασύρους (IB', 546). Καὶ ὁ Ἀρριανὸς ἐν τῷ Περίπλῳ φησὶ περὶ τοῦ Ἄλιος τᾶδε (§ 22): «Νῦν δὲ ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ ῥέει, οὐκ ἀπὸ μεσημβρίας, ὡς λέγει Ἡρόδοτος, ἀλλ' ἀπὸ ἀνίσχοντος ἡλίου». Οἱ δὲ νεώτεροι περιηγηταὶ ἐν τῇ μεταξὺ τῶν νῦν Karabel-Koché καὶ Tchamli-dagh ἄνωθεν τῆς Σεβαστείας σχηματιζομένη γωνιώδει κοιλάδι εὐρον τὰς τοῦ Ἄλιος πηγὰς καὶ ὑπολογίζουσι τὸ ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν μῆκος εἰς 150 γ. μ., ἐνῶ ἡ εὐθεία μεταξὺ αὐτῶν ἀπόστασις μόλις ἀνέρχεται εἰς 40 γ. μ., τὸ δὲ πλάτος μεταξὺ 120 καὶ 300 ποδῶν. Ὀνομάσθη δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος Ἄλιος ἐκ τῶν ἄλλων, ἃς παραρρεῖ². Καὶ ἡ πολλαχού τῆς βορείου Καππαδοκίας ὑπάρχουσα ἐρυθρὰ ψάμμος ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὡς πολὺ περιέχουσα ἄλας· ἡ δὲ διάλυσις τῆς ἐρυθρᾶς ταύτης ψάμμου παρέχει τῷ ποταμῷ τὸ ἐρυθρὸν αὐτοῦ χρῶμα, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ τουρκικὸν ὄνομα Κηζήλ Ἡρηάκ (ἐρυθρὸς ποταμός). Τὴν ἄνωθι δὲ ἐτυμολογίαν παραδεχόμενοι ὁ Ritter καὶ ὁ Kiepert προτιμῶσι τὴν διὰ ψιλοῦ πνεύματος γραφὴν, εὐρίσκοντες ταύτην συμφωνοτέραν πρὸς τὸ ξενόφωνον ἄγ—ἄλας³.

Ἐν τῇ καθέτῳ δὲ τῆς χώρας διαρθρώσει σημειούμεθα τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καράμβεως (Kerembé), κείμενον περὶ τὰ 700 στάδια πρὸς δυσμὰς τῆς Σινώπης. Εἶναι δὲ ἡ Κάραμβις ἄκρα μεγάλη πρὸς τὴν ἄρκτον ἀνατεταμένη, διθάλαττον τρόπον τινὰ μετὰ τῆς ἐν τῇ πέραν κειμένης ἄκρας Κριοῦ μέτωπον ποιούσα τὸν Εὐξείνιον. Τὰ δύο ταῦτα ἀκρωτήρια διέχουσι ἀλλήλων περὶ τὰ 1500 στάδια⁴, ὥστε καθὼς λέγει ὁ Στράβων «συγχοὶ τῶν διαπλευσάντων τὸν πορθμὸν ἄμα

φασὶν ἰδεῖν ἀμφοτέρας ἐκατέρωθεν τὰς ἄκρας». Στάδια δὲ ἑξακόσια μετὰ τὴν Κάραμβιν εἶναι ἡ Λεπτή ἄκρα ἢ ἡ Συρία ἄκρα λεπτή (νῦν Indjé-bouroun). Πρὸς τούτοις καταλεκτέα καὶ ἡ μικρὰ Χερσονήσος, ἧς ἐπὶ τοῦ αὐχένος ἔκειτο ἡ πόλις Σινώπη. Εἶχε δὲ ἡ χερσονήσος αὕτη προβεβλημένης κύκλω ῥαχιώδεις ἀκτὰς καὶ κοιλάδας τινὰς ὡσανεὶ βόθρους πετρίνους, οὓς ἐκάλουον χοινικίδας, οἵτινες ἐπληροῦντο μετεωρισθείσης τῆς θαλάσσης, ὡς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο εὐπρόσιτον τὸ χωρίον καὶ διὰ τὸ πᾶσαν τὴν τῆς πέτρας ἐπιφάνειαν ἐχινώδη καὶ ἀνεπίβητον εἶναι γυμνῷ ποδί¹. Καὶ νῦν μέρος τῆς Σινωπικῆς χερσονήσου καλεῖται Φοινικίδα, ὅπερ, νομίζομεν, προῆλθεν ἐναλλαγῆ τοῦ χ εἰς φ ἐκ τοῦ: χοινικίς, διότι φαίνεται ὅτι ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἦσαν οἱ πλείονες τῶν μνημονευθέντων πετρίνων βόθρων, ὧν ἔχνη καὶ νῦν εὐρηται οὐχὶ εὐάριθμα.

Α'. Πολλὰ καὶ διάφορα εἶναι τὰ προϊόντα τῆς Σινωπίτιδος χώρας, τὰ πλείονα δὲ πλούτον παρέχοντα ἦσαν οἱ ἰχθύες. Μεταξὺ δὲ τῶν ἰχθύων ἡ πηλαμὺς παρεῖχε πρόσδοτον ἀξιόλογον, διότι ἐκ τῆς Μαιώτιδος κατερχομένη καὶ εἰς τὴν Σινώπην προιούσα ὠραιότερα πρὸς τε τὴν θῆραν καὶ τὴν ταριχείαν ἐγίνετο· διὸ καὶ ἡ Σινώπη εἶχε θαυμαστὰ πηλαμυδεῖα². «Αἱ πηλαμυδεῖς, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ οἱ θύννοι τίκτουσι ἐν τῷ Πόντῳ, ἄλλοθι δ' οὐ». Μετὰ τὴν πηλαμυδα σημειωτέον τὸν κεστρέα· θαυμαστοὶ δὲ ἦσαν τῶν κεστρέων οἱ περὶ τὴν Σινώπην ἀλισκόμενοι, καὶ ταριχευόμενοι ὑπὲρ χον εὐστόμαχοι³. Ἔτερα δὲ εἶδη ἰχθύων ἦσαν ἡ κορδύλα, ὁ σκόμβρος, ὁ θύννος καὶ οἱ δελφίνες. Καὶ νῦν δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος ἡ ἐκ τῆς πηλαμυδος καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν ἀλιεῖα καὶ ἡ ἐκ ταύτης πρόσδοτος.

Β'. *Ἐνλειά*. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Σινωπίτις καὶ πᾶσα ἡ μέχρι Βιθυνίας ὄρεινή, ἡ ὑπερκειμένη τῆς λεχθείσης παραλίας, ναυπηγήσιμον ὕλην ἀγαθὴν καὶ εὐμετακόμιστον· ἡ δὲ Σινωπίτις καὶ σφένδαμνον φύει καὶ ὀροκάρυον· καὶ ἡ

Ἀμάσεια πλείστην καὶ ἀρίστην πύξον τεῦθεν προσηθεύοντο πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος πόλεις ἀφθονωτάτην οἰκοδομήσιμον καὶ ναυπηγήσιμον ὕλην.

Γ'. *Ἐλαιαί*. Ἀπασα ἡ τῶν Σινωπέων χώρα ἦτο ἐλαιόφυτος, ἡ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης γεωργουμένη, τὰ δὲ τῆς Σινώπης προάστεια καὶ τὰ τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῆς Φανεροίας ἦσαν τὰ πλέον ἐλαιόφυτα². Ἄλλ' ἐνῶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ περὶ τὴν Σινώπην χώρα καὶ πᾶσα ἡ μέχρι Τραπεζοῦντος ἦτο ἐπίσημος διὰ τὸ ἐλαιόφυτον, νῦν δυστυχῶς ἡ ἐν ταύταις καλλιεργία τῆς ἐλαίας μόλις, ἵνα μὴ εἶπω μηδαμῶς, ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν κατοίκων.

Δ'. *Σινωπικὴ μίλτος*. Εἰς τὴν Σινώπην, ἀφ' ἧς ὠνομάσθη, συνειθίζον οἱ ἔμποροι νὰ κατάγωσι τὴν σινωπικὴν μίλτον πρὶν ἢ ἀναπτυχθῆ ἡ ἐμπορικὴ τῆς Ἐφέσου ὁδός³. Μετεχειρίζοντο δὲ οἱ ἀρχαῖοι τὴν μίλτον ὡς ὕλην βαφικὴν καὶ φάρμακον.

Ε'. *Μεταλλία*. Ἀπασα δὲ ἡ ὄρεινὴ χώρα ἡ ὑπερκειμένη τῆς ἀπὸ Σινώπης μέχρι Τραπεζοῦντος παραλίας ἦτο πλήρης μετάλλων, ἰδίως χάλυθος, σιδήρου καὶ χαλκοῦ, ἐκμεταλλευομένων τὸ πλείστον ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων Χαλύβων, ὧν τοῖς πλείστοις, λέγουσι Ξενοφῶν καὶ Στράβων⁴, ὁ βίος ἀπὸ σιδηρείας ἦτο. Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰερεμίου μνημονευόμενος σιδηρὸς τοῦ βορρᾶ ἦτο ὁ ἐξαγόμενος ἐκ τῆς χώρας ταύτης· καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος λόγον ποιούμενος περὶ στομωμάτων (ἐν Λακεδαίμονι) λέγει «στομωμάτων τὸ μὲν χαλυβδίκον, τὸ δὲ σινωπικόν, τὸ δὲ λυδίων, τὸ δὲ λακωνικόν καὶ ὅτι τὸ σινωπικόν καὶ χαλυβδίκον εἰσι τὰ τεκτονικά». Καὶ ἐν τῇ περὶ τὸν Ὀλγασιν χώρα οὐ πολὺ μακρὰν τοῦ φρουρίου Πιμωλίσιον παρὰ τὴν Πομπηιοῦπολιν ὑπῆρχε «σανδαρακουργεῖον ὄρος, λέγει ὁ Στράβων (IB', 562), κοῖλον ἐκ τῆς μεταλλείας, ὑπεληλυθότων αὐτὸ τῶν ἐργαζομένων διώρυξι με-

1. πρὸς. Καρολίδου Καππαδοκικά σ. 13.

2. Στρ. IB', 546 καὶ 561.

3. Καππαδοκικά, σελ. 14 καὶ 15.

4. Στρ. IB', 545 καὶ B' 124 καὶ Z', 309.

1. Geogr. Min. τόμ. Α', σελ. 387.

2. τόμ. Α', σελ. 407.

1. Στρ. IB', 545 καὶ Πολυβ. Δ', 56.

2. Στράβ. IB', 545 καὶ Z', 320.

3. Ἀθην. Γ', 87 καὶ Z', 77.

1. Στράβ. IB', 546.

2. Στράβ. B', 73 καὶ IB', 546.

3. Στράβ. IB', 546 καὶ Θεοφρ. περὶ λίθων, 52.

4. Ἀνάβ. E', 5, 1 καὶ IB', 549.

εργάζοντο δὲ δημοσιῶναι μεταλλευταῖς χρώμενοι τοῖς ἀπὸ κακουργίας ἀνδραπόδοις». Καὶ κατὰ τοὺς κάτω χρόνους αἱ ἐξορύξεις μετᾶλλον αἰ οὕτως ἐπιτηδεύωσι καὶ ἐπιπερδῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐνεργούμεναι διετηροῦντο, ἐπειδὴ ὁ Ἰσμαήλ βέης, ἀρχὸν τῆς Σινωπέων χώρας, ἦν ἔλαβε τῷ 1461 ὁ μέγας σουλτᾶνος Μωάμεθ ὁ Β', εἶχεν ἐτησίαν πρόσδοτον ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ μεταλλείων χαλκοῦ 200 χιλ. δουκάτων ἤτοι περίπου 100 χιλ. ὀθμ. λιρῶν¹.

§

Κλιματολογικῶς δὲ ἡ βόρειος παραλία τῆς Μ. Ἀσίας διαιρεῖται διὰ τῆς λεπτῆς ἄκρας εἰς δύο μέρη διάφορον ἔχοντα κλίμα. Συχνάκις δὲ ὁ διαπλέων τὴν βόρειον τῆς Μ. Ἀσίας παραλίαν καὶ κάμπτων τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εὐρίσκει ἀνέμους ἐναντίους ἐκείνοις, οὓς ἔσχε πλέον ἐκ Βυζαντίου εἰς Τραπεζοῦντα, καὶ ἀντιστρόφως καὶ μετ' ἐκπλήξεως μεταβαίνων ἐξ ἄκρας γαλήνης εἰς κυματώδη θάλασσαν ἢ ἐξ ὀμιχλώδους οὐρανοῦ εἰς καθαρὰν καὶ αἴθριον ἀτμόσφαιραν. Ἐνεκὰ δὲ τῶν ἀντιθέσεων τούτων ζώνη μὲν βυζαντιὰν καλοῦμεν τὴν ψυχρὰν χώραν τὴν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς Λεπτῆς ἄκρας περιλαμβανομένην, καὶ τραπέζουσαν τὴν θερμότεραν τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀκρωτηρίου κειμένην². Ἐν γένει δὲ τὸ κλίμα τῆς Σινωπίτιδος εἶναι εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν. Ἄλλ' ἡ διαδοχικὴ ἀπώλεια τῶν δασῶν ἀναμφιβόλως σπουδαίως ἐπενήργησεν ἐπὶ τῆς εὐκρασίας καὶ τοῦ κλίματος ἐν γένει τῆς χώρας, ὅπερ πλὴν ἄλλων τεκμηριῶσι καὶ ἡ νῦν σπάνις καὶ μὴ εὐδοκίμησις τῶν ἐλαίων.

§

Πόλεις δὲ καὶ κῶμαι ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Σινωπίτιδος ἀπαντῶνται αἱ ἐξῆς:

Ἀπὸ τοῦ Παρθενίου ποταμοῦ 90 στάδια κεῖται ἡ Ἀμαστρίς ὄρμος ναυσίν³. Ἦτο δὲ ἰδρυμένη ἐπὶ χερσονήσου ἔχουσα ἐκατέρωθεν τοῦ ἰσθμοῦ λιμένας, ἐπὶ ἄνωμος δὲ τῆς Ἀμάστρεως, θυγατὸς μὲν Ὁξυάθρου ἀδελφοῦ Δαρείου τοῦ Κοδομανοῦ, γυναικὸς δὲ Διονυσίου⁴

τοῦ τυράννου τῆς Ποντικῆς Ἡρακλείας. Ἡ Ἀμαστρίς αὕτη ἐκ τεσσάρων πόλεων τῆς Σησάμου, τοῦ Κυτῶρου, τῆς Κρώμνης καὶ τῆς τάρτης τῆς Τίου, τῆς ἐκείθεν τοῦ Παρθενίου κειμένης, συνέκτισε τὴν πόλιν Ἀμαστριν. Ἄλλ' ἡ μὲν Τίος ταχέως ἀπεχώρησεν, αἱ δὲ ἄλλαι συνέμειναν καὶ ἡ Σήσαμος ἐγένετο ἀκρόπολις τῆς Ἀμάστρεως¹. Μετὰ τὴν Ἀμαστριν εἰς 60 στάδια ἦσαν οἱ Ἐρυθρίνοι, ὧν μνησθῆναι οὐκ ἔστιν ὁ Ὀμηρὸς².

Ὁ ἴσα Κυτῶρον ἔχον καὶ Σήσαμον ἀμφεπέμμετο
Κρώμνην τ' Αἰγιαλὸν τε καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθρίνους

καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος³.

Σήσαμον αἰπεινὸς παρεξέμετο Ἐρυθρίνους
Κρωβιάλον, Κρώμνην τε καὶ ὑψηλὰ Κυτῶρον,

ἐνθα ὁ Σχολιαστὴς λέγει: «Ἐρυθρίνοι οὕτω λεγόμενοι λόγοι περὶ τὴν Παφλαγονίαν· οὕτω δὲ λέγονται διὰ τὴν ἐρυθρότητα τοῦ χρώματος· εἰσὶ γὰρ τοιοῦτοι· Ἐρυθρίνοι δὲ λέγεσθαι κατὰ τὸν Στράβωνα τοὺς νῦν Ἐρυθρίνους· δύο δὲ σκόπελοι εἰσὶ». Σκοπέλους δὲ καὶ νήσους καλεῖ τοὺς Ἐρυθρίνους καὶ ὁ Πτολεμαῖος⁴. Ἄλλ' ὁ Muller⁵ σημειοῦται «οἱ ἀκριθέστατοι τῶν πινάκων ἐν τόπῳ τούτῳ οὐδένα σκόπελον ἢ νῆσον παριστάσιν· ἦτο δὲ πόλις κειμένη ἐπὶ πετρώδους χερσονήσου, ἦν ἐκάλουν ἐκάλουν τὸ ἀκρωτήριον, ὅπερ προέχει εἰς θάλασσαν ὑπὲρ τὴν Σινώπην. Τὸ ἀκριθὲς δὲ τοῦ πράγματος ἄριστα δηλοῦσιν αἱ λέξεις τοῦ Ἀνωμόμου: ἀπὸ δὲ Ἀμάστριδος εἰς Χελὴν Ἐρυθρίνους τ. ἔ. εἰς Ἐρυθρίνους, ὧν δίκην πυράγρας προέχει ἀκτὴ πετρώδης». Ἀπὸ Ἐρυθρίνων εἰς Κρώμνην κατὰ μὲν τὸν Ἀρριανὸν 60 στάδια, κατὰ δὲ τὸν Ἀνώνομον 90, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Περὶ ταύτης τὰδε λέγει Στέφανος ὁ Βυζάντιος: «Κρώμνη ἢ νῦν Ἀμαστρίς, τινὲς δὲ φασὶ χωρίον Ἀμάστριδος», ὁ δὲ Τζέτζης: «Κρώμνη χωρίον Κορίνθου· ἔστι δὲ καὶ Κρώμνη πόλις τῆς Παφλαγονίας, ἐν ἣ ἐτιμᾶτο ὁ Ποσειδῶν».

Μεταξὺ Ἐρυθρίνων καὶ Κρώμνης Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος θέτει τὴν Κρωβιάλον· ὁ δὲ

1. Στράβ. αὐτόθι.
2. Ἰλιάδ. Β 853.
3. Ἀργοναυτ. Β', 941.
4. V, 1, σελ. 545.
5. Geogr. Minores, τόμ. Α', σελ. 386.
6. Εἰς Λυκόφρ. 521.

Στράβων λέγει ὅτι ἐν τῷ ὀμηρικῷ στίχῳ «Κρώμνην τ' Αἰγιαλὸν τε... γράφουσι τινες: Κρώμνην Κωβιάλον τε» (IB', 545). Περὶ δὲ τοῦ Κυτῶρου ὁ Ἀμασεὺς γεωγράφος (IB', 544) ἀναφέρει: «τὸ Κυτῶρον ἐμπόριον ἦν ποτε τῶν Σινωπέων, ὠνόμασται δὲ ἀπὸ Κυτῶρου, τοῦ Φριζοῦ παιδός, ὡς φησὶν Ἐφορος». Τοῦ Κυτῶρου, ὅπερ καὶ Κυτῶρος καὶ Κυτωρὶς λέγεται¹, ὡς ὄρους μὲνηνται Πλίνιος (VI, 2) καὶ Οὐιργίλιος². ὁ δὲ Ζωναρᾶς (σελ. 1265) λέγει ἀπλῶς: Κυτωρὶς ὄνομα ποταμοῦ.

Μετὰ τὸ Κυτῶρον εἰς 60 στάδια εἶναι οἱ Αἰγιαλοὶ ἢ ὁ Αἰγιαλός³. Οἱ Αἰγιαλοὶ, ὧν μὲνηνται καὶ Λουκιανός⁴, εἶναι ἴσως τὸ νῦν τουρκιστὶ καλούμενον Kara-Aghatch. Εἰς 50 δὲ στάδια μετὰ τοὺς Αἰγιαλοὺς ὁ τε Ἀνώνομος καὶ ὁ Μαρκιανὸς θέτουσι τὴν Κλίμακα, ἣν χωρίον καλεῖ ὁ Πτολεμαῖος⁵. Μετὰ τὴν Κλίμακα, 60 στάδια ἀπέχον κατὰ τὸν Μαρκιανόν, κεῖται τὸ Τιμόλαιον, ἀλλ' ὁ Ἀνώνομος ἀνθ' ἐνός ὀρίζει δύο τόπους, τὸ Τιμόλαιον 40 στάδια ἀπέχον τῆς Κλίμακας καὶ τὰ Θύμηνα 20 στάδια μακρὰν τοῦ Τιμολαίου. Φαίνεται δ' ὅτι τὸ Τιμόλαιον καὶ τὰ Θύμηνα εἶναι ὀνόματα ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου. Τοῦτο δὲ βεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ Πτολεμαίου, μεταξύ Κλίμακας χωρίου καὶ Καράμβεως ἄκρας τοποθετοῦντος (αὐτόθι) τὴν Τευθραϊάν, τὴν καὶ Θύμαιναν καλούμενην (ΤυμΘΑΝΙΑ ἀντί: Τυμολαία ἢ κάλλιον ΤιμΟΝΑΙΑ). Ὅθεν καὶ τὸ παρὰ Μαρκιανῷ Τιμόλαιον πρέπει ν' ἀναγνωσθῆ Ἐτιμολαίον. Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος (ἐν λέξει): «Τιμῶνιον, φρούριον Παφλαγονίας· τὸ ἐθνικὸν Τιμωνίτης καὶ τὸ θηλυκὸν Τιμωνίτις»· ὁ δὲ Στράβων (IB' 562) μὲνηται Τιμωνίτιδος, χώρας τῆς μεσογείου Παφλαγονίας συνορευούσης τῇ Βιθυνίᾳ. «Νῦν⁶ ἢ Θύμαινα ἢ Τιμωναία ἢ Τιμόναιον καλεῖται Τιντε».

Τῆς Καράμβεως 20 στάδια ἀπέχουσα, κατὰ τὸν Μαρκιανόν, κεῖται ἡ Καλλιστρατία, ἣν Καλλιστρατίδα τὴν καὶ Μαρσίλλαν (νῦν Mersit) καλεῖ ὁ Ἀνώνομος. Μετὰ ταύ-

1. Σουίδας: Κυτωρὶς τόπος παραθαλάσσιος.
2. Geogr. II, 437: et jurat undantem buxo spectare Cytorum.
3. Ὀμ. Ἰλ. Β', 855 καὶ Στράβ. IB', 545.
4. Ἀλέξ. § 57.
5. V, 4, σελ. 327.
6. Muller, Geogr. M. Τομ. Α', σελ. 387.

τὴν εἰς 40 στάδια θέτει ὁ Ἀνώνομος φρίριον· ὁ δὲ Ἀρριανός, μὴ ποιούμενος μνησθῆναι τῆς Καλλιστρατίας, ὀρίζει τὸ Ζεφυρίον συμφώνως τῷ Ἀνώνομῳ ὡς ἀπέχον τῆς Καράμβεως 60 στάδια. Ἀπὸ τοῦ Ζεφυρίου εἰς Ἀβῶνου τείχος, πόλιν μικρὰν, ὄρμον οὐχὶ ἀσφαλῆ κατὰ τὸν Ἀρριανόν ἔχουσαν, στάδια 150. Τὸ πολύχιον τοῦτο, ὅπερ πόλιν ἀπλῶς καλεῖ ὁ Ἀνώνομος, ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μετωνομάσθη Ἰωνόπολις· διὸ καὶ ὁ Λουκιανὸς λέγει¹: «Ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐ μέγα ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ τόλμημα τὸ αἰτῆσαι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος μετωνομασθῆναι τὸ Ἀβῶνου τείχος καὶ Ἰωνόπολιν κληθῆναι;» Νῦν δὲ κατὰ παραφθορὰν καλεῖται Inebolis.

Ἀπὸ τοῦ Ἀβῶνου τείχους εἰς Κίρωλιον ἐμπόριον, κατὰ τὸν Ἀρριανόν², 210 στάδια. Μετὰ τὴν Κίρωλιν πολλοὶ τῶν συγγραφέων θέτουσι τὴν Ἀπικίρωλιν, ἣτις, κατὰ τὸν Muller, δὲν εἶναι διάφορος τῆς ὑπὸ τοῦ Σκύλακος μνημονευομένης Κολούσης³. Ἀπὸ τῆς Κίρωλιν εἰς Στεφάνην 180 στάδια. Τὸ πολύχιον τοῦτο, ἐνθα ὑπάρχει ὄρμος ἀσφαλῆς, μέχρι τοῦ νῦν διασφίξει καὶ τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ὄνομα (Στεφάνη ἢ Στέφανος). Ἀπὸ τῆς Στεφάνης εἰς Ποταμοὺς στάδια 150. Φαίνεται δ' ὅτι παρὰ τὸ πολύχιον τοῦτο ἔρρεε καὶ ποταμὸς τις, ὃν ὑπενοεῖ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ ὁ Μαρκιανὸς λέγων «Ἔστι δὲ εἰσπλους τοῖς Ποταμοῖς πορθμίους». Ὁ δὲ Σκύλαξ μεταξύ τῆς Κίρωλιν καὶ Ἀρμίνης θέτει τὴν πόλιν Τετράκιν, ἣν ὁ Muller τοποθετῶν μεταξύ τοῦ νῦν Kios-dagh καὶ τῆς Λεπτῆς ἄκρας, ὑποθέτει ὅτι, ἐπειδὴ οὐδεμία ἄλλη πόλις ἢ πολίχνη συνδέεται πῶς μετὰ τοῦ μύθου, ὃν Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος παραδίδωσιν⁴, ὅτι ἐν τῇ τῶν Σινωπέων χώρᾳ

Τρικκαῖο ἀγαυοῦ Δημᾶχιον
ῥίε, Δηλιέων τε καὶ Αὐτόλοκος, Φλόγιός τε
Τῆμος ἔθ' Ἡρακλῆος ἀποπλαγχθέντες ἔναιον·

ἀντὶ τοῦ παραδόξου ὀνόματος Τετράκις ἦτο τῇ πολίχνη ταύτῃ ὄνομα Τρίκκη ἢ Τρίκκις. Μετὰ τοὺς Ποταμοὺς 180 στάδια ἀπαντᾷ ἡ Ἀρμίνη ἢ Ἀρμίνη (τὸ νῦν Ak-liman)⁵, ἐν ἣ οἱ Μύριοι μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος ἔμειναν

1. Tchihatchef, Une page sur l'Orient, σελ. 278-79.
2. Tchihatchef, 70-71.
3. Ἀρρ. παρὰ Muller. Geogr. Min. τόμ. Α', σελ. 388, § 20.
4. Στράβ. IB', 544 καὶ Σκύμου Χίου στ. 962-67.

1. Ἀλέξ. 9 καὶ 58.
2. Αὐτόθι, § 21.
3. τόμ. Α', § 89, σελ. 66.
4. Ἀργον. Β', στ. 957-960.
5. Ξενοφ. Ἀνάβ. Σ', 1, 15.

ἡμέρας. Ἦτο δὲ κόμη τῶν Σινωπέων χουσα λιμένα¹. Τῆς Ἀρμενίας δὲ διέχουσα 40 στάδια κατὰ τὸν Ἀρριανὸν καὶ Ἀνώνυμον, καὶ 50 κατὰ τὸν Στράβωνα², ὑπὸ 42° 1' 38'' βορείου πλάτους καὶ 32° 45' ἀνατολικῶν τῶν Παρισίων μήκους κείται ἡ πόλις Σινώπη. «Ἐπὶ δὲ τῶν ἄκρων, λέγει ὁ Ἀνώνυμος³, κείται νησίον, ὃ καλεῖται Σκόπελος· ἔχει δὲ διέκπλουν τοῖς ἐλάττοσι πλοίοις, τὰ δὲ μείζονα περιπλεῖν δεῖ καὶ οὕτω καταίρειν εἰς τὴν πόλιν· εἰσὶ δὲ τοῖς περιπλεύουσι τὴν νῆσον πλείους ἄλλοι στάδιοι 40». Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Σκόπελος οὗτος, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος ἴσως, ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων ἐκαλεῖτο Κερασσοῦς, ὡς καὶ αἱ Χοιράδες· τοῦτο δὲ δηλοῦται ἐκ τοῦ Σκύλακος, τιβέντος μετὰ τὴν Σινώπην τὴν Κερασσοῦντα, ἣν καὶ πόλιν ἑλληνίδα καλεῖ, εἶτα τὸν Ὀχέραιον καὶ τὴν Ἀρμενίαν⁴.

Μεταξὺ δὲ τῆς Σινώπης καὶ τοῦ Εὐάρχου ποταμοῦ ὁ Muller ὀρίζει τὴν *Koptiasiar* ἢ *Koptiasiar* τοῦ Πτολεμαίου, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ γεωγράφου Ravennates καὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ Πεντιγκερανείου πίνακος, καλούντων τόπον ἐπτὰ μίλια τῆς Σινώπης ἀπέχοντα *Kleopiasiar* ἢ *Kloptiasiar*. Μετὰ τὸν Εὐάρχον κειμένη 70 στάδια ἡ *Κάρουσα* (ἡ νῦν *Κάρσα* καὶ *Guerzeh*) ἦτο ἐμπόριον καὶ πολίχνιον ὀνομασμένον. Τῆς Καρούσης ἀπέχον 60 στάδια, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, κείται παρὰ τὸ σημερινὸν *Kior-siuwet* τὸ *Gourzoubarthor*, εἰς 150 δὲ, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, καὶ 120, κατὰ τὸν Μαρκιανόν, στάδια ἀπαντᾷ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Ak-sou-tehai* τὸ χωρίον *Záγωρα* ἢ *Záγουρον*, ὅπερ Γάζουρον καλῶν ὁ Ἀνώνυμος προσθέτει· «ἤδη Καλίππους λεγόμενον». Φαίνεται δ' ὅτι ἐν αὐτῷ ἦσαν καλὰ ἵπποτροφεῖα. Ἐντεῦθεν εἰς 120 κατὰ τὸν Μαρκιανόν καὶ 90 κατὰ τὸν Ἀνώνυμον στάδια παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Zalíkhon* ἢ *Zalíshon* ἦτο κόμη ὀνόνομος ἀλίμενος (*Alatscham*). Καὶ ἐφεξῆς αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ἄλλου, ὁπόθεν ἀρχεται ἡ Ἀμισσηνὴ χώρα.

§

ΠΕΡΙ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΘΟΔΟΥ

Μεταξὺ τῆς νοτίου Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας ἡ φύσις σταθερὰ ὄρια δὲν διεχάραξεν, ἀλλὰ,

1. Στράβ. ΙΒ', 545.
2. αὐτόθι.
3. Muller, Geogr. Min. Α', 407 § 21.
4. Muller αὐτόθι, § 89 σελ. 66.

τοῦναντίον, διὰ στενῶν καὶ ἀρρήκτων δεσμῶν τὴν Ἰλλυρικὴν χερσόνησον μετὰ τῆς Μικρῆς Ἀσίας συνέδεσεν. Ὅλαι αἱ χώραι αἱ κείμεναι ἀπὸ τοῦ Ἰστρου μέχρι Μαλέας καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου μέχρι Κύπρου καὶ Κρήτης τὴν αὐτὴν χώραν ἀπαρτίζουσιν. Ἰλλυρικὴ χερσόνησος καὶ Μικρὰ Ἀσία

μεγέθει τε τῶν νῦν ἐκπρεπεστάτα πολλὴ
κάλλει τ' ἀμώμω καὶ κασιγνήτα γένους
ταυτοῦ¹

εἶναι δύο ὀνόματα ἀχώριστα, δύο χώραι φυσικῶς καὶ ἱστορικῶς οὐδαμῶς ἀπ' ἀλλήλων χωριζόμεναι. Αἱ ἑκατέρωθεν τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου παράλιαι ὡς δύο ἡμίση εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν ἀνήκουσιν· ἡ αὐτὴ δὲ ἀτμόσφαιρα καὶ τὸ αὐτὸ γλυκὺ καὶ ὑγιεινὸν κλίμα ἐπικρατεῖ εἰς τὰς ἑκατέρωθεν παραλίας. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔχει τὴν ιδιότητα καὶ νὰ εἰσδύη εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ σχηματίζῃ κόλπους, λιμένας, καὶ ἀκρωτήρια· καὶ τοῦτο παρατηροῦμεν εἰς τὰς ἑκατέρωθεν ἀκτάς. Ἐπὶ τούτων δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ αὐτοὶ πάντοτε λαοὶ ἐν ἀδιασπαστῇ ἐνότητι ἐζήσαν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ τὰ αὐτὰ ἤθη ἔχοντες². «Γένη δὲ τὰ ἐνδοξότατα καὶ ἡμερώτατα ἐφ' ἑκατέρας τῆς ἀκτῆς ἔχον, λέγει Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ εἰς Αἰγαῖον ἐγκωμίῳ³, ἔνθεν μὲν τὴν Ἰωνίαν καὶ Αἰολίδα γῆν, ἑκατέρωθεν δὲ τὴν Ἑλλάδα, ὥστε μόνον τοῦτο ἂν εἴη πελαγῶν μέσον, εἴ τις ἐν τοῦτο γένος ἐφ' ἑκατέρας τῆς ἡπείρου τιθεῖται...».

Ὅπως δ' ἕκαστον θαλάσσιον κύμα ἀπὸ τῆς παραλίας τῆς Ἰωνίας κινούμενον φθάνει μέχρι Σαλαμίνας καὶ ἀντιστρόφως, οὕτως οὐδέποτε συνέβη λαὸς ἐγκαταστάς ἐπὶ τῆς μιᾶς παραλίας νὰ μὴ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν ἑτέραν. Οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι ἦλθον ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας· διαβάντες δὲ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα εἰσῆλθον εἰς τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἠπειρον καὶ ἐντεῦθεν βραδύτερον κατῆλθον πρὸς νότον. Τὴν πρώτην δὲ ταύτην περαιώσιν διεδέξατο ἑτέρα λαῶν μάλλον πεπολιτισμένων. Οὗτοι, ὡς παραδέχεται ὁ κλεινὸς ἱστορικὸς Κούρτιος⁴, δύο ἑλαβον διευθύνσεις, οἱ μὲν

1. Ἀσχ. Πέρσαι. 183-185.
2. ὄρα καὶ Ἑλλην. Ἱστορίαν E. Curtius, τόμ. Α', 3-12 τῆς γαλλ. μεταφρ.
3. Dind. Α', 248.
4. Αὐτόθι, σελ. 40.

πρόγονοι ὄντες τῆς μετὰ ταῦτα ἀνησυχησάσης πῶς τὴν Ἑλλάδα φυλῆς τῶν Δωριέων διὰ τοῦ Ἑλλήσποντου εἰσῆλθον εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα, οἱ δὲ καταλιπόντες τὰς πεδιάδας τῆς Φρυγίας κατῆλθον μέχρι τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀσίας καὶ ἐντεῦθεν εἰς ἅπαν τὸ Αἰγαῖον διεχύθησαν. Οὗτοί εἰσιν οἱ πρόγονοι τῶν ἑλληνικῶν ἐκείνων φυλῶν, εἰς ἃς ἀνήκον οἱ Ἴωνες. Χρόνοις δὲ πολλοῖς ὕστερον οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐγκαταστάντες λαοὶ μὴ δυνάμενοι εἰς στενὰ ὄρια νὰ περικλεισθῶσιν, ὁπότε μάλιστα αἱ πόλεις εἶχον πολὺν ὄχλον, ὥστε¹ αἱ οἰκίαι τροφαὶ εἰς πάντας δὲν ἦσαν διαρκεῖς ἢ ὑπὸ φυσικῶν μεταβολῶν ἢ γῆ κακωθεῖσα σπανίους ἐξήνεγκε τοὺς συνήθεις καρπούς ἢ τοιοῦτόν τι πάθος τὰς πόλεις καταλαμβάνανε, τὴν ἀντίστροφον ἐτράποντο ὁδὸν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν περαιωθέντες. Οἱ θεοὶ δὲ, καὶ ἰδίως ὁ Ἀπόλλων, ἦσαν ὁδηγοὶ τῶν ἀποικίων· καὶ ἐλάμβανον οἱ ἀποικοὶ ἐκ τοῦ τῆς μητροπόλεως πρυτανείου² τὸ ἱερὸν καλούμενον πῦρ, ὅπερ ὄφειλον ἀσβεστον νὰ διαφυλάττωσι· διετήρουν τὴν αὐτὴν διέκλετον, τὴν αὐτὴν θρησκείαν, τοὺς αὐτοὺς νόμους³ καὶ ταῦτα ἤθη καὶ ἔθιμα τῇ μητροπόλει, ἣν μητέρα αὐτῶν ἐθεώρουν αἱ ἀποικίαι· «ὄσης γὰρ, λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς⁴, ἀξιοῦσι τιμῆς τυγχάνειν οἱ πατέρες παρὰ τῶν ἐκγόνων, τσαυτὴν οἱ κτίσαντες τὰς πόλεις παρὰ τῶν ἀποικίων». Καὶ οὕτως οἱ μὲν Αἰολεῖς περὶ τὸ 1054 ἐπὶ τῆς Τρωικῆς χώρας καὶ τῶν παρακειμένων νήσων συνέστησαν τὰς 19 Αἰολικὰς ἀποικίας, οἱ δ' ἐκ τῆς Αἰγιαλείας Ἴωνες, ἐνωθέντες μετὰ τινῶν ἐν Ἀττικῇ ὀμοφύλων, μεσημβρινῶς τῆς Αἰολίδος ἵδρυσαν τῷ 1044 τὰς δώδεκα Ἴωνικὰς ἀποικίας καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν χώραν ἐκάλεσαν Ἰωνίαν. Μεταγενεστέρα δ' ἐγένετο ἡ Δωρικὴ ἐξάπολις. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Προποντίς καὶ ὁ Εὐξείνος ἐγένοντο θάλασσα ἐλευθεραὶ τοῖς Ἑλλησι καὶ πλείσται ἀποικίαι ἐν αὐταῖς ἱδρύθησαν ὑπὸ τε τῶν κατοίκων τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικίων, ἰδίως δὲ τῶν Μιλησίων, ὧν πολλὰ μὲν ἦσαν τὰ ἔργα, μέγιστον δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικίων· «ὅτε γὰρ Εὐξείνος Πόντος, λέγει ὁ Στράβων (ΙΔ', 635),

1. Διον. Ἀλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. Α', 16.
2. ὄρα Ἡρόδ. Α', 146.
3. πρὸς Πλάτ. Νόμ. § 4.
4. Ῥωμ. Ἀρχ. Γ', 7.

σχεδὸν ὑπὸ Μιλησίων συνωκίσθη πᾶς Προποντίς καὶ ἄλλοι τόποι πλείους».

Οἱ Μιλήσιοι πρῶτως κτησάμενοι ναυτικὴν δύναμιν καὶ βλέποντες τὸν ποικίλον τὸν ἐκ τοῦ Εὐξείνου κομιζόμενον πλοῦτον¹, ἄτε τῶν Φοινίκων αἰῶνας πρότερον ἐν αὐτῷ ἐμπορευμένων, ἔπλευσαν εἰς τὸν Πόντον καὶ ἀποικίαις πλείσταις καλύψαντες αὐτόν

τὸν πρὶν Ἀξείνον

διὰ τὰς ἐπιθέσεις λεγόμενον τῶν βαρβάρων
προσηγορίας ἐποίησαν Εὐξείνου τυχεῖν².

Καὶ ἐδύναντο οἱ Μιλήσιοι ἐν τῷ Εὐξείνῳ νὰ εὗρωσι χώραν καταλληλοτέραν καὶ εὐφρεστέραν πρὸς ἀποικίαν ἢ τὴν οὐροειδῆ μικρὰν τῆς Σινώπης χερσόνησον, τὴν πλείστα καὶ ποικίλα παρέχουσαν προϊόντα καὶ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ συγκοινωνοῦσαν· Διότι εἰς ταύτην προϊούσα ἢ πηλαμὺς ὠραιότερα πρὸς θήραν καὶ ταριχεῖαν ἐγένετο³, ταύτης τὰ προάστεια ἦσαν ἐλαιόφυτα τὰ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης γεωγόμενα καὶ ναυπηγήσιμον ὕλην ἀγαθὴν καὶ εὐμετακόμιστον εἶχον⁴, εἰς ταύτην κατῆγον οἱ ἐμποροὶ τὴν σινωπικὴν μίλτον⁵ καὶ ἐμπορία μετὰ τῶν Φρυγῶν, Χαλύβων, Καππαδοκῶν καὶ Παφλαγόνων ἐκτεταμένη διενηργεῖτο· καὶ ἦτο ἡ ἀρχὴ τῆς μεγάλης ἀσσυριακῆς τῆς εἰς Νινευὴν ἀγούσης ὁδοῦ⁶.

§

ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΙΝΩΠΗΣ

Ἡ πόλις Σινώπη, κατὰ πολλοὺς τῶν παλαιῶν, οἷος Διονύσιος ὁ περιηγητῆς⁷, Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος⁸ καὶ ὁ τούτου σχολιαστῆς⁹, εἰς τὴν νύμφην Σινώπην, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς Μετώπης, τὸ ἑαυτῆς ὄνομα ὄφειλεν. Ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀνωτέρῳ γνώμῃ, τῇ ὅλως ὑπὸ μυθικὸν κεκαλυμμένη πέπλον, ὑπάρχει ἑτέρα, καθ' ἣν ἡ πόλις Σινώπη ἦν

ἐπώνυμος μιᾶς

Ἀμαζόνων, ὧν πλησίον τὸ χωρίον¹⁰.

1. Στρ. Ζ', 320, ΙΑ', 498, ΙΒ', 540 καὶ Ἡρόδ. Γ', 116, Δ', 5-7.
2. Σκύμν. X, 734-737.
3. Στρ. Ζ', 320 καὶ ΙΒ', 545.
4. Στρ. Β', 73 καὶ ΙΒ', 546.
5. Στρ. ΙΒ', 540.
6. Curtius Α', 519 καὶ 513.
7. στ. 773-780.
8. Ἀργοναυτ. Β', 948-957.
9. Muller, Fragm. hist. Gr. τόμ. Β', σελ. 348.
10. Σκύμν. X. 942.

νώμην δὲ ταύτην, ἐκτὸς Σκύμνου τοῦ Ἰου, ἀναφέρουσι παρὰ τῶ σχολιαστῆ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Ἄνδραν ὁ Τήσιος, ὃς «φησὶ μίαν τῶν Ἀμαζόνων φεύγουσαν εἰς τὸν Πόντον γήμασθαι τῶ τῶν τόπων ἐκείνων βασιλεῖ, πίνουσαν τε πλείστον οἶνον ὀνομασθῆναι Σανάπην, ἐπειδὴ μεταφραζόμενον τοῦτο σημαίνει τὴν πολλὰ πίνουσαν», καὶ ὁ Ἐκαταῖος: «Ἐπειδὴ δὲ οἱ μέθυσοι σανάπαι λέγονται παρὰ Θραξίν (ἢ διαλέκτῳ χρώνται καὶ Ἀμαζόνες), κληθῆναι τὴν πόλιν ἔπειτα κατὰ φθορὰν Σινώπην»¹. Καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἢ λέξις Σινώπην φαίνεται μᾶλλον ἀραμαϊκῆς ἀρχῆς, παραγομένη ἐκ τοῦ sanab, σημαίνοντος οὐραν, ἄκραν, διὰ τὸ οὐροειδὲς τῆς μικρᾶς χερσονήσου, ἧς ἐπὶ τοῦ ἀγένης ἐκεῖτο ἡ πόλις². Πρῶτοι δὲ κάτοικοι τῆς Σινώπης μνημονεύονται οἱ Σύριοι καὶ Ἀσσυρία ἢ Λευκοσυρία ἢ περὶ αὐτὴν χώρα³. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐκθέτουσι σαφῶς τὰ περὶ τῶν Συρίων. Καθ' Ἡρόδοτον (Ζ', 72) οἱ Σύριοι οὗτοι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐκαλοῦντο Καππαδόκαι· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρόδοτος λέγει ἀλλαχοῦ (Ζ', 63) ὅτι οἱ Ἀσσύριοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Σύριοι ἐκαλοῦντο, εἰκάζομεν ὅτι Ἀσσύριοι καὶ Σύριοι εἶναι ὁ αὐτὸς τύπος, ὡς βεβαιούται καὶ ἐκ τοῦ Στράβωνος διὰ τῶν Σύρων ὀρίζοντος καὶ τοὺς Ἀσσυρίους, ἐπειδὴν λέγει: «Δοκεῖ δὲ τὸ τῶν Σύρων ὄνομα διατείνει ἀπὸ μὲν τῆς Βαβυλωνίας μέχρι τοῦ Ἰσσηκοῦ κόλπου, ἀπὸ δὲ τούτου μέχρι τοῦ Εὐξείνου τὸ παλαιόν· οἱ γοῦν Καππαδόκες ἀμφοτέρω, οἱ τε πρὸς τῶ Ταύρω καὶ οἱ πρὸς τῶ Πόντῳ μέχρι τοῦ νῦν Λευκόσυροι καλοῦνται, ὡς ἂν ὄντων τινῶν Σύρων καὶ μελάνων· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐκτὸς τοῦ Ταύρου, λέγω δὲ Ταῦρον μέχρι τοῦ Ἀμανοῦ διατείνων τοῦνομα· οἱ δὲ ἱστοροῦντες τὴν Σύρων ἀρχὴν ὅταν φῶσι Μήδους μὲν ὑπὸ Περσῶν καταλυθῆναι, Σύρους δὲ ὑπὸ Μήδων οὐκ ἄλλους τινὰς τοὺς Σύρους λέγουσιν, ἀλλὰ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι καὶ Νίνῳ κατασκευασμένους τὸ βασιλείον». Τὰ δ' ἐπὶ πάσης τῆς μεσημβρινῆς τοῦ Εὐξείνου Πόντου παραλίαις ἀπαντῶντα ἴχνη σημιτικῶν κτισμάτων, διαλέκτων καὶ θρησκειαῶν ἐπιβεβαιούσι τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν παραλίων καὶ τῶν ἐν τῶ ἐσωτε-

ρικῶ οἰκούντων λαῶν στενὰς σχέσεις· καὶ ἡ πόλις Σινώπην ἦτο ἀποικία ἀσσυριακῆ καὶ λιμὴν τῶν Ἀσσυρίων ἐμπορικὸς¹.

Κατὰ δὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς τῶν Ἑλλήνων χρόνους, ὅτε ὁ Ἡρακλῆς ἀνέλαβε τὴν ἐπ' Ἀμαζόνιας ἐκστρατείαν, ταύτης μετέσχον καὶ τρεῖς ἐκ Θεσσαλίας ἀδελφοί, υἱοὶ τοῦ Τρικκαίου Δημιάρχου, ὁ Αὐτόλυκος, Δηλιεὼν καὶ Φλογίος. Οὗτοι δὲ καταληφθέντες ὑπὸ χειμῶνος μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἐκστρατείας κατήχθησαν εἰς Σινώπην καὶ ἐκράτησαν τῆς πόλεως². Ὡς δ' ἐνόησαν τὸν στόλον τῶν Ἀργοναυτῶν, ἐπέβησαν νηὸς, ὅπως καὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης μετέσχον, ὡς μαρτυρεῖ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος³:

Ἐνθα δὲ Τρικκαῖοι ἀγαθοῦ Δημιάρχου
Γῆες, Δηλιεὼν τε καὶ Αὐτόλυκος Φλογίος τε.
Τῆμος ἔθ' Ἡρακλῆος ἀποπλαγχθέντες ἔβαιον.
Οἱ βὰ τόθ', ὡς ἐνόησαν ἀριστήων στόλον ἀνδρῶν,
σφᾶς αὐτοὺς νημερτῆς ἐπέφραδον ἀντίσσαντες.
Οὐδ' ἔτι μιμνάζειν θέλον ἔμπεδον, ἀλλ' ἐνὶ νηὶ
ἀργεσταῖο παράσσον ἐπιπνεῖοντος ἔβησαν.

Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων ἐκ Θεσσαλίας ἀδελφῶν τὸν Αὐτόλυκον οἱ Σινωπεῖς ἐνόμιζον οἰκιστὴν καὶ ἐτίμων ὡς θεόν· εἶχον δὲ καὶ μαντεῖον αὐτοῦ καὶ σεβάσμιον ἀνδριάντα, ὃν ὁ Λούκουλλος κατόπιν νικήσας τὸν Μιθριδάτην ἤγαγεν εἰς τὴν Ῥώμην⁴. Πότε δ' ἐγένετο ἡ ἐν Σινώπην Μιλησιακῆ ἀποικία;

§

ΠΡΩΤΗ ΕΝ ΣΙΝΩΠΗ ΜΙΛΗΣΙΑΚΗ ΑΠΟΙΚΙΑ

Ἐν τῶ τοῦ Εὐσεβίου Χρονικῶ δὲν μνημονεύεται πρώτη ἐν Σινώπην τῶν Μιλησίων ἀποικία. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος μεταξὺ τῆς Ε' καὶ ΙΑ' Ὀλυμπιάδος, ἦτοι κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς Η' Ὀλυμπιάδος, π. Χ. 747⁵, ὀρίζει τὴν ὑπὸ τῶν Σινωπέων ἐν Τραπεζοῦντι ἀποικίαν, ὁ Raoul Rochette⁶ ὑποθέτει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου τῶ α' ἔτει τῆς ΑΖ' Ὀλυμπιάδος ὀριζομένη ἐν Σινώπην τῶν Μιλησίων ἀποικία

1. ὅρα E. Curtius, τόμ. Α', 513, καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπὰς, καὶ J. Soury, L'Asie Mineure etc. ἐν Revue des Deux Mondes, 15 ὁκτωβρίου 1873.

2. Ἀπ. Μ.θρ. σελ. 390, 18-20. πρὸς Πλουτ. Λουκ. § 23, καὶ Σκύμνου Χ. στ. 944-47.

3. Β' 957-964.

4. Στράβ. ΙΒ', 546, καὶ Ἀπ. Μ.θρ.ιδ. 390, 20.

5. Raoul-Rochette, τομ. Γ' σελ. 173.

6. αὐτόθι.

εἶναι δευτέρα τῆς Μιλήτου ἐν Σινώπην, ἐπαγόμενος Σκύμνον τὸν Χίον λέγοντα¹:

Ἐπειτα δ' Ἀμβρόνδας γένει Μιλήσιος
ὑπὸ Κιμμερίων οὗτος δ' ἀνακρεῖσθαι δοκεῖ
μετὰ Κιμμερίους Κῆος, πάλιν δὲ Κρητίνης,
οἱ γενόμενοι φυγάδες ὄρων Μιλησίων.

Κατὰ τὸν Raoul-Rochette ἡ πρώτη ἐν Σινώπην ἀποικία ἐγένετο τῶ β' ἔτει τῆς Ζ' Ὀλυμπιάδος, π. Χ. 751· ἀλλ' ὁ Grote ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ συγγραφέως τῆς ἑλληνικῆς χρονολογίας (Fasti Hellenici) Κλίντωνος, ὅστις ὀρίζει τῶ 782 τὴν ἀποικίαν ταύτην καὶ τῶ 756 τὴν ἐν Τραπεζοῦντι τῶν Σινωπέων ἀποικίαν, θεωρῶν ὅλως ἀπίθανον² τὴν ὑπαρξίν οἰαζομένην Μιλησίων ἐν τῶ Εὐξείνῳ ἀποικίας πρὸ τοῦ 756 καὶ παραδεχόμενος χρονολογίαν τῆς ἐν Σινώπην τῶν Μιλησίων ἀποικίας τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἀναφερομένην. Ἄλλ' ἐὰν μὴ παραδεχόμεθα πρώτην ἐν Σινώπην τῶν Μιλησίων ἀποικίαν ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Ἀμβρόνδαν τῶ 785 π. Χ. κατὰ τὸν Ἐρν. Κούρτιον³ γενομένην, τότε πλείστας χρονολογίας συστάσεως ἀποικιῶν ἀνακριβεῖς θὰ θεωρήσωμεν, τότε ἀπίθανον θὰ θεωρήσωμεν τὴν κατὰ τὸν Εὐσεβίον τῶ β' ἔτει τῆς Ζ' Ὀλυμπιάδος, π. Χ. 751, ἐν Κυζίκῳ τῶν Μιλησίων ἀποικίαν· διότι ἐκ τοῦ Πόντου ὁ πλοῦτος ὑπὸ τῶν Φοινίκων εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκομίζετο, οἱ δὲ Μιλήσιοι εἰς αὐτὸν ἐπλευσαν πρῶτον, ἵνα τοῦ πλοῦτος τούτου μεταλάβωσι, καὶ δὴ εὖρον κατάλληλον χώραν τὴν Σινωπίτιδα, τὴν πλείστα καὶ ποικίλα παρέχουσαν προϊόντα καὶ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ συγκοινωνούσαν. Διὸ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ἐρν. Κούρτιος⁴ «ἀναχωρῶν τις ἐκ Μιλήτου εἰς Σινώπην ἔδει νὰ κατευθυνθῆ». Πρὸς δὲ ἡ πόλις Ἰστρος ἢ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου κειμένη, ὡς καὶ ἡ Τόμυρις καὶ ἡ Ὀλβία ἢ παρὰ τὸν Βορυσθῆνη, ὑπὸ τῶν Μιλησίων⁵ ἀποικίσθησαν μεσοῦντος τοῦ Ζ' π. Χ. αἰῶνος⁶. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἄνω ῥηθεῖσαι πόλεις εἰς ἀξένους ὄντως χώρας κείμεναι τῶ 655 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποικίσθησαν, δὲν εἶναι, νομιζομεν, ὀρθὸν νὰ φρονώμεν ὅτι ἡ ἐν Σινώπην κειμένη ἐν χώρα εὐ-

ξενιτέρῃ καὶ οὔση πρὸ πολλοῦ τοῖς Ἰνδοῖς διὰ τῶν Φοινίκων γνωστῆ, τῶν Μιλησίων ἀποικία ἐγένετο τῶ α' ἔτει τῆς ΑΖ' Ὀλυμπιάδος κατὰ τὴν τοῦ Εὐσεβίου μαρτυρίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς οὗτος ὁ Εὐσεβίος τῶ 747 γενομένην παραδέχεται τὴν ἐν Τραπεζοῦντι τῶν Σινωπέων ἀποικίαν, ἔπεται οὐκ ἀπιθάνως ὅτι τριάκοντα τοῦλάχιστον ἔτη πρὸ τῆς ἀποικίας ταύτης οἱ Μιλήσιοι εἰς τὴν Σινώπην τὸ πρῶτον ἐποίκους ἔστειλαν, καθότι καὶ ὑπὸ Σκύμνου τοῦ Χίου¹ δύο ἀποικίαι τῶν Μιλησίων ἐν Σινώπην μνημονεύονται.

§

ΚΙΜΜΕΡΙΟΙ ΕΝ ΣΙΝΩΠΗ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΙΛΗΣΙΑΚΗ ΑΠΟΙΚΙΑ

Μετὰ τῆς ὑπὸ τὸν Ἀμβρόνδαν ἐν Σινώπην Μιλησιακῆς ἀποικίας συνδέεται ἡ τῶν Κιμμερίων εἰς Σινώπην ἐπιδρομή· διότι Σκύμνος ὁ Χίος λέγει περὶ τοῦ Ἀμβρόνδου «ὑπὸ Κιμμερίων οὗτος δ' ἀνακρεῖσθαι δοκεῖ».

Οἱ Κιμμέριοι κατόικον ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν μὲν Κιμμερίῃ, ὑπὸ τῶν ὕστερον δὲ καταλαβόντων αὐτὴν Σκυθῶν Σκυθία κληθεῖση². ἐκέκτηντο δὲ μεγάλην ποτὴ δύναμιν ἐν τῶ Κιμμερικῶ Βοσπόρῳ. Τὸ δὲ Κιμμερικόν ἦτο πόλις ἐπὶ χερσονήσου ἰδρυμένη, τὸν ἰσθμὸν τάφρω καὶ χώματι κλείουσα³. Πῶς δὲ τοὺς Κιμμερίους ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν οἱ Σκυθῆαι ἐξεδίωξαν, ὠδέ πως ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ἀφηγεῖται· «Σκύθας τοὺς νομάδας οἰκείοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετέων οἴχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξεια εἰς τὴν γῆν τὴν Κιμμερίην, τοὺς δὲ Κιμμερίους ἐπιόντων Σκυθῶν βουλεύεσθαι... τοὺς μὲν ἀπαλλάσσεσθαι ἀμαχητὶ τὴν χώραν παραδόντας τοῖσι ἐπιούσι, τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δόξαι ἐν τῇ ἐσωτῶν κέεσθαι ἀποθανόντας μηδὲ συμφεύγειν τῶ δήμῳ, λογισαμένους, ὅσα τε ἀγαθὰ πεπόνθασιν καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνειν, ὡς δὲ δόξαι σφι ταῦτα, διαστάντας καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους· καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἐσωτῶν θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην (καὶ σφῶν ἔτι δῆλός ἐστι ὁ τάφος), θάψαντας δ' οὕτω τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς χώρας

1. Στ. 947-951.

2. τόμ. Δ', σελ. 328 τῆς γαλλ. μεταφράσεως.

3. τόμ. Α' σελ. 519.

4. αὐτόθι, σελ. 511.

5. Στρ. Ζ', 306 καὶ 319.

6. E. Curtius τόμ. Α', 521 καὶ Raoul-Rochette τόμ. Γ', 312 καὶ ἐξῆς.

1. στ. 947-950.

2. Ἡρόδ. Δ' 11.

3. Στράβ. ΙΑ', 494.

1. Muller, Frag. hist. gr. τ. Β', 328 καὶ Α', 28.

2. ὅρα Π. Τριανταφυλλίδου Ποντικά, σελ. 177.

3. πρὸς Ἀπολλ. Ῥοδίου Ἀργοναυτ. Β', 948 καὶ 965. Διον. Περιηγητοῦ στ. 777, καὶ Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. — Muller Fr. Β', σελ. 348.

χουσαθηαι, Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβεῖν ἐρήμην τὴν χώραν... Φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίαν τοὺς Σκύθας καὶ τὴν χερσόνησον κτίσαντες, ἐν τῇ νῦν Σινώπῃ πόλις Ἑλλάς οἰκισται»¹.

Ἐκ τούτων δέκνυται ὅτι ὁ Ἡρόδοτος μίαν παραδέχεται εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιδρομὴν τῶν Κιμμερίων. Ἀλλὰ Σκύμνος ὁ Χίος δύο ἐπιδρομὰς τῶν Κιμμερίων γινώσκει², Στράβων δὲ ὁ Ἀμασεύς (Α', 61) λέγει: «Οἱ τε Κιμμέριοι, οὗς καὶ Τρῆρας ὀνομάζουσιν, ἢ ἐκείνων τι ἔθνος, πολλάκις ἐπέδραμον τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ τὰ συνεχῆ αὐτοῖς, τοτὲ μὲν ἐπὶ Παφλαγόνας, τοτὲ δὲ καὶ Φρύγας ἐμβαλόντες, ἠνίκα Μίδαυ αἶμα ταύρου πίνοντα φασιν ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρεῶν. Λύγδαμις δὲ τοὺς αὐτοῦ ἄγων μέχρι Λυδίας καὶ Ἰωνίας ἤλασε καὶ Σάρδεις εἶλεν, ἐν Κιλικίᾳ δὲ διεσθάρη· πολλάκις δὲ καὶ οἱ Κιμμέριοι καὶ οἱ Τρῆρες ἐποιήσαντο τὰς τοιαύτας ἐφόδους· τοὺς δὲ Τρῆρας καὶ Κώθων ὑπὸ Μάδουος τὸ τελευταῖον ἐξελαθῆναι φασὶ τοῦ τῶν Σκυθῶν βασιλέως».

Καὶ τῶν νεωτέρων αἱ γνώμαι εἶναι περὶ τούτου κεχωρισμέναι. Ὁ Κλίντων³ τρεῖς ἐπιδρομὰς τῶν Κιμμερίων ἀναφέρει, τὴν μὲν πρώτην εἰς τὸ 876^{ον}, βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ Στράβωνος⁴, «καὶ γὰρ καθ' Ὀμηρον ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ λέγουσι τὴν τῶν Κιμμερίων ἐφοδὸν γενέσθαι τὴν μέχρι τῆς Αἰολίδος καὶ τῆς Ἰωνίας», τὴν δὲ εἰς τὸ 782^{ον}, καὶ τὴν τελευταίαν εἰς τὸ 635^{ον} π.Χ. Ἀλλὰ τὰς δύο πρώτας χρονολογίας ἄνευ κύρους θεωρῶν ὁ G. Grote ἐπιφέρει ἐν περιλήψει τὰδε: «Οὐδεμία χρονολογία εἶναι ἤττον ἐξηκριβωμένη τῶν ὀμηρικῶν χρόνων· ὅτι δὲ ὁ Στράβων μεταχειρίζεται χρονολογίαν ἤττον ἀξίαν πίστεως, δηλοῦται ἐκ τούτου ὅτι οὐδὲν κριτήριον ὑπάρχει ἐπὶ τῶν τότε γεγονότων. Πῶς δὲ ὁ Κλίντων ὡς βεβαίαν τὴν χρονολογίαν ταύτην τῆς τῶν Κιμμερίων ἐπιδρομῆς διακηρύττει; τίνα δ' ἀποδείξιν ἔχων τῷ 782 δευτέραν τῶν Κιμμερίων ἐπιδρομὴν δισχυρίζεται; Ἀπλῶς τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Ὁροσίου: «Anno ante urbem conditam tricesimo — Tunc etiam Amazonum gentis et Cimmericorum in Asiam repentinus incursus plurimam diu late-

que vastationem stragemque edidit»¹. Ἄλλ' ἀποβλέποντες εἰς γεγονὸς μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ὁροσίου, συγγραφέως τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, καὶ εἰς τὸ 782 π. Χ. ἀναφερόμενον, ἐλεγχόμεθα ἀγνοοῦντες τοὺς σπουδαιότητας περὶ τὴν ἐκτίμησιν ἱστορικῶν ἀποδείξεων κανόνας. Ὡστε ὁ G. Grote μίαν μόνον τῶν Κιμμερίων εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπιδρομὴν δέχεται, τὴν ἐπὶ τοῦ Ἄρδυος ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου (Α', 15) μνημονευομένην, ἢ ὁ Κλίντων θέτει τῷ 635 π. Χ. Ὁ δὲ Duncker² βεβαίως ὅτι δύο ἐπιδρομαὶ τῶν Κιμμερίων ἐγένοντο, ἢ μὲν περὶ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος, ἢ δὲ τῷ 633. Ὁ δὲ κλεινὸς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας συγγραφεὺς Ἐρν. Κούρτιος, εἰ καὶ τὴν πρώτην τῶν Μιλησίων ἀποικίαν θέτει τῷ 785 καὶ τὸν Ἀμβρόνδαν ὑπὸ τῶν Κιμμερίων φονευθέντα παραδέχεται³, ἀλλαχού⁴ βεβαίως, συμφώνως τῷ Ἡροδότῳ, ὅτι οἱ Κιμμέριοι, κατὰ τὸν Ζ' π. Χ. αἰῶνα, ἐκ τῆς ἐστίας αὐτῶν ἐξελαθέντες καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Σκυθῶν, κατέλαβον τὴν τε Σινωπικὴν χερσόνησον, ἢν κρησφύγετον αὐτῶν ἀπειργάσαντο, καὶ τὴν τῆς Τρωάδος πόλιν Ἄντανδρον, ἐν ἣ ἐπὶ πολὺ διέμειναν, καὶ ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ὀρμηθέντες ἐπέδραμον τὴν Ἰωνίαν. Ἀποροῦμεν δὲ πῶς διέλαθε τὸν ὀξυδερκῆ ἱστορικὸν ἢ χρονολογικὴ αὕτη ἀντίφασις.

Ἄλλ' ἡμεῖς τὴν μὲν εἰς Ἰωνίαν τῶν Κιμμερίων ἐπιδρομὴν κατὰ χώραν ἐῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρόδοτος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Κιμμέριοι φαίνονται «κτίσαντες καὶ τὴν χερσόνησον, ἔνθα νῦν Σινώπῃ πόλις ἑλλάς οἰκισται»⁵, ὁ δὲ Στράβων ὅτι οὗτοι πολλάκις ἐπέδραμον τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Πόντου καὶ τὰ συνεχῆ αὐτοῖς⁶. Σκύμνος δ' ὁ Χίος λέγει ὅτι ὁ Ἀμβρόνδαν ὑπὸ Κιμμερίων ἀνηρέθη⁷, συνδυάζοντες τὰς τῶν ἀρχαίων τούτων συγγραφέων γνώμας λέγομεν ὅτι οἱ Κιμμέριοι κατέλαβον τὴν σινωπικὴν χερσόνησον, εἴτε τῷ 782, καθ' ὃ ὁ Κλίντων δευτέραν εἰς Ἀσίαν τῶν Κιμμερίων ἐπιδρομὴν ὀρίζει, εἴτε κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς πρώτης Μιλησιακῆς ἀποικίας,

1. Hist. I, 21.
2. Ὁρα E. Curtius αὐτόθι, τ. Β', σελ. 132, σημ. 4 τῆς γαλλ. μεταφρ.
3. τόμ. Α', σελ. 519 καὶ 524.
4. τόμ. Β', σελ. 130.
5. Ἡροδ. Δ', 12.
6. Στράβ. Α', 61.
7. Σκύμ. στ. 947.

1. Ἡροδ. Δ', 11 καὶ 12.
2. στ. 947-952.
3. παρὰ τῷ Grote, Ἑλλ. Ἱστορ. Δ', 327 τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως.
4. Γ', 149, καὶ Α' 6 καὶ 20.

ὅτε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σκύμνου καὶ τὸν ἀρχηγὸν ταύτης Ἀμβρόνδαν ἐφόνευσαν· πιθανώτατον δ' ἐστὶν ὅτι διέμειναν ἐν Σινώπῃ ἐπὶ τινα χρόνον, ὡς τοῦτο δηλοῖ καὶ ἡ ἠροδότειος ἔκφρασις «φαίνονται κτίσαντες».

Ἐνταῦθα δὲ προσθετέα καὶ ἡ γνώμη τοῦ G. Grote¹, φρονούντος ὅτι οἱ τὴν Σινώπην καθ' Ἡρόδοτον καταλαβόντες Κιμμέριοι εἶναι οἱ Χάλυβες καὶ ὅτι ἠπατήθη ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας, καὶ χρωμένον ταῖς αὐταῖς ἀποδείξεσιν, ὧν χρῆσιν ποιεῖται καὶ ὁ ἡμέτερος Π. Καρολίδης ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἔθνικόν ὄνομα τῶν ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ Παρθενίου μέχρι τῆς Καρδουχίας ἐγχωρίων λαῶν, οὗς οἱ Ἕλληνες Συρίους ἢ Ἀσσυρίους ἐκάλουν, ἢν Χάλυβες κτλ. (ὄρα καὶ ἀνωτέρω).

Μετὰ τοὺς Κιμμερίους ἐστάλη εἰς τὴν Σινώπην καὶ δευτέρα Μιλησιακὴ ἀποικία τῷ α' ἔτει τῆς ΔΖ' Ὀλυμπιάδος, 632 π. Χ. ὑπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς Κῶνον καὶ Κρητίνην, ὡς λέγει Σκύμνος ὁ Χίος²,

Μετὰ Κιμμερίους Κῶνος, πάλιν δὲ Κρητίνης οἱ γενόμενοι φυγάδες ὄρων Μιλησίων. Οὗτοι συνοικίζουσι δ' αὐτὴν, ἠνίκα ὁ Κιμμερίων κατέδραμε τὴν Ἀσίαν στρατός.

Κατ' ὁμοφώνον δὲ τῶν παλαιῶν μαρτυρίαν³, ἢ Σινώπῃ κατέστη ἡ ἀξιολογώτατη καὶ διαφανεστάτη τῶν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ ἑλληνίδων πόλεων καὶ διὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτῆς θαλασσοκράτησασα ἐν τῇ ἐντὸς τῶν Κυανέων θαλάσσης εἶχε μέγιστον ἀξίωμα, διὸ καὶ ἐπεμψε πλείστας ἀποικίας, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Τραπεζοῦντα (756 π. Χ.), τὴν Κερασοῦντα καὶ τὰ Κοτύωρα, αἵτινες πᾶσαι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος⁴, δασμὸν τεταγμένον ἔφερον τῇ ἑαυτῶν μητροπόλει.

§

ΠΑΛΑΙΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΜΙΣΗΝΗΣ ΧΩΡΑΣ

Ἀνατολικῶς τῆς Σινωπίτιδος κεῖται ἡ Ἀμισσηνὴ χώρα, ἣς παλαιοὶ κάτοικοι, πλὴν τῶν μνημονευθέντων Συρίων, ἀναφέρονται αἱ τε μυθολογούμεναι Ἀμαζόνες καὶ τὸ ἀξιόλογον φύλον τῶν Παφλαγόνων οἱ Ἐνετοί· διὸ καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ θεωροῦμεν νὰ εἰπωμέν τινα

1. G. Grote, Δ' 329.
2. στ. 950-953.
3. Διόδ. ΙΒ', 31. Στράβ. ΙΒ', 545 καὶ ἄλλων.
4. Κυρ. Ἀναβ. V. Ε'.

περὶ τούτων, πρὶν ἢ τὰ τῆς ἑλληνικῆς αἰσεως τῆς Ἀμισσοῦ ἱστορήσωμεν.

Αἱ Ἀμαζόνες, λέγει ὁ Ἀπολλόδωρος¹, «κατὰ τὸν περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν, ἔθνος μέγα τὰ κατὰ πόλεμον· ἤσκουν γὰρ ἀνδρείαν. Καὶ εἶποτε μιγεῖσαι γεννήσειαν, τὰ θήλια ἔτρεφον, καὶ τοὺς μὲν δεξιούς μαστοὺς ἐξέθλιβον, ἵνα μὴ κωλύωνται ἀκοντίζειν, τοὺς δ' ἀριστεροὺς εἶων ἵνα τρέφωσιν». Δὲν ἐπιθυμοῦμεν δ' ἐνταῦθα νὰ καταριθμῶσωμεν τὰς πράξεις καὶ τὰ ἀρήια τῶν Ἀμαζόνων ἔργα, περὶ ὧν πολλοὶ τῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων τῆς ἀρχαιότητος μακρὸν ἐποιήσαντο λόγον ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον καὶ τερατωδέστερον αὐτὰ τρέποντες· καὶ ἀρκούμεθα νὰ παραθέσωμεν τὴν περὶ ὑπάρξεως ἢ μὴ αὐτῶν γνώμην ἐνίων συγγραφέων.

Ἐνῶ ὁ Ὀμηρος τὰς τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀρμονίας θυγατέρας ὡς «ἀντιανείρας»² καὶ ὁ Πίνδαρος ὡς «Σύριον εὐρυαίχμαν στρατὸν» διεπούσας³ παριστώσι, καὶ πάντες οἱ πρὸ τοῦ Στράβωνος συγγραφεῖς οὐδαμῶς περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἀμφέβαλλον, ὁ Στράβων, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς τῶν γεωγραφικῶν αὐτοῦ χωρίοις μνεῖαν ποιεῖται τῶν Ἀμαζόνων ὡς ὑπαρξασῶν, ὧδε περὶ αὐτῶν κρίνει: «Περὶ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι, τερατώδη τε ὄντα καὶ πίστεως πόρρω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν, ὡς γυναικῶν στρατός ἢ πόλις ἢ ἔθνος συσταῖν ἂν ποτε χωρὶς ἀνδρῶν; καὶ οὐ μόνον γε συσταῖν, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαιτο ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν καὶ κρατήσειεν οὐ τῶν ἐγγύς μόνον ὥστε καὶ τῆς νῦν Ἰωνίας προσελθεῖν, ἀλλὰ καὶ διαπόντιον στείλαιτο στρατείαν μέχρι τῆς Ἀττικῆς; Τοῦτο γὰρ ὁμοῖον, ὡς ἂν εἴ τις λέγει, τοὺς μὲν ἀνδρας γυναῖκας γεγονέναι τοὺς τότε, τὰς δὲ γυναῖκας ἀνδρας. Ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε αὐτὰ καὶ νῦν λέγεται περὶ αὐτῶν. Ἐπιτείνει δὲ τὴν ιδιότητα καὶ τὸ πιστεύεσθαι τὰ παλαιὰ μᾶλλον ἢ τὰ νῦν· κτίσεις γοῦν πόλεων καὶ ἐπωνυμῖαι λέγονται, καθάπερ Ἐφέσου καὶ Σμύρνης καὶ Κύμης καὶ Μυρίνης καὶ τάφοι καὶ ἄλλα ὑπομνήματα· τὴν δὲ Θεμισκυραν καὶ τὰ περὶ τὸν Θερμώδοντα πεδία καὶ τὰ ὑπερκείμενα ὄρη ἅπαντες Ἀμαζόνων καλοῦσι, καὶ φασιν ἐξελαθῆναι αὐτὰς ἐνθένδε· ὅπου δὲ νῦν εἰσιν, ὀλίγοι τε καὶ ἀναποδείκτως καὶ ἀπίστως ἀποφαίνονται... Καὶ τὰ πρὸς τὸ

1. Βιβλιοθ. Β', 5, 9.
2. Ἰλ. Γ', 189.
3. Στράβ. ΙΒ', 544.

χουσαν θρυληθέντα οὐκ ἀνωμολόγηται παρὰ πάντων, οἱ δὲ πλάσαντες ἦσαν οἱ κολακείας μᾶλλον ἢ ἀληθείας φροντίζοντες»¹. Ὁ δὲ Ἀρριανὸς² ἀναφέρειν ὅτι Ἀτροπάτης ὁ τῆς Μηδίας σατραπῆς γυναῖκας ἑκατὸν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἔδωκε, ταύτας φάσκων εἶναι τῶν Ἀμαζόνων, καὶ ταύτας σκευῆ ἀνδρῶν ἰππέων ἐσταλμένας, πλὴν γε δὲ ὅτι πελέκως ἀντιδοράτων ἐφόρου καὶ ἀντὶ ἀσπίδας πέλτας, καὶ ὅτι τὸν μαστὸν μείονα εἶχον τὸν δεξιόν, ὃν δὲ καὶ ἐξῶ ἐν ταῖς μάχαις εἶχον, ἐπάγεται «Ταῦτα δὲ οὔτε Ἀριστόβουλος, οὔτε Πτολεμαῖος, οὔτε τις ἄλλος ἀνέγραψεν, ὅστις ἰκανὸς ὑπὲρ τῶν τοιούτων τεκμηριῶσαι. Οὐδὲ δοκεῖ μοι ἐν τῷ τότε σώζεσθαι τὸ γένος τῶν Ἀμαζόνων, οὐ δ' ἐτι πρὸ Ἀλεξάνδρου Ξενοφῶν ἀνεμνήσθη αὐτῶν, Φασιανῶν τε μνησθεῖς καὶ Κόλχων καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ Τραπεζοῦντος ὀρμώμενος ἢ πρὶν εἰς Τραπεζοῦντα κατελθεῖν οἱ Ἕλληνες ἐπῆλθον ἔθνη, ἵνα περ καὶ ταῖς Ἀμαζόνισιν ἂν ἐνετετυχήεσαν, εἴπερ οὖν ἐτι ἦσαν Ἀμαζόνες. Μὴ γενέσθαι μὲν γὰρ παντελῶς τὸ γένος τούτων τῶν γυναικῶν οὐ πιστὸν δοκεῖ ἔμοιγε πρὸς τοσούτων καὶ τοιούτων ὑμνηθῆναι Εἰ δὲ ἰππικᾶς δὴ τινὰς γυναῖκας Ἀτροπάτης ἔδειξεν Ἀλεξάνδρῳ, βαρβάρους τινὰς ἄλλας γυναῖκας ἰππεύειν ἠσκημένας δοκῶ ὅτι ἔδειξεν εἰς τὸν λεγόμενον δὴ κόσμον τῶν Ἀμαζόνων ἐσταλμένας».

Τῶν δὲ νεωτέρων οἱ μὲν οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τὰ περὶ Ἀμαζόνων λεγόμενα διδοῦσιν, οἱ δὲ ὑπὸ ἀλληγορικὴν ταῦτα ἐκλαμβάνουσιν ὄψιν, καὶ ἄλλοι τὰς Ἀμαζόνους ὡς ἱστορικῶς ὑπαρξάσας ἀποδεχόμενοι, θεωροῦσι τὰ περὶ αὐτῶν ὑπὸ τῶν παλαιῶν λεγόμενα ὡς ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον πέρα τοῦ μετρίου κεκλιωμένα. Καὶ ὁ μὲν Guhl³ μνημονεύων καὶ τῶν Ἀμαζόνων καὶ τῶν εἰς ταύτας ἀποδιδόμενων κτίσεων διαφόρων πόλεων ἐπιλέγει τάδε: «Quod cum nusquam manifestius fuerit, quam in Asia Minore, et potissimum in ea parte quæ Græciam versus vergit, haud mirandum est omnes fere ejus oræ urbes ab Amazonibus conditas putari». Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν λέγει καὶ ὁ Max Duncker⁴: «Ἡ οὐσιώδης βᾶσις τοῦ περὶ Ἀμαζόνων μυθικοῦ κύκλου ἦτο λατρεία τις

λίαν διαδεδομένη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔχουσα τὴν ἐστὶν αὐτῆς παρὰ τὸν Θερμῶδοντα . . . Ἡ ἀρχικὴ θεότης τῆς χώρας ἦτο Μᾶ ἢ Μῆνη . . . Ἀμαζὼν δὲ σημαίνει ἀπλῶς ἰερείαν τῆς θεᾶς Μᾶ. Ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἴριν καὶ Θερμῶδοντα ναῶν ἢ λατρεία τῆς πολεμικῆς θεᾶς ἐξετάθη εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας . . . Ἐκ τῆς τοιαύτης διαδόσεως τῆς λατρείας τῆς Ἀρτέμιδος Μᾶ ἐπλάσαν οἱ Ἕλληνες ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἐστράτευσαν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκτίσαν τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Ἔφεσον».

Ὁ δὲ G. Grote¹ ἀποκρινόμενος εἰς τὸν Heyne παρατηροῦντα² περὶ τῶν Ἀμαζόνων: in his historiarum fidem aut vestigia nemo quæ viverit, λέγει: «Διὰ τί ζητοῦσι νὰ ὑποθέσωμεν ἐν ἑλλείψει πάσης ἀποδείξεως βᾶσιν ἱστορικὴν ἐφ' ἐκάστης τῶν λοιπῶν διηγήσεων, τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, τοῦ ἀργοναυτικοῦ πλοῦ ἢ τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἰλίου, αἰτινες μετὰ τῆς τῶν Ἀμαζόνων συντελοῦσιν εἰς σύστασιν τοῦ ὑποκειμένου τῆς τῶν Ἑλλήνων συναξαριακῆς θρησκείας; Ἄν ὁ τῶν Ἀμαζόνων μῦθος ἦτο ἐν χρήσει ἄνευ τοιούτου ἐρείσματος, δὲν θὰ συνέβαινε τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῆς παλαιᾶς ἐποποιίας μερῶν;» Ὅντως ὁ περὶ Ἀμαζόνων λόγος δὲν στερεῖται ἱστορικῆς τινος βᾶσεως. Ὁ Ἰπποκράτης ἐν τῷ «περὶ ἀέρων, τόπων καὶ ὑδάτων» ἀθανάτῳ αὐτοῦ συγγράμματι (κεφ. 17) μνησθὲν ποιεῖται τῶν Σαρματῶν (ἐξ ὧν δοκεῖ εἶναι τὰς Ἀμαζόνους) περὶ ὧν λέγει: «Τὸν δὲ μαζὸν οὐκ ἔχουσι· παιδίοισι γὰρ ἐοῦσιν ἐτι νηπίοισιν αἱ μητέρες χαλκεῖον τετεχνημένον ἐπ' αὐτέῳ τούτῳ διάπυρον ποιεῖουσαι, πρὸς τὸν μαζὸν τιθέασιν τὸν δεξιόν· καὶ ἐπικαίεται ὥστε τὴν αὐξήσιν φθείρεσθαι, εἰς δὲ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ βραχίονα πάσαν τὴν ἰσχύον καὶ τὸ πλῆθος ἐκδιδόναι». Ἐν δὲ τοῖς ὕστερον χρόνοις εἰς μάχην τινὰ τοῦ Πομπηίου κατὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἰσθίων, πολλὰ ἐν τε τοῖς ὁμήροις καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις εὐρέθησαν γυναῖκες, οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν ἀνδρῶν τραύματα ἔχουσαι. «Καὶ ἐδόκουν, βεβαίῳ ὁ Ἀππιανὸς³, Ἀμαζόνες εἶναι, εἴτε τι ἔθνος ἐστὶν αὐτοῖς γειτονεῦον αἱ Ἀμαζόνες, ἐπικλητοὶ τότε εἰς συμμαχίαν γενόμενοι, εἴτε τινὰς πολεμικὰς ὅλως γυναῖκας οἱ τῆδε κλοῦσιν Ἀμαζόνους».

1. αὐτόθι, τόμ. Α', σελ. 244-5.
2. ἐν Ἀπολλ. Β', 5, 9.
3. Μεθριδ. § 103.

Ὅτι δὲ ἐν τοῖς ὑπὲρ τὴν Ἀλβανίαν ὄρεσι κατῴκουν Ἀμαζόνες, τοῦτο δηλοῖ καὶ αὐτὸς ὁ Στράβων (ΙΑ', 504), ἐπαγόμενος μάρτυρας Θεοφάνην τὸν συστρατεύσαντα τῷ Πομπηίῳ καὶ ἄλλους, ὧν ὁ Σκήψιος Μητροδώρος καὶ ὁ Ὑψικράτης, «οὐδὲ αὐτοὶ ἄπειροι τῶν τόπων γεγονότες, Γαργαρεῦσιν ὁμόρους αὐτὰς οἰκεῖν φασιν ἐν ταῖς ὑπερείαις ταῖς πρὸς ἄρκτον τῶν Καυκασίων ὄρων, ἃ καλοῦνται Κεραύνια, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον καθ' αὐτὰς, αὐτουργούσας ἕκαστα τὰ τε πρὸς ἄροτρον καὶ φυτουργίαν καὶ τὰ πρὸς τὰς νομάς καὶ μάλιστα τῶν ἰππων, τὰς δὲ ἀλκιμωτάτας κυνηγεσίαις πλεονάζειν καὶ τὰ πολέμια ἀσκεῖν· ἀπάσας δὲ ἐπικεκαῦσθαι τὸν δεξιὸν μαστὸν ἐκ νηπίων, ὥστε εὐπετῶς χρῆσθαι τῷ βραχίονι πρὸς ἐκάστην χρείαν, ἐν δὲ τοῖς πρώτοις πρὸς ἀκοντισμὸν χρῆσθαι δὲ καὶ τόξῳ καὶ σαγάρει καὶ πέλτῃ, δόρας δὲ θηρίων ποιῆσθαι περίκτανά τε καὶ σκεπάσματα καὶ διαζώματα· δύο δὲ μῆνας ἐξαιρέτους ἔχειν τοῦ ἔαρος, καθ' οὓς ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ πλεσιόν ὄρος τὸ διορίζον αὐτὰς τε καὶ τοὺς Γαργαρέας. Ἀναβαίνουσι δὲ ἀκείνοι κατὰ ἔθος τι παλαιόν, συνθύσοντές τε καὶ συνεσόμενοι ταῖς γυναῖξι τεκνοποιίας χάριν».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι τοιοῦτο γένος πολεμικῶν γυναικῶν ὑπῆρχεν, ὥστε ἀνάγκη νὰ μὴ ἐπιχειρῶμεν συμβολικῶς καὶ ἀλληγορικῶς τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν Ἀμαζόνων νὰ ἐρμηνεύωμεν.

Περὶ δὲ τῶν Ἐνετῶν, ἐξ ὧν ἦτο ὁ Πυλαιμένης, οὐ τινος μνημονεύει καὶ ὁ Ὀμηρος, ὅταν λέγῃ (B, 851-2):

Παφλαγόνων δ' ἠγεῖτο Πυλαιμένης λάσιον κῆρ
ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμίονων γένος ἀγροτεράων.

Ποῦ δὲ τῆς ἐπὶ θαλάττῃ Παφλαγονίας κατῴκουν οἱ Ἐνετοί, δὲν συμφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς, ὧν οἱ μὲν καλοῦσιν Ἐνετὴν «κώμην ἐν τῷ Αἰγιάλῳ δέκα σχοίνους ἀπὸ Ἀμάστρεως διέχουσαν, Ζηνόδοτος δὲ «ἐξ Ἐνετῆς» γράφει καὶ δηλοῖ τὴν Ἀμισὸν, ἄλλοι δὲ φύλον τι τῶν Καππαδόκων ὁμορον»¹. Μαιάνδριος δὲ λέγει ὅτι οἱ Ἐνετοὶ ὀρηθέντες ἐκ Λευκοσύρων συνεμάχησαν μετὰ τῶν Τρώων, ἀποβαλόντες δὲ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν διέβησαν εἰς τὴν Θράκην μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, πλανώμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς τὴν νῦν Ἐνετικὴν. Τινὲς δὲ λέγουσιν ὅτι ὁ Ἀντήνωρ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐκοινωνήσαν τοῦ στόλου τούτου

1. Στράβ. IB', 543.

καὶ ἱδρυσαν κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀτὴν Ἐνετικὴν¹.

Οἱ Ἐνετοὶ κατήγοντο ἐκ τῶν Φρυγῶν καὶ δὴ ἐκ τοῦ Φρυγῆ Πέλοπος κατ' Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον²:

Παφλαγόνων, τοῖσιν Ἐνετῆσις ἐμβασιλευσεν
πρῶτα Πέλοψ, τοῦ καίπερ ἀφ' αἵματος εὐχετόωνται.

§

Η ΕΝ ΑΜΙΣΩΙ ΑΠΟΙΚΙΑ

Ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Χ. Παπαγεωργιάδου «Σύντομος ἱστορία τῆς Ἀμισσηνῆς χώρας, φυλλάδιον Α'», περὶ οὗ κατεχωρίσαμεν ἐπικρίσιν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 6629 τῆς 30 αὐγούστου 1891 φύλλῳ τοῦ ἐνταῦθα «Νεολόγου», σκοποῦντες οὐχὶ νὰ μειώσωμεν τὸν ζήλον τοῦ φιλόστοργου συγγραφέως, ἀλλὰ νὰ προτρέψωμεν αὐτὸν εἰλικρινῶς μετὰ σοβαρωτέρων μελετῶν καὶ πλειοτέρων ἱστορικῶν γνώσεων νὰ ἐπιχειρήσῃ τῇ συντάξει καὶ ἐκδόσει τοῦ ἐτέρου φυλλαδίου πρὸς ἐξακριβώσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἀμισσοῦ. Διότι ὁ συγγραφεὺς τοῦ προκειμένου φυλλαδίου δὲν ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀναγκαίας πηγὰς καὶ τὰ κατὰλληλα βοηθήματα πρὸς σύνταξιν τοιαύτης ἱστορικῆς μονογραφίας, ἵνα παράσχη, ὡς ἐπεθύμει, συμβολὴν ἀξιόλογον εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος τῆς πατρίδος ἡμῶν ἱστορίας· καὶ ἐντεῦθεν, ἄνευ ἐπαρκῶν ἐφοδίων, εἰκασίας καὶ δόγματα γράφει καὶ εἰς πολλὰς περιπίπτει ἀνακριθείας. Οὕτως «ἄγνωστος, δογματίζει, εἶναι καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς κτίσεως τῆς Ἀμισσοῦ· ἀλλὰ κατὰ πάσαν πιθανότητα δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῆς I' π. X ἑκατονταετηρίδος, καθ' ὅσον ἡ παράδοσις τοῦ Σκύμνου, καθ' ἣν ἡ Ἀμισσὸς ἐκτίσθη ὑπὸ Φωκαέων μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Κιμμερίων (710 π. X.), εἶναι ἐσφαλμένη κτλ.» Ἡμεῖς δὲ εἰπόντες προηγουμένως τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Κιμμερίων καὶ τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πρώτης τῶν Ἑλλήνων ἐμφανίσεως, περιοριζόμεθα νῦν εἰς τὰ περὶ συστάσεως τῆς ἑλληνικῆς Ἀμισσοῦ.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὀλίγας καὶ ἀσαφεῖς παρέχουσιν ἡμῖν πρὸς τοῦτο μαρτυρίας οἱ παλαιοί. Καὶ ὁ μὲν Ἀμασεὺς Στράβων³ λέγει: «Ἀμι-

1. Στράβ. IB', 562 καὶ 543-4.
2. Ἀργοναυτ. Β', 358-9.
3. IB' 547.

1. IA', 504-505.

2. Ἀνάβ. Ζ', 13.

3. Ephesiaca, 1843, σελ. 132.

4. Ὅρα καὶ Καρολλίδου Καππαδ. σελ. 176-7.

κόλις ἀξιόλογος, διέχουσα τῆς Σινώπης περί ένακοσίους σταδίους. Φησὶ δ' αὐτὴν Θεόπομπος πρότερος Μιλησίους κτίσαι, εἶτα Καππαδόκων ἄρχοντα, τρίτον δ' ὑπ' Ἀθηνοκλέους καὶ Ἀθηναίων ἐποικισθεῖσαν Πειραιᾶ μετονομασθῆναι». Σκύμνος δ' ὁ Χίος περὶ μὲν τῆς Ἀμισσοῦ¹ ἀποφαίνεται

Ἄμισός ἐν τῇ Λευκοσώρων γῆ κειμένη
Φωκαέων ἀποικία,
τέτταρσι πρότερον ἔτεσιν οἰκισθεῖσα γὰρ
τῆς Ἡρακλείας ἔλαβ' Ἰωνικὴν κτίσιν,

περὶ δὲ τῆς Ἡρακλείας²

Βοιωτῶν κτίσις
καὶ Μεγαρέων· ἐντὸς δὲ ταύτην Κυανέων
κτίζουσιν ὀρμηθέντες ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος,
καθ' οὓς χρόνους ἐκράτησε Κύρος Μηδίας.

Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων Ἐλασσόνων γεωγράφων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου καὶ Ἀππιανού, οὐδὲν πλεῖστον μανθάνομεν. Καὶ ὁ ἱκανὸς περὶ τῶν ἐκεῖ ἑλλήνων πληροφορίας διασώσας ἡμῖν ἐν τῇ Κύρου Ἀναβάσει ἱστορικὸς Ξενοφῶν οὐδὲ μνείαν δυστυχῶς ποιεῖται τῆς Ἀμισσοῦ, διότι οἱ Μύριοι ἐπιβάντες πλοίων ἱκανῶν ἀπὸ τῶν Κοτυώρων κατέπλευσαν εἰς τὴν κώμην τῆς Σινώπης Ἀρμήνην. Ἀλλὰ συνδυάζοντες τὰς ἐκτεθείσας γνώμας καὶ ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς συστάσεως τῶν ἀποικίων ἐν γένει βασιζόμενοι δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν οὐκ ἀπιθάνως ὅτι ἡ Ἀμισός ἀπικίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Μιλησίων κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Σινώπῃ ἀποικίῃν περὶ τὸ 632 π. Χ.³, εἶτα δὲ κατελήφθη ὑπὸ καππαδοκῶν ἢ Ἀσσυρίων⁴, οὓς ἐξεδίωξαν, φαίνεται, Φωκαεῖς, Ἰωνες καὶ αὐτοὶ περὶ τὸ 562 ἤτοι τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ποντικῆς Ἡρακλείας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Σκύμνου τοῦ Χίου, καὶ τελευταῖον ἐποικισθεῖσα ὑπὸ Ἀθηναίων καὶ τοῦ Ἀθηνοκλέους μετονομάσθη Πειραιεὺς περὶ τὸ 453. Πλεῖστα δὲ Ἀμισσηνὰ ἀργυρᾶ νομίσματα τῶν χρόνων τούτων φέροντα γλαῦκα καὶ τὸ ὄνομα Πειραιῶν ἐπικυροῦσι τραντότατα τὴν παρὰ Στράβωνι μαρτυρίαν τοῦ Θεοπόμου.

§

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ ΛΑΟΥΣ

Πρὶν ἢ ἱστορήσωμεν τὰ περὶ τῆς συστάσεως ἄλλων ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καλὸν θεωροῦμεν νὰ εἰπωμέν τινα περὶ τῶν σχέσεων τῶν ἑλλήνων ἀποικῶν πρὸς τοὺς γείτονας λαοὺς καὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς αὐτῶν δράσεως.

Μέγα ἦτο τὸ ἔργον τῶν φιλοπόνων καὶ ἐπιδεξίων τούτων ἀποικῶν εἰς τὰς ἀξένους τοῦ Εὐξείνου Πόντου χώρας. Ἠναγκασμένοι δὲ νὰ πολεμῶσιν ἀδιαλείπτως πρὸς τοὺς εὐρισκόμενους αὐτόθι γείτονας ὠχύρουν διὰ τειχῶν ἐρυμνῶν τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐλαχίστας αὐτῶν κώμας, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ κώμη Ἀρμένη ἦτο ὠχυρωμένη, περὶ ἧς ἡ παροιμία ἔλεγεν· «ὅστις ἔργον οὐδὲν εἶχεν Ἀρμένην ἐτείχιζεν¹». Οἱ τραπεζούντιοι διηνεκῶς ἠγωνίζοντο πρὸς τοὺς Δρίλας, ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ· διό, ὅτε διήλθον διὰ τῆς Τραπεζοῦντος οἱ Μύριοι, ἤγον τούτους προθύμως ἵνα λάβωσι τὰ ἐπιτήδεια ἐπὶ τοὺς Δρίλας, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν², «ὕψ' ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὄρεινά καὶ δύσβατα καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους». Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Σινώπη ὅτε μὲν εἰς πολεμικὰς, ὅτε δὲ εἰς ἐμπορικὰς διετέλει σχέσεις πρὸς τοὺς περιοικούντας παφλαγῶνας³. Καὶ ἡ Ἀμισός κατελήφθη, ὡς εἶπομεν, ὑπὸ καππαδόκου ἡγεμόνος.

Οἱ Σκυῖται ὁμοίως κατέτρεχον τοὺς ἑλληνας καὶ πειραταὶ τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου ἐλήστευον πλοῖα καὶ ἀνθρώπους. Ἄλλοι δὲ λαοὶ, κατοικοῦντες τὰ ἀλίμενα καὶ ὄρεινά τοῦ Καυκάσου παράλια, οἱ λεγόμενοι Ἀχαιοί, Ζυγοὶ καὶ Ἠνίοχοι, οἵτινες ταυτίζονται πρὸς τοὺς σημερινούς Ἀθασγοὺς, ἐθαλασσοκράτουν ἐν τῷ Πόντῳ καὶ μετήρχοντο τὴν σωματεμπορίαν. Ἡ δὲ τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ζυγῶν καὶ Ἠνιόχων παραλία, λέγει ὁ Στράβων⁴, τὸ πλέον ἀλίμενος καὶ ὄρεινῃ, τοῦ Καυκάσου μέρος οὖσα. Ζῶσι δὲ ἀπὸ τῶν κατὰ θάλατταν ληστηρίων, ἀκάτια ἔχοντες λεπτὰ καὶ κοῦφα· καλοῦσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἕλληνες καμάραι· φασι δὲ ἀπὸ τῆς Γάσσονος στρατιᾶς, τοὺς μὲν Φθιώτας καὶ Ἀχαιοὺς τὴν ἐνταῦθα Ἀχαιῶν οἰκί-

σαι, Λάκωνας δὲ τὴν Ἠνιοχίαν. Τῶν δ' οὖν καμαρῶν στόλους κατασκευαζόμενοι καὶ ἐπιπλέοντες τοτὲ μὲν ταῖς ὀκτάσι, τοτὲ δὲ χωρὶς τινὶ ἢ καὶ πόλει τινὶ θαλασσοκρατοῦσι. Τὸ δ' αὐτὸ ποιοῦσι καὶ ἐν τῇ ἄλλοτρίῃ, ἀποκρύψαντες τὰς καμάραις αὐτοὶ πλανῶνται περὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀνδραποδισμοῦ χάριν». Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σκυθικὰ φύλα περὶ τὸν Βορυσθῆνην καὶ τὸν Ἰστρον καὶ περὶ τὴν Μαιώτιν καὶ ἄλλα ὑπὲρ τὴν Τραπεζοῦντα ἐπὶ τοῦ Καυκάσου καὶ ἐπὶ τοῦ Παρυάδρου ἕζον βίον νομαδικὸν καὶ ληστικόν. Πρὸς δὲ καὶ οἱ Κιμμέριοι ἐκ τοῦ ὁμωνύμου Βοσπόρου κατελθόντες πολλάκις ἐπέδραμον τὴν δυτικὴν καὶ μεσημβρινὴν τοῦ Πόντου παραλίαν, φονεύσαντες μάλιστα καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐν Σινώπῃ πρώτης μιλησιακῆς ἀποικίας Ἀμβρώνδαν περὶ τὸ 782 π. Χ., ὡς προηγουμένως εἴρηται.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀμυνόμενοι ἐρρωμένως πρὸς τὰ ἀπολίτιστα ἐκεῖνα φύλα καὶ συνετῶς πολιτευόμενοι καθίσταντο σεβαστοὶ καὶ κατῶρθον νὰ διαφυλάττωσιν ἀκεραίαν τὴν ἰδίαν ὑπεροχὴν. Παρεκίνουν δὲ βαθμηδὸν τοὺς μεθ' ὧν συναναστρέφοντο λαοὺς εἰς τὸν γεωργικὸν βίον, τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν φιλεργίαν, παρέχοντες αὐτοὶ πάντα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως καὶ αὐξήσεως. Πλοῖα ἑλληνικὰ ἀπὸ τῆς ἐμπορικωτάτης Φάσιδος ἀνέπλεον τὸν ποταμὸν Φᾶσιν καὶ παρὰ τούτων οἱ Καρδοῦχοι λαμβάνοντες τοὺς αἰνοὺς μετέφερον διὰ τοῦ Εὐφράτου εἰς τὴν Βαβυλώνα, ὅπουθεν ἐκόμιζον τὰ τε ἐπιτόπια καὶ τὰ τῆς Ἀραβίας καὶ Ἰνδικῆς προϊόντα. Ἡ Διοσκουριάς ἦτο ἐμπορεῖον κοινὸν τῶν ὑπερκειμένων καὶ τῶν σύνεγγος παμπόλλων νομαδικῶν τοῦ Καυκάσου ἔθνων· «Συνέρχεται γοῦν, μαρτυρεῖ ὁ Στράβων (ΙΑ', 498), εἰς αὐτὴν ἑβδομήκοντα, οἱ δὲ καὶ τριακόσια ἔθνη φασίν, οἷς οὐδὲν μέλει. Πάντες δὲ Καυκάσιοι». Πλεῖστοι δ' ἄλλοι λαοὶ ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν παραλίῶν τοῦ Εὐξείνου, πρὸς οὓς ἦσαν εἰς σχέσεις οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες. Ἐν τούτοις μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων οἱ Σινδοί, οἵτινες καθ' Ἡσύχιον εἶναι Ἰνδοί, ὡς καὶ κατὰ πολλοὺς τῶν νεωτέρων,

καθ' οὓς καὶ οἱ Ἀτζίγγανοι εἶναι ἀπὸ τῶν Σινδῶν καὶ Σιντιῶν τούτων. Ἄλλ' Στράβων, ὅστις ἀναφέρει καὶ Σινδῶν πόλιν καὶ λιμένα καὶ βασιλεῖον ἐν τῷ Πόντῳ, θεωρεῖ τούτους (Α', 21) ἔθνος θρακικόν.

Οἱ Ἕλληνες προυχώρουν χάριν ἐμπορίας εἰς ἅπασαν τὴν Σκυθίαν, ἐνθα ἀπήντων καὶ τοὺς Ὀργιεμπαίους καὶ Ἰσσηδόνας κατὰ τὴν τοῦ Ἡροδότου (Δ', 24, 25) διήγησιν· «Οὐνομα δὲ σφι ἐστὶ Ὀργιεμπαῖοι. Μέχρι μὲν νῦν τῶν Φαλακρῶν τούτων πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρας ἐστὶ καὶ τῶν ἐμπροσθεν ἔθνων. Καὶ γὰρ Σκυθῶν τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτούς, τῶν οὐ χαλεπὸν ἐστὶ πυθέσθαι καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθηνέος τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων». Ὑπερβάντες δὲ τὴν Μαιώτιν καὶ καὶ πρὸς ἄρκτον αὐτῆς προχωρήσαντες δεκαπέντε ἡμερῶν ὁδὸν, συνέστησαν τὴν ἀποικίαν τῶν Γελωνῶν εἰς τὴν χώραν τῶν Βουδίνων, ὡς ἀναφέρει ὁ τῆς ἱστορίας πατήρ (Δ', 109)· «Εἰσι Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες, ἐκ δὲ τῶν ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἰκήσαν ἐν τοῖσι Βουδίνοισιν». Ἄξιον δὲ προσθήκης ἐνταῦθα εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Πausανίου (Α', 31) ἀναφερόμενον· «Ἐν Πρασιεῦσι τῆς Ἀττικῆς Ἀπόλλωνός ἐστι ναός. Ἐνταῦθα τὰς Ὑπερβορέων ἀπαρχὰς ἰέναι λέγεται, παραδιδόναι δὲ αὐτὰς Ὑπερβορέους μὲν Ἀριμασποῖς, Ἀριμασποὺς δὲ Ἰσσηδόσι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι εἰς Σινώπην κομίζουσιν, ἐντεῦθεν δὲ φέρεσθαι διὰ Ἑλλήνων εἰς Πρασιάς, Ἀθηναίους δὲ εἶναι τοὺς εἰς Δῆλον ἄγοντας». Ὡστε οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου ἔφερον εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγρίους τότε Ὑπερβορέους μετὰ τῶν κατοίκων τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

§

Τοσαῦτα καὶ τὰ περὶ τούτων. Ἐπιφυλατόμεθα δὲ ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ, ἐπιθεωροῦντες καὶ συμπληροῦντες τὰ ἐν δέλτοις ἡμῖν ἀποκείμενα, νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ ἐτέρων ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἑλληνικῶν κτισμάτων, δι' ὧν ἦτο ἐστεμμένη ἅπασα ἡ παραλία ἐκεῖνη, καὶ ὧν τὰ εὐγενῆ τέκνα ἐπιτηδεῖως ἀγωνιζόμενα εἰς τὰς ἀξένους ἐκεῖνας χώρας τὸ ἀκτινοβόλον τοῦ πολιτισμοῦ ἐξέχεαν φῶς.

1. στ. 915-917-919.

2. στ. 972-975.

3. Raoul Rochette τόμ. Γ' 333 καὶ 334.

4. ὄρα καὶ Π. Καρολίδου Καππαδ. σελ. 79.

1. Στράβ. ΙΒ' 545.

2. Ἀνάβ. Ε' 2, 2.

3. πρβ. Ξεν. Ἀνάβ. Ε' 5, 5.

4. ΙΑ' 495-496.

(ἀνεγνώσθη κατὰ τὰς συνεδρίας ἈΡΙΠΕ', ἈΡΥΒ', ἈΡΥΓ', ἈΡΥΕ' τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου).

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΔΥΟ ΑΡΧΑΙΑΙ

ΕΞ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ

ΤΩΙ ΕΞΟΧΟΤΑΤΩ Κ. ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΑΝΗ, ΙΑΤΡΩΙ

προέδρω του Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου

Κωνσταντινούπολις.

κύριε πρόεδρε,

Α'. Ἐν τῇ Ι. Μονῇ τῆς Μεγίστης Λαύρας εὐρίσκονται τέσσαρες λάρνακες μαρμαρίνοι ὅλως ἀκατέργαστοι, καὶ χρήσιμοι ἤδη ὡς ἐλαιοδοχεῖα. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς μιᾶς τούτων ἐστὶ κεχαραγμένη ἐπιγραφή, ἧς ἀντίτυπον ἀποστέλλω, καὶ ἣτις ἔχει ὧδε:

ΣΕΡΒΙΛΙΑ ΙΣΙΑΣΑ ΓΗ ΚΑΙ
ΤΟΙΣ ΠΡΟΑΠΟΚΕΙΜΕΝ
ΟΙΣ ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ
ΕΑΝ ΔΕ ΜΕΤΑ ΤΟ Α
ΠΟΤΕΘΗΝΑΙ ΕΤΕΡΟΝ
ΤΙΣ ΤΟΛΜΗΣΗ ΑΠ
ΘΕΣΤΕ ΔΩΣΙ ΠΡΟ
ΣΤΙΜΩ ΤΗ ΠΟΛΙ

✠ Β Φ

Β'. Εἰς τὴν ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς αὐτῆς μονῆς τράπεζαν ἐστὶν ἐντετειχισμένη πλάξ μαρμαρίνος ὕψους γαλλικοῦ μέτρου 0,50 καὶ πλάτους 0,20 ἔχουσα τὴν ἐπιγραφὴν:

ΑΡΤΕΜΙΔΙ ΑΓΡΟΤΕΡΑ
ΝΕΒΡΙΣ ΕΠΙΤΑΓΗΝ
ΑΝΕΘΗΚΕ

καὶ κάτωθεν αὐτῆς οὗς ἀνθρώπου λίαν τεχνηέντως γεγλυμμένον. Ἀντίγραφον καὶ ταύτης ἀποστέλλω.

Ἐχέτω ὑπ' ὄψιν ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης ὅτι ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Μονῆς Λαύρας λόγοιτινες θέλουσι τὴν πάλαι «Ἀκρόθων».

Ὑποσημειοῦμαι

ὄλοπρόθυμος

ΑΔΕΞΑΝΔΡΟΣ Π. Γ. ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ
Λαυριώτης

Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ἀθῶ, 30 Ἰανουαρίου 1893.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ

Ο ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΣ ΚΤΙΤΩΡ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Συνομολογήσατέ μοι βεβαίως, ἀγαπητοί, ὅτι, εἰ οὐχὶ τέλειον, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ἀνεξάντλητον ἐς δεῦρο μένει τὸ μέγα μεταλλεῖον τῶν ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ μεσαιῶνος ἱστορικῶν πηγῶν, οὐχὶ διότι σπανίως ἀνευρίσκονται σπουδαῖα κείμενα, οὐχὶ διότι πολλοὶ βίοι ὁσίων καὶ μαρτύρων, ὀλίγη ἢ πολλὰ διδάσκοντες ἡμῖν, ἀνέκδοτοι παραμένουσι τέως, ἀλλὰ διότι καὶ πολλῶν ἢ μὲν εἰς τὸ χυδαῖον ἰδίωμα παράφρασις ἑλλιπής ἐστὶ τῆς ἀκριβείας, περὶ δὲ τῆς εἰς τὴν λατινικὴν μεταγλωττίσεως ἐνίων, ὧν ἀγνοοῦμεν ἄχρις ὥρας τὸ πρωτότυπον, ἔγω λόγους ἵνα φρονῶ ὅτι αὕτη σπανίως ἀποδίδωσιν ὅχι τὸ πνεῦμα πλέον, ἀλλὰ μῆτε τὸ γράμμα τοῦ κειμένου. Πόθος ἐμὸς ἐστὶν ἄρα τὸ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χειρογράφων ἀρύεσθαι τὰς εἰδήσεις, ὧν χρῆζομεν, προκειμένου ἵνα διακριθῶσιν γεγονός τι τῆς πατρῴου ἱστορίας, ἢ τοποθεσίαν τινα βυζαντινὴν. Ἀπὸ χειρογράφου δ' ἀρχαίου σήμερον ἐρανισθεὶς ὑποβάλλω σημείωσιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν πολλῆς τῆς ἐρεύνης ἐπ' ἐσχάτων καὶ συγχῆς τῆς ἐπισκέψεως ἀξιουμένην Μονὴν τῆς Χώρας, τὸ Καχριέ-δζαμί.

Οὐδαμῶς πρόκειται λόγος ἐν τῇ βραχεῖα μου ταύτῃ ἀνακοινῶσαι περὶ τῶν καλῶν τοιχογραφικῶν τῆς μονῆς, ἃς σήμερον βλέπομεν, οὔτε περὶ τῆς ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου ἀνακαινίσεως· αἱ μελέται τῶν διδασκῶν Κοντακῶφ καὶ Μοῦλμαν, τὰ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πασπάτη γραφέντα, τὰ ὑπὸ τοῦ πολυμαθεστάτου φίλου Α. Mordtmann ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ «Παρνασσού» τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ τὰ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου καὶ τοῦ Σκ. Βυζαντίου, κείνται τοῖς φιλόστορσι καὶ φιλαρχαίοις ἄξια σπουδῆς καὶ ἀναγνώσεως ἐρευνηματα. Δι' ἐμὲ ἀρκοῦν ἐστὶν ὅτι ὁ μὲν Νικηφόρος Γρηγοράς λέγει τὴν μονὴν κτίσμα τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, ὁ δὲ Πασπάτης λέγει ὅτι προϋπήρχε μὲν αὕτη, ὁ δὲ Μ. Ἰουστινιανὸς ἀνωκοδόμησε τὸ ἱερόν τοῦτο φροντιστήριον.

Κατὰ τὴν ἐσπερινὴν ἡμῶν ταύτην εὐγενῆ συνδιατριβὴν θέλομεν ἰδεῖ τί προϋπήρχε καὶ τί ἐγένετο ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ· τοῦτο γνωρίσει δ' ἡμῖν ὁ δέκατος τρίτος μέγας μεμβράνινος κώδιξ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος. Ὁ κώδιξ οὗτος ἀναγράφει τὴν 8ῃν Ἰανουαρίου μηνὸς μνήμην ὁσίου Θεοδώρου, κτίτορος καὶ ἡγουμένου μονῆς τῆς Χώρας, οὐ βίον καὶ πολιτεῖαν ἐκτιθεμένην ἔχομεν ἀπὸ τοῦ φύλλου 175β-189β. Ὅ,τι θέλομεν εἰπεῖ σήμερον ὀφείλεται εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο χειρόγραφον, γραφὴν κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

Συνήθως αἱ τοιαῦται βιογραφίαι συνετάττοντο χάριν τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ἀσκουμένων· αἱ πλείους τούτων διηροῦντο εἰς στάσεις τρεῖς, διότι οἱ «βίοι καὶ πολιτεῖαι» αὐταὶ ἀναγινώσκονται κατὰ τὰς ἀγρυπνίας μετὰ τὴν λιτὴν, ἐν δὲ τῇ συντάξει τούτων ὁ γράφων, οὐχὶ σπανίως ὧν μαθητὴς τις τοῦ θανόντος, ἔσθ' ὅτε δὲ θαυμαστῆς αὐτοῦ μακρὰν τῆς ἐποχῆς ἐκείνου ζῶν, ἔγραφεν ἐπὶ τῇ βίᾳ παλαιῶν ἐγγράφων μαρτυριῶν. Τοῦτο δὲ παραδίδωσιν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλῶν ὁ τοῦ Θεοδώρου βιογράφος, ὅστις ἀφηγεῖται ὅτι καὶ τινες ἕτεροι πρὸ αὐτοῦ ἐπεχείρησαν τῇ συγγραφῇ τῆς βιογραφίας ταύτης ἐν παρέργῳ, ἀλλ' ἀποθανόντες εἶασαν ταύτην, ὡς καὶ ἄλλας ἱστορίας, ἡμιτελεῖ, αὐτὸς δὲ παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς Χώρας ἀνέλαβε ἵνα γράψῃ μελετήσας δὲ καὶ ἐτέρων βιβλίων, οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ συνέταξεν, «ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρχαίων πατέρων καὶ ἱστοριογράφων, Θεοδωρήτου, φημί, καὶ Φιλοστοργίου, Ἠσυχίου τε καὶ Δωροθέου τῶν λογογράφων ἀναλεξάμενοι ἐν τοῖς ἰδίῳ τόποις».

Ταῦτα μὲν ὁ βιογράφος· ἀλλ' ἀγνοῶ πρὸς τί τὸν Θεοδώρητον καὶ Φιλοστοργίον προετίμησε ἵνα μελετήσῃ, ἐνῶ γράφει περὶ τοῦ 5' αἰῶνος, ἄρχεται δὲ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 521 ἢ 6021 ἀπὸ κοσμογενείας, ἀριθμῶν δῆλον οὖν

500 ἔτη ἀπὸ κόσμου κτίσεως ἕως τοῦ Σωτῆρος. Ὁ τε Θεοδώριος, ὁ Φιλοστόργιος καὶ ὁ Ἡσύχιος εἰσι χρήσιμοι τοῖς μελετῶσι τὴν μέχρι τοῦ 430 ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἐκτὸς ἂν ὁ βιογράφος ἐννοῇ τὸν ἰλλούστριον Ἡσύχιον, οὗ τινος εἶχεν ὑπ' ὄψιν πλήρη κώδικα τοῦ Ὀνομαστικοῦ γνωστὸν δ' ὅτι οὗτος ἤκμαζε κατὰ τὰ 525¹. Ἐγγύτερος αὐτῷ καὶ σύγχρονος σχεδὸν τῷ Θεοδώρῳ τούτῳ τῆς Χώρας ἦν ὁ Δωρόθεος, οὗ σαφῆ μνησίαν εὐρίσκω παρὰ Θεοφάνει τῷ βυζαντινῷ χρονογράφῳ²: « Δωρόθεος δὲ μοναχὸς Ἀλεξανδρεὺς πολύστιχον βιβλίον ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἣν δέδωκε Μάγνη τῇ νύμφῃ Ἀναστασίου ἐπ' ἀδελφῷ, ὀρθοδόξῳ οὐσῆ· αὕτη δὲ Ἀναστασίῳ τὴν βιβλίον προσήνεγκεν, ἐλπίζουσα δι' αὐτῆς μετατίθεσθαι αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν αὐτῇ, καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ εὐρών οὐσαν, Δωρόθεον εἰς Ὡασιν ἐξορίζει καὶ τὴν βιβλίον ἐξουθενεῖ διὰ τὸ ἐπιγράψαι Τραγυδίαν » κλπ. Ταῦτα συμβαίνουσι τῷ 510.

§

Τιθεὶς ὁ βιογράφος τὸν γάμον Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' μετὰ τῆς περιλαλήτου Θεοδώρας, ἣν ἐπαινεῖ ὡς « κάλλι σώματος, καὶ ψυχῆς καθαρότητι, καὶ ὄψεως ὄρα, καὶ ἡθῶν καταστάσει καὶ ῥωμαλαίᾳ φρονήσει ὑπὲρ πάσας τὰς νεανίδας τῆς ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας », ὡς γενόμενον « ἔτι ζῶντος τοῦ ἑαυτοῦ θεοῦ, ἡνίκα καὶ οἱ παλαιοὶ νόμοι ἀνεκαινίσθησαν, καὶ ἡ νεαρὰ νομοθεσία ἐγράφη, καὶ ἠνώθησαν πάντα ἐν μιᾷ βιβλίῳ, ἐπικληθὲν τὸ βιβλίον **Ἡ Νέα κέλεις τῶν βασιλευόντων** », εἰσάγει κινὰ τινὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου διδάγματα. Ἐνθ' ὁ Προκόπιος γράφει σαφῶς ὅτι τῷ Ἰουστινιανῷ « λογιστέον καὶ τὰ Ἰουστινῶ ἐργασμένα τῷ θεῷ, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν καὶ ἐξουσίαν αὐτὸς διωκεῖτο »³, ὁ τοῦ Θεοδώρου βιογράφος τὰ θεμέλια τῆς συμπήξεως ἔργου σπουδαιοτάτου, δικαιωνίσοντος τὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ μνήμην ἀποδίδωσιν εἰς Ἰουστίνον τὸν θεῖον αὐτοῦ, τὴν Νεάν ἐκδόντα Κέλεις τῶν βασιλευόντων, ἐν νῷ δὲ συλλαβόντα τὸ γιγάντιον ἔργον, ὅπερ ὁ Μ. Ἰουστινιανός, ὡς ἄχρι τοῦδε γνωστὸν ἦν, ἐνεπίστευσε Τριβωνιανῷ τῷ ἐπιφανεστάτῳ νομοδιδασκάλῳ

καὶ τοῖς αὐτῷ συνεργασθεῖσι. Γνωστὸς ἐστὶν ὁ Κώδικξ, αἱ Εἰσηγήσεις, οἱ Πανδέκται, πιθανῶς δ' ὁ χρόνος ὁ πάντα τὰδε φύων γνωρίσει ποτε λειψανα τῆς Νεῆς Κελεύσεως, ὡς ἐγνώρισεν τὴν Ecloga Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου.

Τῆς Θεοδώρας τοῦ Ἰουστινιανοῦ θεῖον, ἀδελφὸν δῆλον οὖν τῆς μητρὸς, λέγει τὸν ἡμέτερον Θεόδωρον, καὶ παραδίδωσι στρατεύσαντα κατὰ Περσῶν, καὶ ἀποζωσάμενον στρατηγάρχου ἀξίαν, ἣν ἡ ῥωμαίων φωνὴ εἴωθε λέγειν δομέστικον, καίτοι πρωτοπατρίκιος ἦν», καὶ σὺν Οὐρσικίῳ τῷ στρατηγῷ, τῷ κατόπι συζύγῳ Κομιτοῦς, ἀδελφῆς τῆς Θεοδώρας, πολλὰ διαπραχάμενον ἐν τῷ πολέμῳ. Ταῦτα συμβαίνουσι βεβαίως οὐχὶ τῷ 538, ὅτε γινώσκουμεν περσικὸν πόλεμον, ἀλλὰ κατὰ τὸ 528 ἢ μετὰ βραχὺ· Θεόδωρος ὅμως στρατηγός, καὶ ταῦτα συγγενῆς τῆς αυτοκρατορίας, ἐστὶν ἄγνωστος· Οὐρσίκιος δ' ἐπίσης ἄγνωστος, ἐκτὸς ἐὰν παραδεξώμεθα ὅτι τῆς Κομιτοῦς ὁ σύζυγος, ὃν ὁ Μαλαλάς¹ ὀνομάζει Ζτίτταν, ἔλαβε ῥωμαϊκὸν ὄνομα μετονομασθεὶς Οὐρσίκιος, ὡς μετωνομάσθησαν ἑλληνοπρεπέστερον ἢ ῥωμαϊκώτερον ὁ Ζήνων, ὁ Ἰουστινιανός καὶ ἄλλοι, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν. Παρατρέχω ταῦτα, χρῆζοντα ζητήσεως καὶ διακριβώσεως, ἐπιμένω δ' εἰς τὸν Θεόδωρον, ὅστις, τοῦ πολέμου λήξαντος, εἰρήνης δὲ συνομολογηθείσης, παραλαβὼν ἀκολούθους καὶ μαθητὰς δύο, Θεόπλαστον καὶ Τιμόθεον, « οὓς εἰς ἱερὰ γράμματα ἐκ παιδῶν ἐπαίδευσε », μετέβη χάριν εὐχῆς εἰς Ἱεροσόλυμα, ὡς εἰκάζω, περὶ τὰ 528-29, ἐκεῖθεν δ' εἰς Ἀντιόχειαν, ἐπὶ δὲ τινος ὄρους, ὀκτωκαίδεκα στάδια μακρὰν αὐτῆς, οἰκίσκον ἀνεγείρας, καὶ τὴν μοναχικὴν κουρὰν παρὰ τινι τῶν ἐκεῖ γερόντων μοναχῶν δεξάμενος, ἤσκειτο, καὶ φήμην ἀνδρός ἀγίου, παρ' ἡμέραν ἐν τοῖς πέριξ διαχεομένην, ἐκτῆσατο· καὶ ποτε στρατηγὸς τις, εὐρισκόμενος ἐν κρηγίῳ κατὰ τὸ ὄρος τοῦτο, καὶ τῷ ὀσίῳ ἀνδρὶ ἐντυχὼν, ἀνεγνώρισεν αὐτόν, καὶ πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν ἠγγελε τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ συγγενοῦς· τοῦτον ὁ βασιλεὺς μεταπεμφθὰς εἶχεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἅμα τε τῷ Θεοπλάστῳ καὶ τῷ Τιμόθῳ, καθὼς καὶ τὸν πατριάρχην Ἀντιοχείας Ἐφραίμιον, καλέσας ὅπως λάβωσι μέρος εἰς σύνοδον κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Θεοπασχιδῶν· ἐν τούτοις ὁ βιογράφος ἀναφέρει τὴν κατὰ Σεβήρου σύνοδον, τὴν καθάραισιν Ἀνθίμου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν

1. Schoell, Histoire de la Litterat. Grecque profane· γαλλ. μεταφρ. τόμ. Ζ', σελ. 74.

2. Θεοφ. τόμ. Α', σελ. 234.

3. Προκόπιου, περὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων σ. 184.

1. Μαλαλάς· σελ. 430.

ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου τῆς πόλεως Μηνᾶ, καὶ τίθησιν ἀμαθῶς τὴν ἐξ Ἀντιοχείας ἀφίξιν τοῦ Θεοδώρου τῷ τότε χρόνῳ, 537, ἐξ οὗ δέον ἵνα παρατηρήσω ὅτι περὶ τοῦ πολέμου, εἰς ὃν ἀπεστάλη δέον ἵνα γίνηται ζήτησις τις, τίς ποτ' ἦν ἡ ἀρά γε, καὶ εἴπερ ἦν περσικός· τὸ μέρος τοῦτο τῆς βιογραφίας ὁμοίον ἐστὶ τοῖς παρὰ Θεοφάνει¹ γραφομένοις, καὶ φαίνεται λοιπὸν ἀντλήσας καὶ οὗτος ἐξ ἧς κἀκείνος πηγῆς, ἐξ ὑπομνημάτων δῆλὰ γε δὴ τότε σφζομένων.

Τοῦ μέρους τῆς βιογραφίας τούτου χρῆζομεν.

§

Θεόδωρος ὁ μοναχός, ὃν δυνάμεθα ἵνα θεωρήσωμεν τοῦ Ἰουστινιανοῦ στενὸν τινὰ συγγενῆ ἐκ τῆς συζύγου, παρακληθεὶς ἵνα μείνη ἐν Κωνσταντινουπόλει, περιήλθε ζητῶν τόπον κατάλληλον πρὸς ἴδρυσιν μονῆς, καὶ εὗρε τὸν « τοῦ ἰλλουστρίου Χαρισίου, οὗτινος ἐκ τῆς ἐπωνύμου τοῦ τόπου καὶ ἡ θεοδοσιακὴ πόρτα τοῦ τείχους μέχρι τῆς σήμερον τῷ ὀνόματι τοῦ Χαρισίου ἐπονομάζεται ». Ὁ λόφος — διότι οὗτος ἦν ὁ προτιμηθεὶς τόπος — χρῶμι ταῖς αὐταῖς σχεδὸν λέξεσιν — ἦν μικρὸς καὶ ναπώδης, ἔχων ὕδωρ πότιμον, γλυκὺ, ἀναδιδόμενον ἐκ τῆς γῆς, εἶχε δὲ « καὶ κελλίον μικρὸν, σὺν βραχυτάτῃ ἐκκλησίᾳ », πρὸς τὸ τέρμα δὲ τοῦ λόφου χώραν, ἀφ' ἧς ἄρχεται κατωφερῆς λεωφόρος « ἀπὸ κορυφῆς τοῦ θεοδοσιακοῦ χεισαίου τείχους ἐπὶ τὸ κατώμαλον καὶ πρηνὲς τῆς κοιλάδος καταβαίνουσα μέχρι θαλάσσης τῆς Προποντιδος ». Ἡ περιγραφή σαφῆς, ἡ δὲ λέξις Προποντις μηδένα ταραχάτω γινώσκοντα ὅτι βυζαντινοὶ τινες τὴν μέχρι γεφύρας Βλαχερνῶν ἔκτασιν τῶν ὑδάτων πᾶσαν ἐκάλουν Ἐλλάσποντον.

Ὁ ὅσιος Θεόδωρος ἦγεν ἡλικίαν τότε πενήκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν, ἐξ οὗ συνάγομεν ὅτι ἐγεννήθη μὲν τῷ 477, ἤρξατο δὲ συνοικίζειν καὶ θεμελιεῖν τὴν μονὴν τῆς Χώρας τῷ ἔτει 529 ἢ 530 ἤτοι δεκάτῳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἐπιφανίου Κωνσταντινουπόλεως, ὃν ἐπίσκοπον καλεῖ, ἐνθ' πατριάρχην μὲν ὀνομάζει τὸν Ἀντιοχείας, πάπαν δὲ τὸν ἀρχιερέα τῆς πρεσβυτέρως Ρώμης. Ἡ οἰκοδομὴ τῆς μονῆς διήρκεσε πολὺ, διότι τρία μετὰ τὴν συντέλειαν αὐτῆς ἔτη, συνέβη ὁ μέγας ἐκεῖνος σεισμός τῆς 6 ὀκτωβρίου τοῦ 557, οὗτινος περιγραφὴν δι-

1. τόμ. Α', σελ. 357.

δοὺς ὁ βιογράφος φαίνεται μεταγράφων βυζαντινὸν χρονογράφον Θεοφάνη, διότι κατὰ τὴν γραφὴν ἐκείνου σημειοὶ τὰ τοῦ σεισμοῦ τούτου τρομερὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγράφησαν μεγαλορρημονέστερον, ἀλλ' ὅπως-δήποτε κατὰ τὸν σεισμὸν ἐκεῖνον κατέπεσεν ἡ νεόκτιστος αὕτη μονὴ τῆς Χώρας, ἣν ὁ μέγας Ἰουστινιανός ἀνέστησε πάλιν, διδοὺς δῆλον οὖν τὰς δαπάνας, καὶ ποιήσας σφόδρα περικαλλῆ καὶ μεγάλην· ταύτης περιγραφὴν τινὰ δίδωσιν ὁ χρονογράφος τῆς Χώρας οὕτω: « μεγέθει μὲν ὡς ἂν τις εἴποι τῷ οὐρανίῳ ἀπέικασται στερεώματι. . . . ἔνθα καὶ οἰκοδομῶν εὐτεχνία θαυμάζεται, καὶ μέγεθος ἀναλογοῦν τῷ ποιήματι, καὶ ἰσότητος ὄροι διαπεπήγασιν, καὶ συμμετρίας ὄροι διατετήρηται, καὶ μὴν καὶ εὐμεγεθέστατοι πυλεῶνες, καὶ ναοὶ περικαλλεῖς ἀγίων μαρτύρων, τοῦ τε ἱεροῦ θλου Ἀνθίμου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ τῶν ἐν Σεβαστείᾳ διὰ Χριστὸν ἀγωνισαμένων Τεσσαράκοντα· ἔνθα καὶ πηγαὶ ὑδάτων εἰσὶν, ὕδωρ ζῶν ἀναβλύζουσαι, καὶ ὑδρορροαί, καὶ δοχεῖα, καὶ βαλανεῖον πρὸς ἀνάπαυαν τῶν πατέρων, καὶ πᾶν ὅ,τι οὖν κάλλιστόν τε καὶ ὑψηλότατον, ὃ τε κοιλίας διὰ λευκῶν πλακῶν περιεργμῆνος, ὑπὸ κίωνων τετραγώνων δίκην φυτῶν στοιχηδὸν ἀποδενδρωθέντων, καὶ διὰ σμικρῶν ἀερίων ἀψίδων καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων διὰ λιθοστράκου συνθέσει καινοποιοῦμενός τε καὶ στερεοῦμενος ». Τὸν ναὸν τοῦτον λέγει κτισθέντα ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος, οὗ « διὰ πολυχρῶν μαρμάρων τῶν εἰς πολυμόρφους γραμμὰς σχηματιζόντων ὠραιότητος καὶ ἄλλων εἰδῶν ζωγραφίας, ὁ μέγας Ἰουστινιανός διὰ τὸν ἐν ἀγίοις πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον τὰς τῶν τοίχων ὄψεις καὶ τὸ ἔδαφος κατεκόσμησε, τὰ ὑψηλότερα τοῦ ναοῦ διὰ χρυσοφόρου ψηφίδος στολίσας μέχρι τῆς ὀροφῆς, καὶ αὐτὸ τὸ στέγος διὰ πολυχρῶν χρωμάτων, κατασκευάσας πρὸς τὸ ἔωον μέρος καὶ ἐκ τετραπλεύρου τῆς ἐκκλησίας ἀσαλεύτους ἐδράσας τοίχους τε καὶ ἡλιακοὺς, οἱ καὶ ὡς τετράστοιχος κόσμος μέχρι τῆς δεῦρο τὸ ἱερὸν συνιστῶσι καὶ συνέχουσι τέμενος. Φασὶ δὲ τινες ὡς ὅτι ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς Ἰουστινιανός, καὶ γὰρ μέχρις ἡμῶν ὁ τοιοῦτος λόγος κατήνησεν ἀνεκᾶθεν πρὸς πατρὸς παιδί παραδεδωμένος, τὴν τοιαύτην ἀγίαν μονὴν κύκλοθεν τειχίσας πανταχόσε τὴν τῶν κτισμάτων ὑψότητα περιέφραξεν, ὅπερ ἦν καὶ πανάληθες· ἀλλὰ, διὰ τὸ κατοικεῖν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ὀρθοδόξους ἀγίους ἀνδρας, βασιλεῖς αἰρεσιάρχαι μετὰ πολλοὺς ὕστερον χρόνους καθεῖ-

τε καὶ κατέστρεψαν, καὶ μικροῦ δεῖν κατηδάρισαν».

Ὅτε Σάββας ὁ κοινοβιάρχης ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, αἰτῶν τὴν ἐξ Ἁγίας Γῆς ἀπέλασιν τῶν Ἰουδαίων, ἐντολῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διέμεινε ξενιζόμενος ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, διότι παρεχίμαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε καὶ Θεόπλαστος ὁ τοῦ Θεοδώρου μαθητὴς ἐχειροτονήθη διάκονος· ἀλλ' ἡ μὲν ἐπανάστασις τῶν ἐν Παλαιστίνῃ σαμαρειτῶν ἐγένετο περὶ τὸ 528-529¹, ἡ δὲ μονὴ μόλις ἐκτίζετο. Χρήσιμον ἡμῖν ἐστὶν ἄρα μαθεῖν ὅτι ἀνὴρ αἰδέσιμος ἐπ' ἀρετῇ καὶ τίμιος ἐπ' εὐσεβεῖα διέμεινεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, οὐσὴ τότε μικρᾶ, καὶ οἰκονόμον μὲν ἐχοῦσῃ τὸν Τιμόθεον, δώδεκα δὲ μοναχοὺς, ὧν Εὐτύχιος καὶ Θαλλέλαιος πρεσβύτεροι, Γεώργιος, Ἰσίδωρος, Σέργιος καὶ Θεόπλαστος διάκονοι, «καὶ ἄλλοι πέντε ὀνοματογραφέντες ἐν βίβλῳ ζωῆς»· ἔκτοτε δὲ, κατὰ τὸν βιογράφον, εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐστέλλοντο πάντες «οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων παρχινομένοι ἱερεῖς καὶ μονάζοντες ἐν τῇ πανευδαίμονι Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, πάλαι τοῦτο προτυπωθὲν ἀνωθεν παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, κελεύσας τὰς αὐτῶν χρείας ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων αὐτοῖς δίδοσθαι».

Παρὰ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς μονῆς, ἤτοι τὸ μεσημβρινόν, αὐτὸς ὁ Θεόδωρος ἀνδρείον ἠκοδόμησε ξενώνα, ἀπαγορεύσας τὴν εἴσοδον ἐν αὐτῷ γυναικῶν, ἐν ᾧ κυρίως ἐτύγγανον περιθάλψεως οἱ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερημένοι καὶ προσαιτεῖν ἀναγκαζόμενοι, τῆς ἀναγκαίας αὐτοῖς τροφῆς ἐκ τῶν περισσευμάτων τῆς μονῆς χρησιμομένης. Κωλύσας δὲ καὶ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον εἴσοδον τῶν γυναικῶν, κατὰ τὴν τότε συνήθη τοῖς μονάζουσιν εὐφυᾶ θεωρίαν, ἐδικαιολόγηε τὴν διάταξιν λέγων: «Τεκνία· τὸ ἄλλας ἐκ τοῦ ὕδατος ἐστὶ, καὶ ἐὰν προσεγγίση ὕδατι λύεται καὶ ἀφανίζεται· ὁμοίως καὶ ὁ μοναχὸς ἐκ τῆς γυναικὸς ἐστὶ, καὶ ἐὰν προσεγγίση γυναικί, λύεται καὶ ἀπόλλυται».

Οὐδὲν προστίθημι περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου τοῦ Θεοδώρου, μήτε περὶ τοῦ μέρους, ὃ περ ἔλαβεν ἐν τῇ κατὰ τῶν λεγομένων ὠριγενιστῶν καταδρομῇ, μήτε περὶ ὧν τοὺς μονάζοντας συνέβουλευν, ὧν κυριώτατον τὸ μὴ ἐξέρχασθαι τοῦ ναοῦ πρὸ τῆς λήξεως τῆς κοινῆς συνάξεως καὶ προσευχῆς καὶ τῆς λειτουργ-

ρίας. Ἀπέθανε δὲ τῇ 8 ἰανουαρίου μηνός, ὅτε καὶ τὴν μνήμην αὐτοῦ ὁ παντοκρατορινὸς ἀναγράφει ΙΓ' κώδῃξ. Ἡ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου σύναξις ἐτελεῖτο βεβαίως ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, φρονῶ δ' ὅτι μᾶλλον εἶχε στενωὸς τοπικὸν χαρακτῆρα, ἑορτὴ τῆς Μονῆς καὶ τὸ πολὺ τῶν πέριξ κατοίκων οὕσα· βραδύτερον δὲ τὴν τοῦ Θεοδώρου μνήμην ἐσκήασεν ἡ Κύρου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

§

Οἱ «βίοι καὶ πολιτεῖαι» τῶν ἐπιφανῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἰδρυτῶν καὶ ἡγουμένων μονῶν ἐγράφοντο προχείρως, ὡς ἔοικεν, ἦσαν δ' ὑπὸ λεκτικὴν ἔποψιν καλῶς ἢ κακῶς γεγραμμένοι κατὰ λόγον τῶν γνώσεων τοῦ συντάττοντος ἕκαστον καλογήρου ἢ διδασκάλου. Τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα ἦσαν οὐκ ὀλίγα, ἐκ τούτων δὲ συνεπήγνυον ἱστορίας οἱ μεταγενέστεροι. Ὁ τοῦ Θεοδώρου βιογράφος ἦν ἀνὴρ μέτοχος παιδείας ὀλίγης, φαίνεται δ' ἐκ τοῦ ποικίλλοντος αὐτοῦ λεκτικῶν, ποῦ μὲν ἀσυντάκτου, ποῦ δὲ καθαροῦ καὶ τεχνικοῦ, ὅτι ἡμιμαθῶν τε καὶ εὐμαθῶν ἀνδρῶν ὑπ' ὄψιν ἔχων γραφᾶς συνεπήγνυε περίεργον εἶδος συγγράμματος, ζῶν καὶ ἐν ἐποχῇ πνευματικῆς στειρώσεως, ἢ ἴσως καὶ ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, ἢ μικρῶ πρὸ αὐτῶν, ἐπὶ μονοθελητῶν· προτιθέμενος δὲ ἵνα δείξῃ τὸ τοῦ Θεοδώρου ἰσάγγελον, τοῦ τὰ πάντα καταλιπόντος «ἵνα τὸν πολυτίμητον εὐαγγελικῶς εἰπεῖν πριάσῃται μαργαρίτην, τὴν ψυχὴν ἐκκαθαίρων καὶ τὸ ταύτης ὀπτικὸν ἀπορρίπτων, καὶ τὴν θείαν φανταζόμενος θεωρίαν, καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος», ἡκιστα προσέσχε, κατὰ μίμησιν προγενεστέρων, ὁ βιογράφος εἰς ἀκρίθωσιν χρόνων καὶ καιρῶν, ἀπλῶς μὲν παραδιδοῦς ὅτι κατὰ τὸ πεντηκοστὸν καὶ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἔλαβε καὶ ἤρξατο τὴν μονὴν τῆς Χώρας οἰκοδομεῖν, ἀναγράφων δ' ὅτι κατὰ τὸ ἐννενηκοστὸν καὶ πρῶτον ἀπέβίωσε, καθηγησάμενος μὲν τῶν μοναχῶν ὀκτῶ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἡγούμενος δ' αὐτοῖς ἐπιστήσας τὸν Θεόπλαστον. Εὐχαρίστως δ' ἀπὸ τῆς βιογραφίας ἀναμνησάνομεν ὅτι ὁ περὶ τὴν μονὴν τόπος ἐκαλεῖτο τὰ Χαρισίου (ἐξ οὗ καὶ ἡ τοῦ Ἐδινρέκαπι πύλη, κατὰ τὸν Dr Mordtmann) ὧν κτῆμα τοῦ Χαρισίου· ὅτι πρότερον ἐμόναζε μοναχὸς τις αὐτόθι, ἢ τοῦλάχιστον ὁ διακονῶν ἐν τῷ τῶν Χαρισίου μικρῷ ναίσκῳ· ὅτι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' ἐθεμελιώθη τῷ 530 ἡ μονὴ, καταπεσοῦσα δ' ὑπὸ σεισμοῦ μετὰ μίαν

ὄλην γενεάν (557) ἀνηγέρθη φιλοκάλως ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, βοηθοῦντος τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐν ταῖς δαπάναις· ὅτι δύο παρεκκλήσια εἶχε τότε, τὸ τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου ἐπισκόπου Νικομηδείας καὶ τὸ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων, ἐνῶ ὁ καθολικὸς ναὸς ἦν ἀνεγνηγεμένος ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος· ὅτι ἡ μονὴ ἦν ξενῶν τῶν ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρχομένων μοναχῶν· ὅτι παρ' αὐτῇ ἦν ἄσυλον τῶν τὰς ὄψεις πεπηρωμένων· καὶ ὅτι πρῶτος μὲν μοναχὸς ἡγούμενος ἦν ὁ Θεόδωρος, οἰκονόμος δὲ ὁ Τιμόθεος, καὶ δεύτερος

ἡγούμενος, μετὰ τὸν τοῦ Θεοδώρου θάνατον τῷ 568, ἐγένετο ὁ Θεόπλαστος. Ἐπειδὴ δ' οὐδὲν τῶν ἐν τῇ βιογραφίᾳ λεγομένων ἀντικεῖται πρὸς τὴν ἱστορίαν ἐν γένει, πρέπει δὲ ἵνα μὴ λάθωμεν ὑπ' ὄψιν οὐδέποτε τὰ γραφόμενα μεγαλορρημονέστερον ὑπὸ συναξαριστῶν περὶ γένους καὶ καταγωγῆς καὶ μαθήσεως καὶ σοφίας τῶν βιογραφουμένων, φρονῶ καλὸν ἔργον ἵνα καταστῶσι ταῦτα πάντα γνώριμα τοῖς εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν ἀσχολουμένοις, καὶ ταῦτα νομίζω ἱκανὰ, ἕως ἂν εὐρεθῶσι πλεονα.

(ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΡΚΒ' συνεδρίᾳ (2 νοεμβρίου 1892) τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου).

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Ἔνεκα τῶν πολλῶν περὶ τῆς μονῆς τῆς Χώρας εἰδήσεων, ἔταξα μετὰ τὴν περὶ τοῦ ὀσίου Θεοδώρου σημείωσιν τὰς ὑπ' ἐμοῦ γενομένας «Ἐκλογὰς ἀπὸ τῆς βιογραφίας τοῦ ὀσίου Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου». Περὶ τῆς μονῆς ἀφηγεῖται κυρίως ἡ τρίτη στάσις, ἐν ἣ περιέχονται καὶ εἰδήσεις περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Μιχαὴλ.

Ἡ βιογραφία προτάττει ΜΗΗΠ ΤΩΙ ΛΥΤΩΙ Δ', ἤτοι ἰανουαρίου

ἀφηγεῖται τὴν παιδευσιν τοῦ Μιχαὴλ, οὕτω κληθέντος ἐν τῷ βαπτίσματι, τὴν εἰς μοναχοὺς εἰσαγωγὴν, τὴν ὑπὲρ τῆς Ζ' οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀποστολικὴν αὐτοῦ περιοδείαν, καὶ τὰ παθήματα, συμπληροῦσα τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας· ἀλλὰ πολλὰ γράφει καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν Γραπτῶν, ὧν ὁ Θεόδωρος παρίσταται συγγραφεὺς τῆς βίβλου «Κυνολύκου»· μαρτυρεῖ δὲ καὶ περὶ τοῦ δικαίου τῆς τῶν πατριαρχῶν καθαρέσεως καὶ τίς εἶχε τὸ δίκαιον τοῦ διορισμοῦ τῶν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως συγκέλλων· ἐπανειλημμένως δ' ἀναφέρει ἐπιστολὰς ὑπὸ τε τοῦ Μιχαὴλ συγκέλλου καὶ τῶν ἀδελφῶν Γραπτῶν γραφεῖσας.

Ὁ βιογράφος ἰδιωτικῶς εἶχε περὶ τὴν ἐλλάδα φωνὴν, ὡς ἐκ τινων χωρίων φαίνεται, ὧν ὑποδεικνύω διόρθωσιν· λέξεις ὅμως τινές εἰσι κατάλληλοι ταῖς ἐννοίαις, ὡς ἡ: δοτὸς τῷ Θεῷ (86α1), ἕτεροι δὲ ξενόφωνοι· ὡς λ. χ. μαννοῦθια (87β1). Ἄλλ' ἀρκετὰς εἰδήσεις περὶ προσώπων ἄξιων λόγου παρεχόμενος ὁ βιογράφος συγγνωστός ἐστὶν ἐπὶ τοῖς σφάλμασιν· ἀλλ' ὅμως καὶ ἄξιος ἀναγνώσεως. Ἔνεκα δὲ τούτου ἐκδίδεται, χρήσιμός ποτε γενησόμενος τῷ τὴν ἱστορίαν τῶν εἰκονομάχων ἀναλαμβάνοντι ἵνα μελετήσῃ.

Οἱ παρατηρούμενοι ἐντὸς τοῦ κεμένου ἀριθμοῦ παραπέμπουσιν εἰς τὰ φύλλα, σελίδας (α καὶ β) καὶ στήλας (α1 ἢ α2 κ. ἐ.) τοῦ Π' παντοκρατορινοῦ κώδικος, ἐν ᾧ καὶ τοῦ Θεοδώρου τῆς Χώρας ἡ βιογραφία.

καὶ ἐκλογαὶ ἔχουσιν οὕτως:
 « ὃν ἤνεγκε μὲν ἡ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλις Ἱερουσαλήμ (85α2) Οὗτος τοίνυν ὁ περιφανέστατος τῶν Ἱεροσολύμων πολίτης περσογενῆς ὑπῆρχεν ἐκ προγόνων, καθὼς αὐτὸς ἐν ταῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς διαγορεύων γράφει ἐκ τίνων μὲν ἔφυ γονέων οὐκ ἴσμεν. (85β2) Ἀπογαλακτισθέντος δὲ τοῦ παιδὸς καὶ τριετοῦς ἤδη γεγονότος, προσήγαγεν αὐτὸν¹ τῷ Θεῷ κατὰ τὴν αὐτῆς ὑπόσχεσιν. Μετὰ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς καταλαβοῦσα τὴν ἀγίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσιν, προσήγαγε τὸν υἱὸν αὐτῆς τῷ τότε τελεταρχοῦντι τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλει, καὶ ὀρθοδόξως ἰθύνοντι τὸν ἐν αὐτῇ ἀποστολικὸν θρόνον· λέγουσα (86α1) καὶ πῶς ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῆς τῶν εὐχῶν καὶ ὅπως αὐτῇ ὑπέσχετο προσάξει τούτον δοτὸν τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ, ἐπευξάμενος τῷ παιδί, ἀπέκειρεν αὐτοῦ τὴν κόμην, καὶ τέως ἐν τῷ τῶν ἀναγνωστῶν βαθμῷ κατέταξεν τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως. Λαβόντες δὲ οἱ τούτου γονεῖς ὑπέστρεψαν ἐν τῷ αὐτῶν οἴκῳ· καὶ δὴ (β2) παραδιδούσιν αὐτὸν διδασκάλῳ, ὅπως προπαιδεύσῃ αὐτὸν τὰ τῆς προπαιδείας γράμματα· ὁ δὲ παῖς προέκοπτε τῇ τε ἡλικίᾳ καὶ τοῖς μαθήμασι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Μετὰ δὲ τὸ ἐκπαιδευθῆναι αὐτὸν τὰ τῆς προπαιδείας γράμματα, κατὰ πρόσταξιν τοῦ αὐτὸν ἀποκείραντος πατριάρχου, παραδίδοται εἰς τὰ τῆς γραμματικῆς καὶ ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας διδάγματα· καὶ δὴ, ὡς γῆ λιπαρὰ καὶ πίων, οὕτως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀνεμάξατο τὰ τε τῆς γραμματικῆς καὶ ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας μαθήματα, ὡς ἄλλος τῷ τότε χρόνῳ οὐδεὶς· οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ποιητικῶν καὶ ἀστρονομίας ὅσον τὸ κάλλιστον. (86β1) οὐ παρέλιπε ποτε τοῖς τοῦ Θεοῦ εὐκτηρίοις οἴκοις καὶ τῇ αὐτοῦ δοξολογίᾳ, νηστείαῖς καὶ ἀγρυπνίαις καὶ εὐχαῖς ἑαυτὸν ἐθίζων, καὶ τὸ τῆς νεότητος ἀμείλικτον καταμαλάσων ἦν πᾶσι ποθεινὸς καὶ ἐπέραστος, ἄδόμενος ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασι. Τοῦ δὲ πατρὸς αὐτοῦ τέλει τοῦ βίου χρησαμένου καὶ τῆς τούτου (β2) μητρὸς χηρευσάσης κατενύγη οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἢ αὐτοῦ μήτηρ, ταῖς αὐτοῦ θείαις παραινέσεσιν ἤρετίσαστο μονάσαι σὺν ταῖς αὐτῆς θυγατράσιν ἐν τινι τῶν μοναστηρίων τῆς ἀγίας

Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως. Ὁ δὲ παμμάκαρ Μιχαὴλ τοῦτο πεποίηκεν, ἀποκείρας αὐτὴν μετὰ τῶν αὐτῆς δύο θυγατέρων ἐν τινι μοναστηρίῳ πλησίον τῆς ἀγίας Σιών, τῆς μητρὸς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀφιερῶσας κτήματα πάμπολλα ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ, τὰ δὲ λοιπὰ (87α1) πᾶ κινήτᾳ τε καὶ ἀκίνητᾳ αὐτοῦ πεπραχῶς πράγματα καὶ διανείμας ταῦτα πτωχοῖς, πάνυ ὀλίγα χρήματα εἰς ἑαυτὸν καταλιπὼν, φυγῇ ἐχρήσατο καὶ καταλαμβάνει τὴν μεγίστην λαύραν τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ καθηγητοῦ τῆς ἐρήμου Σάββα, καὶ λιπαρεῖ τὸν αὐτῆς προεστῶτα. . . . ὁ δὲ πανάριστος ἐκεῖνος ποιμὴν, κατανοήσας τότε εὐσταθῆς καὶ (α2) ταπεινὸν καὶ φιλόσοφον τοῦ νέου, ἦν γὰρ ὡς ἐτῶν εἴκοσι καὶ πέντε¹, εἶξε τῇ αὐτοῦ παρακλήσει, καὶ ἀπέκειρεν αὐτοῦ τὴν κόμην καὶ συναρίθμιον πεποίηκε τῇ αὐτοῦ ἐναρέτῳ καὶ θεοφιλεῖ συνοδίᾳ. . . . ὁ δὲ ἐπέδωκεν ἑαυτὸν πρὸς τὸν τῆς ἀσκήσεως δρόμον, ὥστε λαχάνοις μόνοις ἀρκεῖσθαι πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα, ἄνευ ἄλλοις· οὐκ ἦσθιεν, ἐκτὸς (87β1) σαββάτου καὶ κυριακῆς καὶ ἑορτῆς ἄρτον, ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη² ἐξερχομένων δὲ πάντων τῶν πατέρων ἐν συλλογῇ τῶν μαννουθίων, καὶ πάντων πρὸς ἐν φορτίον βασταζόντων, αὐτὸς δύο φορτία ποιῶν ἐν τῷ ἀρτοκοπιῷ ἐκόμιζεν. Διαπρέψας δὲ ἐν πάσῃ διακονίᾳ χρόνους δυοκαίδεκα (β2) ἀξιοῦται, ψήφῳ Θεοῦ καὶ τῇ τοῦ προεστῶτος προστάξει, τῆς τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίας³. παραλαβὼν γὰρ αὐτὸν ὁ προλεχθεὶς τῆς λαύρας προεστῶς, καὶ ἀνελθὼν πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις πατριάρχην, Θωμᾶν τοῦνομα, παρακαλεῖ τούτον ὅπως χειροτονίας ἀξιώσῃ τὸν πανσεβάσμιον Μιχαὴλ· ὁ δὲ πατριάρχης μὴδὲν μελλήσας τοῦτο πεποίηκε. Χειροτονηθέντος δὲ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Μιχαὴλ ἐν τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει παρὰ τοῦ προλεχθέντος ἀρχιερέως, κατῆλθεν ἐν τῇ λαύρᾳ. (88α1) Μετὰ δὲ δύο χρόνους παρακαλεῖ τὸν αὐτοῦ προεστῶτα ὥστε δοθῆναι αὐτῷ ἀναχωρητικὸν κελλίον πρὸς τὸ ἡσυχάσαι ὁ δὲ δέδωκεν αὐτῷ κελλίον καὶ σπήλαιον μικρόν. ἦν δὲ πάνυ ἀκτῆμων, μὴδὲν κεκτημένος, εἰ μὴ ἐν χιτῶνιον, ὁ περιεβέβλητο, καὶ ψιθύριον, εἰς ὃ ἐκάλυπεν, καὶ βαυκάλιον, ἐν ᾧ τὸν ἄρτον βρέχων ἦσθιε.

1. τοῦτο γίνεται τῷ 788 ἔτει.
 2. μέχρι τοῦ 806 ὁδηγῶν δὴ.
 3. πιθανῶς τῷ 800 ἔτει.

1. λαλεῖ περὶ τῆς μητρὸς τοῦ Μιχαὴλ.

Τούτων δὲ οὕτως γεγονότων, καὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν οὐ(α2)τως ἀσκουμένου, πέμπονται αὐτῷ παρὰ Θεοῦ ἡ τιμία ζωνωρὶς τῶν αὐταδέλφων, φημί, Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους, τοῦ μὲν ἀγίου Θεοδώρου εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ ὀσίου Θεοφάνους εἴκοσι καὶ δύο. Ἀνελθὼν δὲ πρὸς τὸν τῆς λαύρας προεστῶτα, προσετάχθη παρ' αὐτοῦ δέξασθαι τούτους· ἀποκείρας δὲ, καὶ δεδωκὼς αὐτοῖς τὸ ἀγγελικὸν τοῦ μονήρου βίου σχῆμα, ἦν σὺν αὐτοῖς προβιβάζων ἐν τῇ τῆς σωτηρίας ὁδῷ, διδάξας αὐτοὺς τὴν τε γραμματικὴν καὶ φιλοσοφίαν καὶ τῶν ποιητικῶν οὐκ ὀλίγα σέμματα, (88β1) ὥστε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πανσόφους ἀναδειχθῆναι· καὶ διαδραμεῖν τὴν φήμην αὐτῶν μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς ἐκεῖνης ὥστε ὁ πατριάρχης συχνοτέρως προσεκαλεῖτο πρὸς ἑαυτὸν ὀμιλίας χάριν καὶ συζητήσεως τῶν θείων Γραφῶν, καὶ ἀκούων αὐτῶν τῆς πανσόφου διδασκαλίας τὴν χύσιν ἔχαιρε. (β2) ἠϋξάνε τε καὶ ἐπληθύνετο ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς, ἐν τῇ αὐτῶν διδασκαλίᾳ φωτιζόμενος καὶ τῇ τῶν θείων δογμάτων ὀρθότητι. Τῷ δὲ πεντηκοστῷ τῆς τοῦ μεγάλου Μιχαὴλ ἡλικίας χρόνῳ¹, κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ, ὁ προλεχθεὶς πατριάρχης Θωμᾶς καθίστησι τὸν μακάριον καὶ μέγαν Μιχαὴλ σύγκελλον αὐτοῦ. Ὁθεν καὶ μεταστήσας τούτον ἐκ τοῦ προλεχθέντος ἀναχωρητικοῦ κελλίου ἤγαγεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀγίᾳ ἀναστάσει Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μετὰ καὶ τῶν αὐτοῦ δύο φοιτητῶν, Θεοδώρου, φημί, καὶ Θεοφάνους, δεδωκὼς αὐτοῖς κατοικίαν ἐν τῇ μονῇ τῶν Σπουδαίων², τῇ κτισθείσῃ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἡλίου πλησίον τῆς ἀγίας Χριστοῦ (89α1) τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως· μετ' οὐ πολλὰς δὲ ἡμέρας, λαβὼν τοὺς μαθητὰς τοῦ πανσόφου Μιχαὴλ, Θεόδωρον καὶ Θεοφάνην, πρεσβυτέρους ἐχειροτόνησε³ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως. Καὶ ἦσαν τοῦ λοιποῦ ἀχώριστοι, ὃ τε Μιχαὴλ καὶ ὁ πατριάρχης Θωμᾶς. Εἶχεν δὲ ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου ὁ πανόσιος Μιχαὴλ ἔφεσιν τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων λειψάνων τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τῶν μαρτυρησάντων ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων Ῥώμῃ⁴.

1. ὁδηγῶν δὴ τῷ 813 ἔτει.
 2. περὶ τῆς μονῆς ταύτης βλέπε ἐν ταῖς Ἐκλογαῖς ἀπὸ τῆς βιογραφίας τοῦ ὀσίου Σάβα.
 3. καὶ τοῦτο τῷ 813 ταχέον.
 4. ἡ ἐπιθυμία τῆς τῶν ἁγίων τούτων λειψάνων προσκυ-

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἀνέστησάν τινες ἐκ τοῦ ἔθνους τῶν Φράγγων ἱερεῖς (α2) καὶ μονάζοντες, λέγοντες, ἐν τῷ θείῳ συμβόλῳ, τὸ ἐκτεθὲν παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιῶν¹, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον», ὅθεν οὐ μικρῶς ἐτάραξε τὴν μεγαλόπολιν Ῥώμην, ἀνθισταμένου τοῦ τότε τελεταρχοῦντος πάπα τῆς τῶν Ῥωμαίων μεγαλοπόλεως· καὶ μὴ καταδεχομένου προστεθῆναι τι, ὃ οὐκ ἔρρέθη παρὰ τῆς τῶν θείων πατέρων ὁμηγύρεως, ἐν τῷ θείῳ συμβόλῳ· οὐτινος πάπα ἐπιστολαῖς χρησαμένου (89β1) πρὸς τὸν μέγαν πατριάρχην Θωμᾶν, τοῦ βοηθῆσαι τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ κινδυνεύουσα, ἐξαποστεῖλαι αὐτῷ τινὰς, λόγῳ καὶ σοφίᾳ κατακεκοσμημένους, πρὸς τὸ ἀντιπαρατάξασθαι τοὺς κακῶς ἐθελοφρονήσαντας περὶ τῆς προσθήκης τῆς ἐν τῷ θείῳ συμβόλῳ προστεθείσης παρὰ τῶν Φράγγων, καθὼς ὁ μέγας Μιχαὴλ ἐν ταῖς αὐτοῦ θείαις ἐπιστολαῖς ταῖς πεμφθείσαις παρ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν Σικελίᾳ ὄντας ὀρθοδόξους μοναχοὺς διηγούμενος γράφει. Ὁθεν ὁ πατριάρχης, συμβούλιον ποιήσας μετὰ τῆς αὐτοῦ ὀρθοδόξου καὶ ἀγίας συνόδου καὶ τῆς τῶν θείων πατέρων ὁμηγύρεως τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ οἰκούντων τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, (β2) ἐψηφίσαντο πάντες ὁμοθυμαδόν, ὥστε ἀποσταλῆναι τὸν μέγαν Μιχαὴλ πρὸς τὸν πάπαν ἄτε δυναμένου αὐτοῦ συγκροτῆσαι τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν καὶ φιμῶσαι τὰ ἀπύλωτα στόματα, καὶ διδάξαι τούτους ὀρθολεκτεῖν τὴν ἀλήθειαν Συνέβη δὲ ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις χρηματικὴν τινα μεγίστην ζημίαν γενέσθαι² τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει καὶ ταῖς λοιπαῖς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, (90α1) ταῖς οὖσαις ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἱερουσαλήμ, ὥστε μὴ ἰσχύειν τὴν τοιαύτην χρηματικὴν ζημίαν ἀποδοῦναι τοῖς³ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλει οἰκούντας. Τούτων ἕνεκεν τῶν δύο αἰτιῶν ἐπιστολῆς γενομένης πρὸς τὸν προλεχθέντα πάπαν παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου καὶ τῆς ἀγίας συνόδου καὶ τῶν

νήσεως ἐκδηλοῦται καὶ πολλῶν κατόπι παρὰ τισι μοναχοῖς· οὕτω κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα Λάζαρος ὁ ἐν τῷ Γαλησίῳ καὶ Κύριλλος ὁ Φιλεώτης ἀναφέρονται ποθοῦντες 'να μεταβῶσιν εἰς τὴν μεγάλην Ῥώμην ἐπὶ τούτῳ.
 1. οὕτως ἐν τῷ κώδῃκι: κύριον καὶ ζωοποιῶν.
 2. τῷ 813.
 3. ὁ κώδῃξ κακῶς τοῖς.

κατέρων περι τοῦ θείου συμβόλου καὶ τῆς ἐπι-
 τεθείσης ζήτησις, (α2) συνείδον καὶ πρὸς τὸν
 ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχοῦντα, Θεόδο-
 τον τοῦνομα, ὄντα ἔξαρχον τῆς τῶν εἰκονο-
 καυστῶν αἰρέσεως, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Λέον-
 τα ἐπιστολὴν ἀποσταλῆναι, ἵσως ἰσχύσωσιν καὶ
 τούτους μεταστρέψαι ἐκ τῆς τῶν εἰκονομάχων
 αἰρέσεως τοῦτο δὲ ἦν ἐν ταῖς ἀρχαῖς
 τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Ἐμελλε γὰρ ἐκείθεν τὴν
 πορείαν ποιῆσθαι ὁ μέγας Μιχαὴλ κατερχόμε-
 νος πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις πάπαν ἐν τῇ μεγάλῃ
 τῶν πόλεων Ῥώμῃ, ὅπως ἐν ἀπολαύσει γένη-
 ται καὶ τῶν ἐν τῇ θεοστέπῳ καὶ βασιλίδι τῶν
 πόλεων τοῦ Θεοῦ εὐκτηρίων οἴκων. Ὁ γὰρ ἐν
 ἀγίοις καὶ ὁμολογητῆς Θεόδωρος ὁ τῶν (9061)
 Σπουδίων, ὢν ὑπερόριος ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐπὶ
 Νικηφόρου τοῦ βασιλέως, ἐπιστολὴν πέπομφε
 πρὸς τὸν προλεχθέντα ἀρχιεπιστάρχην τῆς ἀ-
 γίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως, πρὸς τὸ
 βοηθῆσαι καὶ συνεπαμύνασθαι αὐτῷ τῇ κατὰ
 Κωνσταντινουπόλει¹ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, κιν-
 δυνεύουσα παρὰ τῶν εἰκονομάχων.

Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Μιχαὴλ (62)
 εὐχὴν μετ' αὐτῶν ποιησάμενος καὶ λαβὼν παρ'
 αὐτῶν πρόθεσιν, καὶ οἰοῖται συνταξάμενος αὐ-
 τοῖς, ἐξῆλθε τῆς ἀγίας πόλεως μετὰ τῶν αὐ-
 τοῦ μαθητῶν Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους καὶ ἐτέ-
 ρου τινος τῶν Σπουδαίων² Ἰὼβ τοῦνομα, μαρ-
 τυρουμένον παρὰ πολλῶν ἐν τῇ κατὰ Θεὸν
 ἀκριβεῖ πολιτείᾳ, προπεμφθεὶς παρὰ τοῦ ἐν ἀ-
 γίοις πατριάρχου καὶ τῶν αὐτοῦ ἱεραρχῶν καὶ
 τῆς τῶν ἀγίων πατέρων συνόδου μέχρι Διοσ-
 πόλεως καὶ Λύδδης, καὶ τούτους ἀσπασάμενος
 καὶ τὸ τελευταῖον χαιρεῖν εἰπὼν, ἤρξατο τῆς
 ὁδοιπορίας. Καὶ δὴ, διερχόμενος ἐν τῇ πόλει
 Σελευκείας, εὗρεν ἐκεῖ τινὰς μοναχοὺς ἀνθιστα-
 μένους καὶ μὴ κοινωνοῦντας (91 α1) τῇ κατὰ
 Νίκαιαν ἐβδόμῃ Συνόδῳ, οὔτε μὴν ἀναφέρον-
 τας ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις τοὺς ἀγίους καὶ ὁμολο-
 γητάς καὶ μεγάλους πατριάρχας Ἐπιφάνιον καὶ
 Νικηφόρον· ὅθεν τῇ πανσόφῳ αὐτοῦ διδα-
 σκαλίᾳ ἔπεισεν τούτους συνθέσθαι καὶ κοινω-
 νῆσαι τῇ ἀγίᾳ Συνόδῳ· οὐ μόνον δὲ τούτους
 πέπεικεν ἀλλὰ καὶ πᾶσιν οἷς ἂν
 ἔλαχε κατὰ τὴν ὁδὸν τούτῳ προσομιλῆσαι· λέ-
 γων πᾶσι καὶ διαθεβαιούμενος ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ
 Ἐκκλησία ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ὁ ταύτης
 τελετάρχης, σὺν τοῖς αὐτοῦ ἀρχιεράρχαις καὶ
 τῆς ἐρήμου πα(α2)τράσιν, καὶ ἀπεδέξατο καὶ

συνήνεσεν καὶ συντέταχεν ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύ-
 χοις τὴν ἀγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἐβδόμην Σύ-
 νοδον μετὰ τῶν πρὸ αὐτῆς ἐξ ἀγίων καὶ οἰ-
 κουμενικῶν Συνόδων, καὶ τοὺς ταύτης ἀρχιε-
 ράρχας Ταράσιον καὶ Νικηφόρον ὡς ὁμοτρό-
 πους καὶ ὁμογνώμονας ἀπεδέξατο καὶ ὁμολό-
 γησεν. Ὅθεν, τούτων ἀκούσαντες καὶ πληρο-
 φορηθέντες συνήνεσαν πάντες καὶ ἐκοινωνήσαν
 τῇ ἀγίᾳ ἐβδόμῃ Συνόδῳ. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν ὁ ἐν
 ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν Μιχαὴλ ἐν τῇ πανευδαί-
 μοι Κωνσταντινουπόλει, μηνὶ μαΐῳ, ἰνδικτιῶ-
 νος Ζ', (91 β1)¹ σὺν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς,
 καὶ δῆλα τὰ κατ' αὐτὸν τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ
 πατριάρχῃ Θεοδότῳ πεποίηκε. Δε-
 ξάμενος δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὃ τε βασιλεὺς καὶ
 ὁ πατριάρχης εἰς τὸ χεῖρον ἐξήφθη-
 σαν· καὶ δὴ κελεύουσι τὸν ἐν ἀγίοις πατέρα
 ἡμῶν Μιχαὴλ ἐν τῇ τῆς Χώρας μονῇ καταλύ-
 σαι σὺν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀνάπαυλαν
 ἐκ τῶν τῆς ὁδοιπορίας πόνων δέξασθαι, ὀρί-
 σαντες τὴν αὐτῶν διατροφήν ἐκ τῶν βασιλικῶν
 ταμιείων χορηγεῖσθαι. Μετὰ δὲ ὀλίγας ἡμέρας
 ὁ βασιλεὺς προσεκαλέσατο τὸν ἅγιον Μιχαὴλ
 ἐν τῷ παλατίῳ σὺν τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, ἐν
 τῷ λεγομένῳ Χρυσοτρικλίνῳ, παρουσίας καὶ
 τῆς συγκλήτου· εἰσελθόντες δὲ οἱ ἅγιοι ἕστη-
 σαν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως· καὶ ὁ βασιλεὺς
 πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Τίς ἡ αἰτία, πατέρες ἅγιοι,
 δι' ἣν ἐσκύλητε πρὸς τὴν τοῦ κράτους ἡμῶν
 μετριότητα; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ
 ἡμῶν Μιχαὴλ λέγει· Ὁ τὸν ἀρχιερατικὸν θρό-
 νον ἐπέχων τῆς ἀγίας πόλεως ἀπέ-
 στειλεν ἡμᾶς ὑπομῆσαι τὴν θεοκυβέρνητον
 ἡμῶν βασιλείαν ὅπως κελύσῃ ἡ σὴ
 θειότης τὴν τῶν ἀγίων εἰκόνων ἀνατύπωσιν,
 μετὰ παρρη(92 α1)σίας εἰκονίζεσθαι τε καὶ
 προσκυνεῖσθαι ὑπὸ πάντων ἀκωλύτως
 Ἦχθη δὲ ἡ πεμφθεῖσα ἐπιστολὴ παρὰ τοῦ ἀ-
 γιωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐν Κων-
 σταντινουπόλει² τῷ πατριάρχῃ Θεοδότῳ καὶ
 τῷ βασιλεῖ Λέοντι, καὶ εἶχεν ἐπὶ λέξεως οὕτως·

³ ἐπιστολῆ ³

« Τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
 » Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνός τῆς ἀγίας καὶ ὑ-
 » περουσίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, τοῦ σὺν
 » Πατρὶ καὶ Πνεύματι ἐκ μὴ ὄντων τὸν δε τὸν
 » κόσμον εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντος καὶ κατ'

1. ἀκριβεῶς τῷ 814 ἔτει.
 2. ἡ ἐν ἀντὶ τῆς εἰς.
 3. ἡ λέξις ἐπιστολῆ ἐν τῇ ὡς διὰ μελάνης ἐρυθρᾶς.

1. ! !
 2. τῆς μονῆς Σπουδαίων δηλ.

» ἰδίαν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐκ γῆς ἰδίᾳ χειρὶ
 » πλαστουργήσαντος¹ τὸν ἄνθρωπον, ἐπ' ἐ-
 » σχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμῶν σω-
 » τη(α2)ρίαν ἐκ παρθένου τεχθέντος καὶ ἐναν-
 » θρωπήσαντος καὶ ἐνδυσάμενου τὸν παλαιὸν
 » Ἀδάμ, τὸν φθόνῳ διαβόλου καὶ γυναικὸς
 » ἀπάτη ἐξόριστον γενόμενον ἐκ τῆς τοῦ πα-
 » ραδείσου διαίτης καὶ ὑπόδικον τῷ πονηρῷ
 » δαίμονι γεγονότα, ὅπως ἀνασῶσθαι καὶ ἀνε-
 » γείρη τὴν αὐτοῦ εἰκόνα συγχωσθεῖσαν τοῖς
 » πάθεσι, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ὑπομείναντος²,
 » σταυρόν τε καὶ θάνατον καὶ τᾶλλα πάντα
 » ὅσα ἡ τῶν θείων Εὐαγγελίων περιέχει βίβλος·
 » τούτου τοίνυν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆ-
 » ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνω-
 » θεν τῷ Μωσαεῖ ἐπὶ τοῦ ὄρους νομοθετοῦντος
 » ποιῆσαι ἐκέλευσε³ δύο Χερουβείμ κατασκιά-
 » ζειν τὸ ἱλαστήριον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ
 » καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου εἰκόνα ἔφερε τῆς
 » ἀγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας·
 » ὡσαύτως καὶ οἱ προ(92 β1)φῆται ἃ ἐθέλασαν-
 » το, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ καὶ
 » πάντες, εἰκόνες⁴ καὶ τύποι ἦσαν τῆς ἀλη-
 » θείας. Αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὁ Κύριος
 » ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐχὶ εἰκὼν καὶ ἐκσφρά-
 » γισμα τοῦ ἀοράτου Θεοῦ καὶ πατρὸς λέγεται
 » τε καὶ ἔστιν καὶ πιστεύεται; Τί δαὶ καὶ οἱ
 » ἅγιοι καὶ πανσεβάσμιοι ἀπόστολοι· οὐχὶ καὶ
 » αὐτοὶ φαίνονται εἰκόνας ποιήσαντες, ἀλλὰ
 » καὶ σεπτῶς προσκυνήσαντες καὶ τιμῆσαντες;
 » Οὐχὶ ὁ πρῶτος τῆς Ἐκκλησίας ποιμὴν καὶ
 » διδάσκαλος, ὃ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας Χρι-
 » στοῦ ἐνεπίστευσεν⁵, καὶ ποιμαίνειν καὶ βό-
 » σκειν τὰ αὐτοῦ λογικὰ πρόβατα παρεκελεύ-
 » σατο, τῷ τρισσῷ τῆς ἐρωτήσεως τὸ τρισσὸν
 » τῆς ἀρνήσεως ἰασάμενος, οὐχὶ καὶ αὐτὸς φαι-
 » νεται Παγκρατίῳ τῷ αὐτοῦ μαθητῇ δεδωκὼς
 » δύο εἰκόνας, τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ
 » μητρὸς τῆς εὐλογημένης Θεοτόκου (β2) καὶ
 » ἀειπαρθένου Μαρίας, παρεγγυήσας αὐτῷ ἐ-
 » ξεικονίζειν πᾶσαν τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν
 » τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ,
 » ἀπὸ τε τῆς τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὴν Παρθένον

» λεχθείσης φωνῆς, τὸ «Χαῖρε, κεχαριτωμέ-
 » ὁ Κύριος μετὰ σοῦ», μέχρι τῆς αὐτοῦ ἀνα-
 » λήψεως καὶ τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος πα-
 » ρουσίας, ὥστε δύνασθαι καὶ τὸν ἰδιώτην καὶ
 » ἀγράμματον ἐκ τῆς τῶν ἀγίων εἰκόνων στη-
 » λογραφίας κατανοεῖν ὅσα ἀνθ' ἡμῶν καὶ τῆς
 » ἡμῶν σωτηρίας ὑκονόμησεν ὁ προαιώνιος
 » Θεός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ποιῆ-
 » σάι τε καὶ παθεῖν; Τί δαὶ καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς
 » Λουκᾶς. Οὐχὶ καὶ αὐτὸς φαίνεται στηλογρα-
 » φήσας τὴν σαρμομοιόμορφον εἰκόνα Χριστοῦ
 » τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ μητρὸς, ἥτις καὶ μέ-
 » χρι τοῦ νῦν σώζεται ἐν τε τῇ μεγάλῃ Ῥώ-
 » μῃ (93 α1)μῃ καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
 » πόλει; Τί δὲ λέγομεν προφήτας καὶ ἀπο-
 » στόλους· αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός Ἰη-
 » σοῦς Χριστὸς, ἡ εἰκὼν τοῦ ἀοράτου πατρὸς,
 » οὐχὶ καὶ αὐτὸς ῥάκος¹ περιθεὶς τῇ ἑαυτοῦ
 » ὄψει καὶ ἀναμάξας τὴν αὐτοῦ τῆς σαρκὸς εἰ-
 » κόνα Ἀγγάρῳ τῷ πιστοτάτῳ, τοπάρχῃ πό-
 » λεως Ἐδέσσης πέπομφε διὰ τοῦ αὐτοῦ οἰ-
 » κέτου, ἥτις καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζεται ἐν τῇ
 » αὐτῇ πόλει; Καὶ ταῦτα μὲν διεξήλθομεν δεῖ-
 » ξαι πειρώμενοι ὡς ὅτι οὐχὶ νεαρὰ καὶ πρὸς-
 » φατός ἐστιν ἡ τῶν εἰκόνων ἀνατύπωσις, ἀλ-
 » λά γε μὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν παραδοθεῖσα
 » καὶ πιστευθεῖσα ἐν τε τῇ Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ
 » Διαθήκῃ. Ὅθεν δυσωποῦμεν τὸ ὑμέτερον
 » κράτος ὅπως ἀποστῆ τῆς νεαρᾶς ταύτης καὶ
 » μυσταρᾶς τῶν εἰκο(α2)νοκαυστῶν αἰρέσεως,
 » καὶ κοινωνοὶ γένεσθε τῆς πατροπαράδοτου
 » ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς πίστεως, καὶ ἀπολά-
 » βῃ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὴν ἰδίαν εὐκο-
 » σμίαν τῆς τῶν θείων εἰκόνων ἀνατυπώσεως·
 » καὶ μὴ αἰωνίῳ καὶ ἀτελευτήτῳ ἀναθέματι
 » περιβάλλεσθε· ἀλλ' εἰζάντες τῇ ἡμῶν παρα-
 » κλήσει ἐν ὀρθοδόξῳ καὶ ἀσφαλεῖ πιστεῖ τε-
 » λειωθήσεσθε, καὶ εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς
 » μετὰ τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, μαρ-
 » τύρων τε καὶ δικαίων ἄγαλμα θήσεσθε, αἰω-
 » νίαν λύτρωσιν εὐράμενοι».

Τούτων δὲ εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνωσθέν-
 των, θυμομαχῆσας ὁ βύθιος δράκων οὐ με-
 τριῶς τούτους τυφθῆναι καὶ ἐναποκλειστούς
 γενέσθαι ἐν τῇ τῆς Φιάλης εἰρκτῇ ἐκέλευσεν,
 πᾶμπολλα (93 β1) κατηγορήσας καὶ ἀναθέ-
 μασι περιβαλὼν τὸν τε ἀγιώτατον πατριάρ-
 χην καὶ τὴν αὐτοῦ ἀγίαν καὶ ἀποστολικὴν
 σύνοδον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀγίων πα-
 τέρων ὁμήγυριν Ἡμερῶν δὲ διαγενο-

1. ὁ κώδικς ῥάκος.

1. ὁ κώδικς πλαστουργήσας.
 2. ὁ κώδικς ὑπομείνας.
 3. σόλοικον τὸ χωρίον.
 4. ὁ κώδικς εἰκόνας.
 5. θεωρίαν τοιαύτην καὶ διδασκαλίαν εὕρισκομεν διατυ-
 πουμένην κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, προεξάρχοντος τοῦ
 ἀγιωτάτου τῆς ὀρθῆς δόξης ὑπερμάχου Θεοδώρου τοῦ
 Σπουδίτου.

των οὐκ ὀλίγων (β2) καίπερ πολλά τοῦ βασιλέως πέμψαντος αὐτοῖς, φοινίκας τε καὶ ἰσχάδας καὶ ὅσα πρὸς τροφήν ἐπιτήδεια ἀσκητῶν ἐγένωσκεν εἶναι, οὐκ ἐδέξαντο . . . ὁ δὲ βασιλεὺς, διὰ τινος λογίου δυναμένου λέγειν τε καὶ ἀκούειν, οὐ τὸ ὄνομα (Χαμοδράκων)¹ ἐκὼν ὑπερβήσομαι, ἐδήλωσεν αὐτοῖς· Ἴνα τί ἡ ὑμῶν ἀρεστή καὶ φιλόσοφος γνώμη ἐν ἀπονοίᾳ γενέσθαι σπεύδει, μὴ πειθόμενη ὀρθοδόξῳ συνόδῳ τῇ καθελούσῃ καὶ ἐξεωσάσῃ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη(94 α1)σίας τὴν τῶν εἰδώλων προσκύνῃσιν πείσθητέ μοι καὶ κοινωνήσατε τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀρχιερεῖς εἰς ὑπερέχοντας θρόνους Ὡς δὲ τοῦτο ἤκουσαν οἱ ἀληθῶς ὀρθόδοξοι καὶ ὁμολογηταί εἶπον· Μὴ (α2) γένοιτο ἡμῖν ἀρνήσασθαι ἐν εἰκόνι περιγραφτὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἢ τὴν αὐτοῦ μητέρα, ἢ τοὺς αὐτοῦ ἀγίους Ὁ δὲ ἀπελθὼν λέγει τῷ βασιλεῖ μείζους τῶν ἀπειλῶν οἱ ἄνδρες. Ὁ δὲ (94 β1) ἐκέλευσε τὸν μὲν ἅγιον Μιχαὴλ μετὰ καὶ Ἰῶβ ἑναποκλείστους μείναι ἐν τῇ εἰρκτῇ, τοὺς δὲ ἀγίους Θεόδωρον καὶ Θεοφάνην τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ἐξορίστους γενέσθαι ἐν τῇ νήσῳ Ἀφουσίᾳ. Τούτου δὲ γενομένου, καὶ ἐν ἐξορίᾳ παραπεμφθέντων τῶν ἀγίων καὶ τὴν νῆσον καταλαβόντων μηνὶ αὐγούστῳ ἰνδικτιῶνος ἐβδόμης², παρεδόθησαν τῷ ἄρχοντι τῆς νήσου ὥστε φυλάττεσθαι αὐτούς ὁ δὲ Θεὸς ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμούς ἐνώπιον τοῦ προλεχθέντος ἀρχηγῶ τῆς νήσου· καὶ ἦσαν ἐν ἀνέσει διάγοντες καὶ τῆς αὐτῶν ὁδοῦ, ἤγουν ἀσκήσεως, ἐχόμενοι. Ὅθεν καὶ ἐν τῇ νήσῳ ὄντων αὐ(β2)τῶν οὐκ ἐπαύσαντο δι' ἐπιστολῶν γράφοντες καὶ ἐπιστηριζόντες τοὺς ὀρθοδόξους Ἐξ δὲ χρόνων διππευσάντων, καὶ τοῦ τυράννου τελευτήσαντος³, ἀντ' αὐτοῦ Μιχαὴλ, τῆς αὐτῆς αἰρέσεως ἀνάπλεως ὑπάρχων, ἐκέλευσε τὸν ἅγιον Μιχαὴλ ἐβληθῆναι ἐκ τῆς προλεχθείσης εἰρκτῆς καὶ ὑπερορίᾳ παραπεμφθῆναι ἐν τινι τῶν τοῦ Ὀλύμπου μοναστηρίων τῆς πόλεως Παρουσιάδος⁴ μετὰ καὶ (95 α1) Ἰῶβ τοῦ ὀσιωτάτου, ἀλύσει δεδεμένους· τούτου

δὲ γενομένου, οὐκ ἐπαύσατο ὁ μέγας τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῆς δι' ἐπιστολῶν γράφων καὶ ἐπιστηριζῶν τοὺς ὀρθοδόξους. Τελευτήσαντος¹ δὲ καὶ τούτου, ἀνέστη ἀντ' αὐτοῦ Θεόφιλος, γνήσιος υἱὸς ὑπάρχων² αὐτοῦ (α2) οὗτος τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας³ ἐκέλευσεν ἀνακληθῆναι τὸν μέγαν Μιχαὴλ ἐκ τῆς προλεχθείσης μονῆς καὶ τοῦ ἀγίου καταλαβόντος τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐναπόκλειστον γενέσθαι ἐν τισι θόλοις τῆς εἰρκτῆς τῆς οὕτω λεγομένης Πραιτώριον, πᾶν ἀφεγγέσι καὶ σκοτεινοῖς⁴, καὶ χειμῶνος μὲν λιμνώδεσι καὶ κρυμώδεσι, θερούς δὲ πνιγροῖς καὶ καυσώδεσιν· ὅς εἰσελθὼν ἐν τῇ τοιαύτῃ εἰρκτῇ ὑπὸ δύο στρατι(95 β1)ωτῶν ἦν φυλαττόμενος· οἵτινες οὔτε τὸν καθυπουργοῦντα αὐτῷ Ἰῶβ εἶων τούτῳ κἂν πρὸς βραχὺ προσβλέψαι ἢ τὸ σύνολον καθομιλῆσαι· ὅθεν ἐκ τῆς τοιαύτης συνοχῆς τε καὶ στενοχωρίας ὁ ὁμολογητῆς Μιχαὴλ περιέπεσε χαλεπωτάτῃ ἀρρωστίᾳ ἐπὶ δυσὶν ἔτεσιν⁵ ἐκ τε τοῦ γήρωσ καὶ τῶν πολλῶν θλίψεων, καὶ ἀμβλυοπία κατεσχέθη καὶ κυφότητι (β2) Μετὰ δύο ἔτη ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐξενεχθῆναι ἐκ τῆς πανζόφους καὶ κρυμώδους ἐκείνης εἰρκτῆς καὶ ἑναπόκλειστον γενέσθαι, δεδεμένον τὸν αὐχένα ἀλύσει καὶ τοὺς πόδας ἐν ξύλῳ ἠσφαλισμένον, ἐν ἐτέρᾳ διαφερούσῃ εἰρκτῇ τοῦ αὐτοῦ Πραιτωρίου. Μετὰ δὲ τέσσαρας μῆνας τῆς αὐτοῦ καθειρέσεως ἐν τῇ τοιαύτῃ εἰρκτῇ, ἐν ὑπομνήσει γέγονεν ὁ προλεχθεὶς ἀναξὶς περὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, Θεοδώρου λέγω καὶ Θεοφάνους (96 α1) Στέφανός τις ἀσηκρῆτις τὴν ἀξίαν ἐν γνώσει ἦν τῷ θεράποντι τοῦ Χριστοῦ Μιχαὴλ καὶ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, καὶ ἦν ὑπ' αὐτῶν νοουθετούμενος ὡς ἄτε ὀρθόδοξος· καθυπέγραψε τῇ εἰκονομάχῳ αἰρέσει· πρὸς ὃν ὁ ἐν ἀγίοις Μιχαὴλ, μαθὼν ταῦτα, παρακλητικαῖς ἐπιστολαῖς ἐχρήσατο, τοῦτον ἀνακαλούμενος· ὁ δὲ καὶ πεποίηκεν (α2) ἔσχατον δὲ, ταῖς τοῦ ἀγίου διδασκαλαῖς καὶ παραινήσεσι, πεπαρρησιασμένη τῇ φωνῇ, ἐκήρυξεν ἐν εἰκόνι περιγραφτὸν προσκυνεῖν καὶ σέβασθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

1. τὸ ὄνομα δι' ἐρυθρᾶς μελάνης ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο στηλῶν γέγραπται.
2. καὶ τοῦτο τῷ 814 ἔτει γίνεται.
3. ἀκριβῶς τῷ 820 ἔτει.
4. Προυσιάδος· τῆς συγχωμένης ἔσθ' ὅτε τῇ Πλουσιάδι· ἔστι δὲ πόλις τῆς Βιθυνίας.

1. ἐντεῦθεν ἢ Β' ἀρχεται στάσις.
2. ὑβρίζει λίαν τὸν Θεόφιλον ὁ βιογράφος.
3. τῷ ἔτει 825 δῆλα δῆ.
4. ἴδε Στεφάνου νέου βιογραφίαν περὶ τῶν δεσποτηρίων τούτων.
5. μέχρι τοῦ 827 ἔτους.

Ὅντινα Στέφανον ὑπερορίᾳ κατεδίκασεν, τὰ δὲ αὐτοῦ χρήματα τῷ βασιλικῷ ταμειῷ προσενεχθῆναι ἐκέλευσεν. Οὐ μόνον δὲ τὸν προλεχθέντα Στέφανον ὁ ἐν ἀγίοις Μιχαὴλ ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος μαρτυρῆσαι πέπεικεν, ἀλλὰ καὶ ἔ(96 β1)τερὸν τινά, Καλλονᾶν τοῦνομα, τὴν ἀξίαν σπαθάριον, ὅστις καὶ σύντεκνος αὐτοῦ ὑπῆρχε, ταῖς νοουθετικαῖς αὐτοῦ καὶ στεροποιαῖς ἐπιστολαῖς ἑναποθανεῖν τῇ ἀθλήσει καὶ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ πεποίηκε. Τούτων ἕνεκα τῶν αἰτιῶν, ἡ ὑπόμνησις τούτων πρὸς τὸν ἀνακτα παρὰ τῶν ὑπασπιστῶν γέγονεν¹ (97 β1) ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς Θεόφιλος τοὺς ἀγίους Θεόδωρον καὶ Θεοφάνην ἐκ τῆς νήσου Ἀφουσίης διὰ ταχυδρόμου ἐπανελθεῖν (98 α1) ἐκέλευσε διὰ ταχυδρόμου ἐν σπουδῇ πολλῇ εἰσαχθῆναι αὐτοὺς ἐν τῇ πανευδαίμονι Κωνσταντινουπόλει (α2) ὁ ἀποσταλεὶς ἀγαγεῖν αὐτοὺς, καταλαβεῖν ἐν σπουδῇ τὴν προλεχθεῖσαν νῆσον, ἐν πολλῷ τῷ τάχει τούτους ἀρπάσας ἤγεν ἐπὶ τὴν πόλιν. Εἰσελθόντων δὲ τῶν ἀγίων ἐν τῇ πόλει, ἰουλίου μηνὶ ὀγδόῃ, ἰνδικτιῶνος τεσσαρεσκαίδεκάτης τότε κρατούσης² προσετάχθη καθειρῆσαι αὐτοὺς ἐν τῇ δημοσίᾳ εἰρκτῇ, τῇ οὕτω λεγομένη Πραιτώριον· μετὰ δὲ τὸ πρῶτ', ἐκέλευσεν αὐτοὺς παραστήναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ (98 β1) καὶ ταῦτα μὲν πρὶν τῷ Χρυσοτρικλίνῳ, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς (β2) ἐκαθέζετο· εἰσελθόντες δὲ καὶ τῆς πύλης ἐπιβάντες, προάγοντος αὐτῶν τοῦ ἐπάρχου, ὤφθη αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς, ἱκανῶν αὐτῷ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς, τῶν ἀρχόντων, παρισταμένων· ὡς δὲ μέχρι τούτου ἦλθεν ὁ ἐπαρχος ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν (99 α1) καὶ λέγει αὐτοῖς· Ποίας χώρας ἐστέ; Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἅγιοι· τῆς Μωαβίτιδος. Καὶ διατί ἤλθετε ἐνταῦθα; Καὶ πρὶν τούτους ἀπολογῆσασθαι, ἐπέτρεψεν ἄνδρας ἰσχυροὺς τῇ ῥώμῃ παίειν αὐτῶν τὰς ὄψεις (α2) Παισαμένων δὲ τῶν παιόντων, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς· Τίνος χάριν ἐληλύθατε ἐνταῦθα; ἀνόσιοι. Τῶν δὲ ἀγίων (99 β1) μηδόλως αὐτῷ ἀποκριναμένων, ἔφη πρὸς τὸν ὑπαρχον ὁ βασιλεὺς· Ἄρον τοὺς ἀνοσίους τούτους καὶ γράψον τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ἐγκολάψας τοὺςδε τοὺς ἰάμβους· καὶ παράδος αὐ-

1. οὗτοι δὲ μαρτυροῦσιν ὄντας « Στέφανόν τε τὸν ἀσηκρῆτις καὶ Καλλονᾶν τὸν σπαθάριον εὐγενεστάτους καὶ λογιμωτάτους ἄνδρας »· φῶλλον 97 α2.
2. συμπίπτει δ' αὕτη τῷ ἔτει 836.

τοὺς καὶ ἀπαγαγέτωσαν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα. Ἰστατο δὲ πλησίον τοῦ βασιλέως ὁ ἔχους τοὺς ἰάμβους, Χριστόδουλος τοῦνομα, ὁ τούτους σκεψάμενος· ᾧ καὶ ἐπαναγινώσκειν εἰς ἐπήκοον πάντων προσέταξε, προσθεῖς καὶ τοῦτο· Κἂν οὐκ εἴσι καλοὶ κατὰ σύνταξιν, μὴ σοι μελέτω. Τοῦτο δὲ εἴρηκεν εἰδὼς ὡς ἄριστα τούτοις ἤσκηται ἡ τῶν ποιητικῶν σκευμάτων ἀκριβεία (101 α1) τούτων ἀναγνωσθέντων, ἐκέλευσεν ἐν τῷ Πραιτωρίῳ τούτους ἀπαχθέντας γραφῆναι τὰς ὄψεις. Ὡς δὲ ἐξῆλθον οἱ ἅγιοι ἀπαγόμενοι πρὸς τὸ Πραιτώριον, ὡς ἤδη ἔφθασαν εἰς τὴν λεγομένην Θερμάστραν, ἰδοὺ αἰφνης φαίνεται τις τρέχων (α2) ἐκέλευσε βουνεύροις τύπτειν ἀφειδῶς¹ τυπτομένων δὲ τῶν ἀγίων, οὐδὲν ἄλλο παρ' αὐτῶν ἠκούετο, ἢ τὸ « Κύριε ἐλέησον » καὶ τὸ « Ἁγία Θεοτόκε, ἐλθέ εἰς βοήθειαν ἡμῶν ». Ὡς δὲ κατέτεμον τοὺς ἀγίους ἐπὶ πολὺ συρῆναι ἐκέλευσε τούτους καὶ οὕτως ἀπαχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ (β2) τότε εἰς τὸ Πραιτώριον εἰσήχθησαν οἱ ἅγιοι, σκοτίας ἤδη γενοῦσας· μετὰ δὲ τέσσαρας ἡμέρας, προκαθίσας ὁ ὑπαρχος ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι τοὺς ἀγίους ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ἤρξατο δὲ ἐκφοβεῖν αὐτοὺς (102 α1) συγκαθημένων τῷ ὑπάρχῳ τοῦ τε Χριστοδούλου τῷ τοὺς ἰάμβους σκεψάμενῳ² καὶ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ὁ τοῦ Χριστοδούλου πατήρ ἐν χάριτος μοίρᾳ τὸν λόγον ποι(α2)ούμενος ἔφη πρὸς τὸν ὑπαρχον (102 β2) τῶν δὲ πληγῶν τῶν ἀγίων ἐτι φλεγμαινουσῶν, προσελθόντες οἱ δῆμιοι καὶ ἐπὶ σκάμνων τανύσαντες ἐκόλαπτον τὰς ὄψεις αὐτῶν· καὶ ἐπὶ πολλῇ ὥρᾳ κεντοῦντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἔγραφον τοὺς ἰάμβους ἐπ' αὐτοῖς (103 α2) ἐγράφησαν δὲ τὰ πρόσωπα οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταί καὶ μάρτυρες Θεόδωρος καὶ Θεοφάνης μηνὶ ἰουλίῳ ὀκτωκαιδεκάτῃ, ἰνδικτιῶνος τεσσαρεσκαίδεκάτης³ Ὡς δὲ, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἑναποκλείστους γενέσθαι ἐν τῇ τοιαύτῃ εἰρκτῇ πλησίον τοῦ καθηγουμένου καὶ ποιμένος, τοῦ θεοφόρου Μιχαὴλ, ὁ ὁμολογητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐχάρη λίαν ἀκούσας ὅτι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος (103 β1) τὰ τε νῶτα καὶ στήθη τυφθέντες καὶ τὰς ὄψεις γραφέντες μετὰ

1. ὁ Θεόφιλος οὐκ ἦν παράφρων· ἢ εἶχε γνώσιν τοῦ «Κυνολόκου»; διὸ καὶ ἐτιμώρησε σκληρῶς αὐτούς.
2. προδήλως· τοῦ σκεψάμενου.
3. ἦτοι τῷ 836 ἔτει.

καρρησίας ἐκήρυττον τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον . . . ὅθεν καὶ δι' ἐπιστολῶν χρησάμενος ἐδήλωσεν αὐτοῖς· οὐ γὰρ ἔβλεπον ἀλλήλους πρὸς πρόσωπον¹ . . . (104α2) Οὗτος γὰρ ὁ πανόλβιος καὶ μέγας τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῆς Μεθόδιος πλείστας ἐπιστολάς πέμπομε τῷ πανιέρῳ Μιχαήλ, δεσπότην ἀποκαλῶν καὶ πατέρα καὶ κηδεμόνα καὶ ἄξιον πολίτην τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς αὐτοῦ συναγωνισταῖς, Θεόδωρον λέγω καὶ Θεοφάνην, οὐ διελίπε γράφων καὶ ἐπιστηρίζων, καὶ ὄντων αὐτῶν ὑπερορίων ἐν τῇ νήσῳ Ἀφουσίᾳ. Ὁ γὰρ ἐν ἀγίοις καὶ μέγας Μεθόδιος πολλὰς καὶ διαφόρους ὑπερορίας καὶ μάλιστα διὰ Χριστὸν (104β1) καὶ τὴν αὐτοῦ ἀγίαν καὶ προσκυνητὴν εἰκόνα παρὰ τῶν εἰκονοκαστῶν ὑπέστη, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Πραιτωρίῳ, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἅγιοι ὑπῆρχον ἐναποκλειστοί, οὐκ ὀλίγους διετέλεσεν ἐγκεκλεισμένος χρόνους· ὅθεν καὶ ἀλλήλοις δι' ἐπιστολῶν γράφειν καὶ ἐπιστηρίζειν πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα οὐ διελίμπανον.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῶν ἀγίων ἡμῶν πατέρων ὄντων ἐβδομάδος χρόνῳ ἐναποκλείστων ἐν τῇ τοῦ Πραιτωρίου εἰρκτῇ, . . . (β2) ὁ προλεχθεὶς ἀναξὶς τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο², τούτου δὲ ἡ βασιλεία καὶ τὸ κράτος εἰς Θεόδωρον τὴν αὐτοῦ σύνευνον καὶ Μιχαήλ τῷ αὐτῶν υἱῷ διέβαιναν· ὅθεν σπουδαίαν καὶ νεανικὴν ἢ Θεοδώρα τὴν φροντίδα τίθεται . . . μὴ ἂν ἄλλως . . . (105α1) ἀνδρείαν ἐν θηλείᾳ προσχήματι γενναιότητα ἐπιδείξασθαι, εἰ μὴ ἴλεων τὸν Θεὸν διὰ τῆς τῶν εὐσεβῶν δογμάτων καὶ τῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων φαιδρᾶς ἀνατυπώσεως ἀπεργάζεται . . . τοιγαροῦν . . . ἐκέλευσεν τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εἴτε ἐν ὑπερορίαις παρεμφθέντας ἢ καὶ ἐν φυλακαῖς ἐναποκλειστούς ὄντας ἀνακληθῆναι καὶ ἐν τῇ βασιλευσούσῃ πόλει πρὸς αὐτὴν παραγενέσθαι . . . (α2) ἦκαριν αἱ τοῦ Χριστοῦ ἔμπνοοι στῆλαι ἐκ διαφόρων χωρῶν τε καὶ πόλεων ὡς ἐκ λειμώνων ἑαρινῶν πάντερπνα ἄνθη. Καὶ δὴ, συναθροισθέντων, προστέταχεν ἡ θεοσεβῆς Θεοδώρα ἐν τινι ἀφωρισμένῳ τῶν ἀνακτορικῶν οἰκῶν ἅπαν

τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀθλητικὸν στίφος συναθροισθῆναι, παρουσίας καὶ τῆς συγκλήτου πάσης· καὶ πολὺ πλῆθος τοῦ λοι(105β1)ποῦ λαοῦ ὅπως περὶ τοῦ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὀρθοδόξου δόγματος τρανώτατα τῷ λαῷ διαγγεῖλαι. Καὶ δὴ, ψήφῳ θεῖα τῆς προειρημένης βασιλείσεως καὶ τοῦ ταύτης νέου υἱοῦ Μιχαήλ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἱεραρχῶν καὶ ὀσιομαρτύρων, τοὺς κατὰ τῶν θεῶν εἰκόνων λυττήσαντας παντοίοις ἀναθέμασι καθυπέβαλον· ὥστε, τῇ ἀθρόα καὶ ἀδοκῆτῳ τῶν πραγμάτων μεταβολῇ, παραπληξίᾳ καὶ σκοτώσει λογισμῶν, τὸν τηνικαῦτα δυσσεβῶς τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπειλημμένον Ἰωάννην μικροῦ δεῖν τὴν παμβέβηλον ψυχὴν ἀπορρίξαι¹· οὕτινος, προστάξει τῶν εὐσεβῶν βασιλέων καὶ τῆς τῶν θεῶν πατέρων ἱεραξ συνόδου, καθαιρεθέντος καὶ τελειῶ ἀναθέματι ὑποβληθέντος καὶ ἀτίμως (β2) ἐξεωθέντος τοῦ τε ἀποστολικοῦ θρόνου καὶ τῆς πόλεως, φροντίς ἦν μία κοινὴ πᾶσιν, τὸ τίνα ἀποκαλύψει Κύριος ὁ Θεὸς ἰθύνειν καὶ διέπειν τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Ἐκκλησίας θρόνον· ἅπαντες γὰρ ἀπέβλεπον πρὸς τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστὴν Μιχαήλ, ὡς ἄτε συγκέλλου αὐτοῦ ὄντος τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ σοφοῦ τὰ θεῖα καὶ πολλὰς ὑπομενηκότος ποινὰς τε καὶ μάλιστα ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνας. Ὁ δὲ μέγας Μιχαήλ τοῦτο μὴ ἀνασχόμενος, τὴν γὰρ ἀψευδῆ ταπεινώσειν τοῦ Χριστοῦ ἠσπάζετο πάντοτε . . . (106α1) ἢ τοῦ Θεοῦ σύνοδος σὺν τῇ προλεχθείσῃ βασιλίσει ἀποστεῖλαι διέγνωσαν πρὸς τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον . . . ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει φωστῆρος δίκην λάμποντος τότε σὺν τῷ αὐτοῦ συναγωνιστῇ Εὐστρατίῳ τῷ θαυματουργῷ καὶ ἡγουμένῳ τῆς τῶν Ἀγαύρων μονῆς, ἀποστείλαντες δύο μὲν ἐκ τῆς ἱεραξ συνόδου, καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν αὐλῶν σπαθᾶριον οὕτω λεγόμενον· οἵτινες, ἀπελθόντες καὶ εὐρόντες τὸν ἅγιον ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ προφήτου Ἡλίου, δηλα τοῦτῳ ἐποίησαν τὰ δόξαντα . . . ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος . . . (α2) μετὰ ἐβδόμην ἡμέραν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῦ δειξέως, ἐπιδίδωσιν αὐτοῖς ῥάβδον, λέξας· Ἀπέλθετε (106β1) καὶ ἐπίδοτε ταύτην Μεθοδίῳ μοναχῷ καὶ πρεσβυτέρῳ τῷ ὄντι ἐξορίστῳ ἐν τῇ τῶν Ἐλεωβομητῶν² μονῇ. Οἱ δὲ, καταλαβόντες τὴν Κωνσταντινούπολιν, δηλα ταῦτα πεποιήκασιν τῇ

1. ἔπειτα ἐπιστολῇ μέχρις 104α2, οὐδὲν λέγουσα· γράφουσα δ' ἐν τέλει· « ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῆς Μεθόδιος τὴν προσκύνησιν δι' ἐμοῦ ἀπονέμει ὑμῖν, ἀμύπολλα ὑμῶν ὑπερευχόμενος, μαθὼν τὰ ὑμῶν κατὰ τῆς ἀσεβείας ἀριστεύματα ».

2. ἔστι τὸ ἔτος 842.

1. ἀπορρίψαι; ἀπορρήξαι;

2. Ἡλίου βωμῶν· ἔστιν ἡ τῶν Ἐλεγμῶν βιθυνικὴ μονή.

τε συνόδῳ καὶ τοῖς βασιλεῦσιν. Οἱ δὲ εὐθέως ἐκέλευσαν διὰ ταχυδρομῶν τὸν προλεχθέντα πανόσιον ἄνδρα καταλαβεῖν τὴν βασιλεύουσαν . . . (β2) καὶ τοῦ ἀγίου Μεθοδίου καταλαβόντος τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ἣ καὶ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀγίας καὶ σεβασμίας εἰκόνας πολλῶν βασάνων πείραν εἰλήφει, χειροτονεῖται, ψήφῳ θεῖα καὶ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ ἀποκαθίσταται εἰς τὸν ἐκ Θεοῦ αὐτῷ ἀποκαλυφθέντα ἀποστολικὸν θρόνον . . . Τότε δὴ τότε καὶ τὸν ἡμέτερον Μιχαήλ, κελεύσει τῶν ὀρθοδόξων βασιλέων, σύγκελλον ἑαυτοῦ καὶ ἡγούμενον τῆς μεγάλης μονῆς τῆς Χώρας κεχειροτόνηκεν.

107α1 Ἐπειδὴ¹ δὲ τῆς τοιαύτης βασιλικῆς καὶ ὀρθοδόξου μονῆς τῆς Χώρας μείαν πεποίημαι, μικρὸν τι λέξω καὶ τὰ περὶ αὐτῆς. Αὕτη τοίνυν ἡ προλεχθεῖσα σεβασμία μονὴ κτίζεται μὲν παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ αἰδίου ἀνακτος Ἰουστινιανοῦ μεγάλη λίαν καὶ φαιδρὰ καὶ ὑπέρλαμπρος. Ταύτην τοιγαροῦν τὴν μονὴν εἴ τις καλέσειεν ὄρος Θεοῦ καὶ ὄρος Χωρῆς, ὄρος τε Καρμηλίον, ἢ Σίναιον ὄρος, εἴτε Θαβώρειον, εἴτε Λίβανον, ἢ καὶ πόλιν ἀγίαν ὡς ἐν ὄρει τῶν Ἱεροσολύμοις² κειμένην οὐχ ἀμαρτήσει τοῦ πρέποντος. Ταύτην τοίνυν τὴν πανιέρον μονὴν ὁ προλεχθεὶς αἰδιδίμος ἀναξ τοὺς ἀπὸ Ἱεροσολύμων παραγενομένους ἱερεῖς τε καὶ μονάζοντας ἐκέλευσεν ἐν αὐτῇ ἀναπαύεσθαι, τὰς δὲ αὐτῶν χρείας ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμειῶν τούτοις δίδοσθαι. (α2) Δι' ἣν δὲ αἰτίαν ἡ τοιαύτη πρόσταξις παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνακτος γέγονεν ἐνθεν ἐρω· τοιοῦτος γὰρ μέγας ἡμῶν κατήνηκε λόγος, ἀνέκαθεν πρὸς πατρός παιδίῳ³ παραδιδόμενος· ὡς ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν καὶ θεοφόρος Σάβας, ἀποσταλὴς παρὰ τοῦ τότε πατριαρχοῦντος Ἱεροσολύμων, Πέτρου τοῦνομα, πρὸς τὸν προλεχθέντα εὐσεβῆ ἀνακτα περὶ τῶν γεγονότων ἐφόδων καὶ αἰχμαλωσιῶν παρὰ τῶν σαμαρειτῶν καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐμπρησθέντων τοῦ Θεοῦ εὐκτηρίων οἰκῶν, ὅπως κεύση ἢ αὐτοῦ θεόστεπτος καὶ ἄχραντος κορυφὴ τοὺς μὲν εὐκτηρίους τοῦ Θεοῦ οἴκους κτισθῆναι, τοὺς δὲ σαμαρείτας ἐξεωθῆναι, . . . (107β1) ὁ δὲ καὶ πεποίηκε, κατὰ τὴν προλεχθεῖσαν παράκλησιν τοῦ σεβασμίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα. Παραχειμάσαντος

γὰρ τοῦ προλεχθέντος σεβασμίου πατρὸς ἐν τῇ πανευδαίμονι Κωνσταντινούπολει, ἀπέστειλε τοῦτον ὁ προλεχθεὶς εὐσεβῆς ἀναξ εἰς τὴν τοιαύτην μονὴν, ἥδη τέλος τῆς ἀποκατχστάσεως ἐχούσης, πρὸς τὸ καθοπεῦσαι καὶ εὐλογῆσαι τὴν τοιαύτην παρ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν· ἀκήκοεν γὰρ ὅτι πλείστα μοναστήρια ὁ ἐν ἀγίοις Σάβας ἐν τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλει καὶ τῇ ταύτης ἐρήμῳ πεποίηκεν· εἰς ἣν εἰσελθὼν ὁ παμμάκαρ Σάβας πάνυ ἠγάσθη τοῦ τε τόπου καὶ τῆς ποικίλης κατασκευῆς. Ἔστιν γὰρ ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ οἶονεὶ τειχίῳ περιπεφραγμένη πάντοθεν, καὶ ἀποκε(β2)χωρισμένη τῆς τῶν κοσμικῶν διαγωγῆς τε καὶ συναυλίας, καὶ ὡς περ πόλις ἀράδαντος ἐπ' ὄρους κειμένη, καὶ τῶν οὐρανῶν ἀπτομένη τῇ τῶν κτισμάτων ὑψότητι. Ταύτης οὖν ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἔκτοτε οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων παραγενομένοι ἐν τῇ Κωνσταντινούπολει ἐν ταύτῃ παρὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ἀπεστελλοντο· ὅθεν καὶ οἱ πανένδοξοι καὶ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταὶ καὶ μάρτυρες ἐν τῇ αὐτῇ ἀπεστάλησαν μονῇ ἀπὸ Ἱεροσολύμων παραγενομένοι. Ταύτην τοίνυν τὴν μονὴν, εὐθηνουμένην πάνυ ἐν τε χρήμασι καὶ κτήμασι καὶ ἀναλώμασιν, ὁ ἀσεβῆς Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ κατοικεῖν ὀρθοδόξους καὶ ἀγίους πατέρας, οὐ μὴν (108α1) ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐν ἀγίοις καὶ μέγαν πατριάρχην Γερμανόν, ὁ γὰρ τούτου πατὴρ, διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεσπεσίου πατρὸς Γερμανοῦ ἀναθέματι αἰωνίῳ παραδοθῆναι καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐξορίστου γεγονότος ἐν ταύτῃ τῇ λαμπρᾷ καὶ ὀρθοδόξῳ μονῇ, ἐγύμνωσέ τε καὶ ἐξηφάνισεν καὶ μικροῦ δεῖν κατηδάφισεν· ἐκτυφλώσας γὰρ τὸν τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς Ἀννης σύζυγον, τὸν ὀρθοδοξότατον ἀνακτα, Ἀρτάβασδον τοῦνομα, ἐν ὑπερορίᾳ κατεδίκασεν ἐν τῇ προλεχθείσῃ μονῇ σὺν τῇ αὐτοῦ συζύγῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἐννέα παισίν, καταγῶγιον κοσμικὸν ἀπεργάσμενος καὶ παντελῶς γυμνώσας αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν μοναχῶν συναυλίας· εἰς ἣν μονὴν κατὰ κεινται (α2) τὰ αὐτῶν ὀρθόδοξα λείψανα. Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ, καθὼς προλελεκεται, ὁ μέγας καὶ ἅγιος πατριάρχης Γερμανὸς τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο, εἰς ἣν καὶ κατὰ κεινται τὸ καρτερικὸν καὶ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, τὸν ἐν ἀγίοις ὁμολογητὴν Μιχαήλ ὁ ἐν ἀγίοις τελετάρχης Μεθόδιος ἡγούμενον προὐβάλλετο τῆς τοιαύτης μονῆς. Τὸν δὲ πάνσοφον καὶ μέγαν Θεοφάνην μητροπολίτην κεχειροτόνηκε τῆς κατὰ

1. ἐντεῦθεν ἢ Γ' στάσις (ὁ κώδικς ὀνομάζει καθίσματα τὰς στάσεις).

2. ὁ κώδικς οὕτως λέγοιτο.

3. ὁ κώδικς παιδίον.

δικαίαν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας . . . (108β2) ὁ γὰρ ἀγιώτατος πατριάρχης οὕτω προσεῖχε τοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Μιχαὴλ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ὡς ἐκ Θεοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἐνεργουμένοις. Τούτων δὲ οὕτως πραχθέντων, ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητῆς Θεόδωρος, ὁ γνήσιος συναίμων τοῦ ἀγίου Θεοφάνους, τέλει (109α1) τοῦ βίου ἐχρήσατο τῇ εἰκάδι καὶ ἐβδόμῃ τοῦ δεκεμβρίου μηνός, ζήσας ἔτη ἐβδομήκοντα· οὕτως καὶ ἡ βίβλος ἢ λεγομένη *Κυρόλυκος* τῆς αὐτοῦ σοφίας τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀκρότατον ἀναφανδὸν διαπρυσίως κηρύττει, τῶν δὲ αἰρετικῶν καὶ εἰκονοκαστῶν ἐμφράττει τὰ ἀπύλωτα στόματα διὰ τῶν πανσόφων αὐτοῦ ἀποδείξεων, τῶν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν συλλεγόντων. Ὁ δὲ μέγας καὶ Θεοφόρος Θεοφάνης σὺν τῷ αὐτοῦ καθηγητῇ, τῷ πανσόφῳ Μιχαὴλ, ἐγκωμίοις καταστέψαντες τὴν αὐτοῦ ἀγίαν καὶ Θεοφόρον κοίμησιν, τοῦτον κατέθετον ἐν θήκαις ὁσίαις καὶ παρέδωκαν τῇ σοφῷ τῶν πρὸ αὐτοῦ τετελευτηκότων ἀγίων πατέρων. Τοῦ δὲ ὁμολογητοῦ Θεοφάνους, ὀρθοδόξως ποιμάναντος τὴν αὐτοῦ λογικὴν (α2) ποιμνὴν ἐπὶ τέτρασιν ἔτεσιν καὶ καρποὺς πεπείρους τῷ Θεῷ προσκομίσαντος . . . καταλαβόντος ποτὲ τὴν πανευδαίμονα Κωνσταντινούπολιν, καὶ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἀρχιερέα εἰσελθόντος καὶ τοῦτον ἀσπασάμενου, παρεγένετο καὶ πρὸς τὴν μονὴν τῆς Χώρας πρὸς τὸν αὐτοῦ καθηγητὴν καὶ κηδεμόνα Μιχαὴλ, καὶ τοῦτον ἀσπασάμενος ἦν σὺν αὐτῷ χρόνον οὐκ ὀλίγον· καὶ δὴ, ἀρρωστίᾳ περιέπεσεν, ἐν ἣ καὶ τετελευτήκεν . . . (109β2) ἐνδεκάτῃ τοῦ ὀκτωβρίου μηνός τῆς ἐννάτης ἰνδικτιῶνος¹, ἐπὶ . . . Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, ὧν ἐτῶν ἐξήκοντα καὶ ἑπτὰ. Τούτου τοίνυν τοῦ πανσόφου Θεοφάνους ἢ τοῦ Θεοῦ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ Ἐκκλησία πολλὰ πονήματα καὶ διδασκαλίας κατέχει ὡς θησαυρὸν ἄσυλον παρ' ἑαυτῇ ἀποθησαυρίσασα· οὗτος γὰρ δευτέρος Δαυὶδ μελωδὸς ἀνεδείχθη· τὰς γὰρ θείας πανηγύρεις τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῆς αὐτοῦ πανάγνου μητρὸς, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐν (110α1) δόξῳν προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁσίων τε καὶ δικαίων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀρχαγγέλων κανόσι θείοις καὶ εὐμελεστάτοις κατεκόσμησεν. Τοῦτον τοίνυν τὸν μέγαν Θεοφάνην ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν καὶ μέγας Μιχαὴλ ἐγκωμίοις ἐπιταφίοις καταστέψας κατέθετο ἐν θήκαις ὁσίαις

τῆς αὐτοῦ σεβασμίας μονῆς, πλησίον τοῦ καρτερικοῦ καὶ ἀγίου λειψάνου τοῦ πανσόφου καὶ ὁμολογητοῦ Γερμανοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως περὶ τῆς σεπτῆς ἀταδέλφου ξυνορίας Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους τῶν ὁμολογητῶν καὶ μαρτύρων ἐπράχθη τε καὶ ἐγένετο . . . (α2) Μάθωμεν τί καὶ περὶ τὸν Θεοφόρον καὶ ὁμολογητὴν Μιχαὴλ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς θαυματούργει. Μετὰ τὸ προβληθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην μονὴν ἡγούμενον, εὗρεν αὐτὴν πάνυ ὀλιγωθεῖσαν καὶ μικροῦ δεῖν κατεσκευασμένη· παρὰ γὰρ τῶν αἰρετικῶν ἐκδιωχθέντων τῶν μοναχῶν καὶ σκηνωσάντων πάνυ ὀλίγων ἐν τινι (110β1) ἀγρῷ τῆς αὐτῆς μονῆς, Καστόρεον οὕτω λεγόμενον, ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου μάρτυρος Τρύφωνος, καὶ μετὰ πολλῆς στενοχωρίας τὸν αὐτῶν βίον διαχόντων, ὁ πανόσιος πατὴρ ἡμῶν ἀποστείλας καὶ τούτους πρὸς ἑαυτὸν ἀγαγὼν, καὶ τῇ αὐτῶν μονῇ καθιδρύσας, ἦν σὺν αὐτοῖς ἐκτελῶν τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν . . . καὶ δὴ, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον, ἐπληθύνθη ἡ αὐτοῦ συνοδία καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν ἑκατὸν μοναχῶν. Ὡς δὲ περὶ τῶν σωματικῶν χρειῶν ἐστενοῦτο πάλιν ἡ αὐτοῦ ἐνάρετος καὶ Θεοφιλῆς συνοδία, (β2) βουλήθεα ἠρεστώ χρησάμενος πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις πατριάρχην Μεθόδιον . . . Ζητεῖ παρ' αὐτοῦ βοήθειαν· ὁ δὲ μέγας Μεθόδιος τοῦτον παραλαβὼν ἀνέρχεται πρὸς τὸν ἀνακτα Μιχαὴλ καὶ τὴν αὐτοῦ Θεοσεβεστάτην μητέρα καὶ δῆλα ποιεῖ ταῦτα, καὶ αἰτοῦνται παρ' αὐτοῦ συμμαχίαν, ὥστε, ὅπου ἂν ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου τῆς αὐτῆς εὐαγεστάτης μονῆς εἴτε οἴκημα, εἴτε καὶ ἀγρός, κελεύσει ἢ αὐτοῦ βασιλεία, ἀνυπερθέτως, χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, ἀποδοθῆ (111α1) καὶ πάντα πρὸς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ βασιλικὴν μονὴν· καὶ δὴ τούτου γεγονότος καὶ τῆς αὐτοῦ συνοδίας ἐν εὐθηνίᾳ πολλῇ καταστάσης¹, ἠύξανεν ἡ τοῦ Θεοῦ ποιμνὴ καὶ προέκοπτε ταῖς κατὰ Θεὸν ἀρεταῖς καὶ ταῖς πανσόφοις αὐτοῦ διδασκαλίαις καὶ παραινέσεσιν . . . ὥστε πάντας σχεδὸν τοὺς τοῦ παλατίου καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας φοιτᾶν πρὸς αὐτὸν, εὐχῆς χάριν καὶ ἀπολαύσεως τῆς αὐτοῦ πανσόφου διδασκαλίας . . . καὶ ὁ μέγας πατριάρχης Μεθόδιος μικροῦ δεῖν ἀχώριστος (α2) ἦν πάντοτε τοῦ Θεοφόρου Μιχαὴλ.

Ὡς δὲ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἔφθασε καὶ ἡ ἀγία αὐτοῦ καὶ ἐνδοξος ἐκ τοῦ βίου τούτου τοῦ ματαίου μετὰστασις· εἰς γὰρ ἔσχατον γῆ-

ρας ἦν ἐληλακῶς, μέχρι ποῦ τῶν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν . . . (111β2) Ταῦτα αὐτοῦ εὐξαμένου, ἐκέλευσε κροῦσαι τὸ ξύλον, καὶ, συναχθεῖσης τῆς συνοδίας, ἤρξατο τῶν ὀρθρινῶν ὕμνων τῆς τοῦ Θεοῦ δοξολογίας· τῆς δὲ κρούσεως τοῦ ξύλου παρὰ τὸ εἰωθὸς γενομένης, ἐπυρθάνοντο οἱ αὐτοῦ φοιτηταί λέγοντες· Τίς ἢ αἰτία, πάτερ, δι' ἣν οὕτως, παρὰ τὸ εἰωθὸς, πεποιήσας; Τότε δὲ, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἐωθινῶν ὕμνων, (112α1) λέγει αὐτοῖς ὁ Θεοπέσιος Μιχαὴλ· Μηδὲν ὑμῖν λυπηρὸν καταφανεῖ, τέκνα μου ἀγαπητά· ὁ γὰρ κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς προσεκαλέσατό με τοῦ ἀναλῦσαι καὶ σὺν αὐτῷ εἶναι¹ . . . (112β1). Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπέλυσε πάντας· καὶ δὴ, ἔωθεν ἀνέρχεται πρὸς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην Μεθόδιον . . . πρὸς τὸ οὖς κατ' ἰδίαν ἔφη· Καὶ γὰρ, μακαριώτατε καὶ οἰκουμενικὴ διδάσκαλε, χαρῆσαι καὶ εὐφρανθῆναι δεῖ, ὅτι ὁ κύριός μου καὶ Θεός Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς προσέκλήκέν με τὸν ἀνάξιον εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν. Ὡς δὲ τούτων ἤκουσεν ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος λύπης ἐπληρώθη, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀπέλωμεν δὴ, μακαριώτατε, πρὸς τοὺς (β2) ἡμῶν βασιλεῖς· καὶ παραλαβὼν τοῦτον . . . καὶ τούτους ἀπολαβὼν κατ' ἰδίαν ὁ πατριάρχης ἀπήγγειλεν αὐτοῖς τὰ τοῦ πράγματός· οἱ δὲ, προσκαλεσάμενοι τὸν μακαριώτατον Μιχαὴλ . . . εὐχὴν αἰτοῦντες καὶ προσθεῖαν ποιῆσθαι πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν . . . Καὶ δὴ, συνταξάμενος τούτοις ὁ μέγας Μιχαὴλ καὶ τελευταῖον ἀσπασάμενος . . . (113α1) ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν. Κατελθόντων δὲ ἀμφοτέρων, τοῦ τε πατριάρχου καὶ τοῦ μεγάλου Μιχαὴλ, ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης (α2) παρέλαβεν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνήλθον εἰς τὸ αὐτοῦ κελλίον· καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν μείναι σὺν αὐτῷ μέχρι τῆς ὠρισμένης αὐτῷ παρὰ Θεοῦ τελευταίας ἡμέρας· ὁ δὲ ὁσιος, μὴ γνώσκων παρακούειν, εἶξεν τῇ αὐτοῦ παρακλήσει καὶ ἦν σὺν αὐτῷ εὐφραίνόμενος καὶ σχολάζων τῇ τε εὐχῇ καὶ νηστείᾳ καὶ ταῖς παννύχοις στάσεσιν τε καὶ ἀγρυπνίαις. Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας, πρὸ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, παρακαλεῖ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην Μεθόδιον ἀπολῦσαι αὐτὸν εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν, πρὸς τὸ τελειωθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ αὐτοῦ κελλίῳ· ὁ δὲ . . . (113β1) ἀπέστειλεν αὐτὸν

μετὰ πάσης δορυφορίας τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς κλήρου. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν, εἰσέρχεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Ἀνθίμου, καὶ, οἰονεὶ συνταξάμενος αὐτῷ τῷ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρι ὁ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογητῆς καὶ μάρτυς, κατέρχεται ἐν τῇ ἐκείσῃ λεγομένῃ Καταφυγῇ, ἐν ἣ ἐναπόκεινται τὰ καλλίνικα καὶ ἅγια λείψανα τῶν ἀγίων μαρτύρων Βαβύλα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὀγδοήκοντα τεσσάρων νηπίων, καὶ πεσῶν εἰς τὰς αὐτῶν ἀγίας θήκας ἰκέτευε τοὺς ἀγίους μάρτυρας συνοδεῦσαι αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ, ἣ ἤμελλε πο(β2)ρεῦσθαι, τηρῆσαι δὲ τὴν αὐτοῦ καὶ αὐτῶν σεβασμίαν μονὴν ἄτρωτον ἐκ τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων· συνταξάμενος δὲ τοὺς μάρτυρας, ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ, καὶ ἀπέλυσε πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐλθόντας κληρικούς τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ἀσπασάμενος τούτους ἐν φιλῆματι ἀγίῳ καὶ ἐπευξάμενος αὐτούς. Αὐτῶν δὲ ἐξελθόντων, ἰδοὺ οἱ αὐτοῦ φοιτηταί ὑπήντησαν αὐτῷ μετὰ κηρῶν καὶ θυριαμάτων ψάλλοντες τὸ Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεός, ἀποστόλων καύχημα, μαρτύρων ἀγαλλίαμα, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ἀσπασάμενος τούτους ἔρχεται μετ' αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων· καὶ δὴ, συνταξάμενος καὶ αὐτούς, εἰσέρχεται (114α1) ἐν τοῖς σοροῖς τῶν ἀγίων καὶ ὁμολογητῶν πατέρων ἡμῶν Γερμανοῦ καὶ Θεοφάνους, καὶ πίπτει ἐπάνω τῶν αὐτῶν ἀγίων τύμβων ἐχόμενος μετὰ δακρύων, καὶ λέγων· Ἴδου, ἅγιοι καὶ ὁμολογηταί τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοφόροι πατέρες· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς, κελεύσει Θεοῦ, σύγκοιτος ὑμῶν σωματικῶς γενησόμενος· δέομαι δὲ ὑμῶν ἵνα καὶ συγχορευτῆς ὑμῶν γένωμαι ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, εὐχαῖς ὑμῶν. Συνταξάμενος δὲ καὶ αὐτούς, ὑποδείκνυσι τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔμελλε κατατίθεσθαι τὸ αὐτοῦ καρτερικὸν καὶ ἀθλητικώτατον ἅγιον σῶμα, καὶ ἀνέρχεται ἐν τῷ αὐτοῦ κελλίῳ. Τῷ δὲ σαββάτῳ, ἤγουν τῇ ἐννεακαιδεκάτῃ τοῦ δεκεμβρίου μηνός, τῇ παραμονῇ τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου, ἐκέλευσε παννύχιον ἀγρυπνίαν γενέσθαι ἐν τῷ αὐτῷ εὐ(114α2)κτηρίῳ οἴκῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Ἀνθίμου· τούτου δὲ γενομένου, μετὰ τὰς ἐωθινὰς ὕμνωδίας, ἀνέρχεται ἐν τῷ αὐτοῦ κελλίῳ καὶ προσκαλεῖται τοὺς αὐτοῦ φοιτηταίς, πολλοὺς ὄντας, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἀπὸ τοῦ νῦν, ἄλλην ἀγρυπνίαν οὐ ποιῶ μεθ' ὑμῶν ἐν τῷδε τῷ σαρκίῳ· ὡς γὰρ εἶπον ὑμῖν ὅτι προσέκλήκέν με ὁ Θεός. Τούτου λεχθέντος

1. δὴλα δὴ τῷ 845 ἔτει.

1. ὁ κώδηξ καταστάρτος.

1. ἔπονται συμβουλαὶ περὶ τηρήσεως τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ τῶν ὁρθῶν δογμάτων.

παρὰ τοῦ ἀγίου, ἤρξαντο θρηνεῖν καὶ ὀλοφύρεσθαι πάντες, τὴν στέρησιν μὴ φέροντες τοῦ σεβασμίου πατρός. Ὁ δὲ μέγας τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, σύνδακρυς γεγονώς, λέγει πρὸς αὐτούς· Ὑπομείνατε, ὦ πατέρες καὶ ἀδελφοί, ὑπομείνατε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ εὐχαρίστως τοὺς ἐπερχομένους ὑμῖν πειρασμοὺς φέροντες ἄχρι τῆς ἀπὸ (114β1) τοῦ βίου τούτου ἐξόδου· καὶ ὑπήκοοι τὸ κατὰ δύναμιν τοῖς μετ' ἐμὲ γινομένοις ἡγουμένοις ὑμῖν γενήθητε· κα-

γὼ δώσω λόγον τῷ Θεῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ φοβερᾷ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ, ἐν ἣ ἔρχεται ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὸ τελευταῖον ἅπαντας ἀσπασάμενος, οὕτω τυποῖ τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν κείμενος ἐν τῇ κλίνῃ· καὶ τὸ τελευταῖον, Εἰς χεῖράς Σου, λέξας, παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, τετελειώται τῇ τετάρτῃ τοῦ ἰανουαρίου μηνός » (=846).

(ἀνεκοινώθη ἐν συνεδριάσει τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς).

ΕΚΛΟΓΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΑΒΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΙΑΡΧΟΥ

ὑπὸ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

Τὸ κείμενον τῆς βιογραφίας, ὅπερ ὑπ' ὄψιν ἔχω, μετεγράφη πρὸ δέκα καὶ ἕξ ἐτῶν ὑπὸ τοῦ λογίου συγγενοῦς μου Π. Α. Πετρίδου ἐκ μεμβρανίνου κώδικος τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὡς ἐσημειώσατό μοι. Ἀτυχῶς, ἀδηλῶτους ἀφῆκε τὸν τε τοῦ κώδικος ἀριθμὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν τε φύλλων καὶ σελίδων καὶ στηλῶν, καὶ συνεπῶς ἀδύνατον ἐγένετό μοι ἐξετάσαι τὸ χειρόγραφον. Ἐκδίδωμι τοῦ πρωτοτύπου κειμένου τὰ κυριώτερα μέρη, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ μοναχικοῦ θεσμοῦ καὶ τὰς ἐν τῷ ΣΤ' αἰῶνι ἐκκλησιαστικὰς ἀτασθαλίας, βοήθημα προσφέρων χρήσιμον τοῖς εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν ἀσχολουμένοις διὰ τῆς βιογραφίας ταύτης, ἣτις, ἀρχομένη μὲν « Οὐδὲν οὕτω κινήσαι ψυχὴν εἰς ἀρετῆς ἐπιθυμίαν ἀνυσιμώτατον, ὡς ἀνδρῶν βίος ἀρίστων ἀκοαῖς φιλοθέων παραδιδόμενος », λήγουσα δὲ « καὶ τῆς ἀνωμαλίας ἀνέπνευσαν καὶ ἀστασίαστον τὸ λοιπὸν ἦγον καὶ εἰρηναίαν διαγωγὴν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ » κλπ. ἀποδίδεται εἰς Συμεῶν τὸν Μεταφραστὴν, ὅστις ὑπ' ὄψει εἶχε τὴν ἐκτενεστέραν βιογραφίαν τοῦ Σάβα, γραφεῖσαν ὑπὸ Κυρίλλου Σκυθοπολίτου· κατὰ πόσον ὁ θαυμάσιος Συμεῶν μετέγραψεν ἐξ ἐκείνης κεφάλαιά τινα καὶ κατὰ πόσον ἠντλησεν ἄλλοθεν, βλέπει ὁ ἀναγινώσκων τούτου τε τὸ κείμενον καὶ τὴν ὑπὸ Cotelerii καὶ τελευταῖον ὑπὸ Πομιαλόβση ἐκδεδομένην βιογραφίαν, τὴν ὑπὸ Κυρίλλου γραφεῖσαν. Ὅτι δὲ ταύτην εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Συμεῶν δείκνυσιν ἐν παραγράφοις νῆ' καὶ νζ' καὶ προηγουμένως ἐν τῷ κγ'· αὐθεντικαὶ δὲ πηγαὶ τῆς ἀρχαιοτέρας βιογραφίας εἰσὶν αἱ μαρτυρίαι Γρηγορίου τοῦ πρεσβυτέρου, ἀνεψιοῦ τοῦ Σάβα, καὶ τῶν τοῦ Σάβα μαθητῶν Παύλου καὶ Ἰωάννου. Εἰρήσθω δ' ὅτι Ἰωάννης οὗτος « ὁ θεσπέσιος κατὰ πόδας ἐπίσκοπος », γεννηθεὶς τῷ 454, ἦλθεν εἰς τὴν λαύραν τοῦ ὀσίου Σάβα τῷ 492, ὡς ἐν §§ ιζ' καὶ ιθ' φαίνεται.

Περὶ τῶν ὑπὸ τε τοῦ Σάβα καὶ τινῶν αὐτῷ συγχρόνων μοναχῶν ἰδρυθέντων μοναστηρίων ἐν Παλαιστίνῃ μνεῖα γίνεται πολλαχοῦ τῆς βιογραφίας ταύτης: καθ' ἣν